

האגודה האנתרופולוגית הישראלית
ISRAELI ANTHROPOLOGICAL ASSOCIATION
الانقابة الإسراتبلیة لعلم الإنسان

הפגישה השנתית ה-35 של
האגודה האנתרופולוגית הישראלית

אנתרו-גרפיה

המכללה האקדמית אחוה, 9-10 במאי 2007

ועד האגודה:

אנדרה לוי, יו"ר האגודה, אוניברסיטת בן-גוריון
זאב קאליפון, גזבר, אוניברסיטת בר-אילן
יהודה גודמן, האוניברסיטה העברית
קרול קדרון, אוניברסיטת חיפה
נדים כרכבי, נציג הסטודנטים
שלי שנהב, נציגת המכללות
אביגיל מוריס, נציגת האנתרופולוגים היישומיים

הכנס נתמך על ידי המכללה האקדמית אחוה ואוניברסיטת בן-גוריון

האגודה האנתרופולוגית הישראלית

דואר אלקטרוני: iaamail@bgu.ac.il

כתובת אתר האינטרנט: www.anthropology.org.il

יו"ר האגודה: אנדרה לוי
מזכירת האגודה: נועה לויכטר
מפיקה אקדמית: ריקי שופר

תוכן העניינים

עמודים

7-5..... התימה של הפגישה השנתית

תכנית הפגישה, לפי ימים

14-9..... יום ד'

22-15..... יום ה'

24-23..... תכנית הפגישה, לפי אולמות

תקצירים

.....1 מושבים מקבילים 41-26

.....2 מושבים מקבילים 51-41

.....3 מושבים מקבילים 59-51

.....4 מושבים מקבילים 70-59

.....5 מושבים מקבילים 78-71

.....6 מושבים מקבילים 88-79

.....7 מושבים מקבילים 96-89

100-97..... רשימת מציגים

התימה של הפגישה השנתית

לפני למעלה משלושה עשורים כתב קליפורד גירץ את הדברים הבאים:

The ethnographer "inscribes" social discourse; *he writes it down* (*The Interpretation of Cultures*, 1973:19).

אכן, מעשה הכתיבה, החקיקה של החיים החברתיים על הדף, היא אחת מפעולות המפתח של האתנוגרפים. הכתיבה, כעניין לעסוק בו, הטרידה אתנוגרפים באופנים שונים לאורך שנות קיומה של האנתרופולוגיה. לאחרונה, ניכרת התעניינות גוברת בכתיבה, והמחשבה אודותיה משתכללת. אופני ההתייחסות השונים אל הכתיבה לאורך השנים יצרו זיקות בין האנתרופולוגיה לתחומי דעת אחרים.

הכתיבה המנציחה את הרגע האתנוגרפי, הופכת את האתנוגרפים להיסטוריונים של ההווה המתרחש סביבם, כנגדם ובתוכם. היא מעצימה את הרגע ובוחרת אותו על פני רגעים אחרים, סימולטאניים, אשר שוקעים לתהום הנשייה.

בשנות השמונים של המאה העשרים עלו טענות, אשר ג'יימס קליפורד ניסחם בצורה בהירה למדי, כי הבחירה לכתוב את הרגע המסוים איננה נעדרת ממדים של הפעלת כוח. הכתיבה מתחילה את פעולתה כבר עם מבטם של האנתרופולוגים על "השיח החברתי"; ככלות הכול, המבט עצמו כבר טרוד מן הכתיבה שמופיעה, רק מבחינה כרונולוגית, בהמשך. טענות אחרות התמקדו באופי המוחק, המוציא בהכרח מן ההקשר, ומן ההתעלמות של הכתיבה מחוויות ואירועים שאין לנו מילים לכותבם.

עם זאת, אופייה הכוחני של הכתיבה אינו חייב להעלים את אופייה הדיאלוגי. הכתיבה מופעלת על ידי חוויות הגוף הכותב והגוף הנכתב במחקר. היא גם מאתגרת על ידי כתיבות אלטרנטיביות. אנשים

כותבים עצמם גם ללא אתנוגרפים, בהתעלם מהם, או בניגוד להם; דרך מדיומים הנראים להם המתאימים ביותר הם חוקקים את חייהם על הכתב באופן בו הם עצמם מעוניינים. הדיאלוג בין כתיבות אלו יכול להיתפס כמאיים או כמפרה, כמתחרה או כמרענן.

בין אם נתייחס למשמעויות העריכתיות-כוחניות של הכתיבה ובין אם לאו, לא ניתן להכחיש את הקשר הישיר, האינטימי, הסימביוטי-כמעט—אותו גירץ ביקש להדגיש—המתקיים בין האתנוגרפים לכתיבה.

נדמה כמעט מיותר לומר שהכתיבה של האתנוגרפים איננה מתקיימת בשדה המחקר בלבד. היא ממשיכה כשהללו פרשו מן השדה לטובת המשרד, החדר בבית. כתיבה זו, שמבקשת להוציא לאור את רעיונותיהם של האתנוגרפים, מקיימת יחסים מורכבים עם הכתיבה בשדה: היא עשויה להכחיש את הראשונה שעה שהיא מתהדרת בתרומה תיאורטית אוטונומית, לדגום "דוגמאות" להמחשת המחקר, להישען על אנשים בשדה ולהכיר להם תודה, לקשור את ההבנות באופן אינטימי עם הקבוצה שנלמדה, או להפגין סיבוכים ונפתולים בינה לבין יומן השדה.

זאת ועוד, כטכסט, יומן השדה עשוי להפוך לאתר של זיכרון. ברם, משום שהאתנוגרפים הם אלו שיצרו אתר זה, דפי היומן לא חוצצים בינם לבין חווית המחקר, בינם לבין המפגש עם האנשים שהתרחש בעבר וכיצא בזה. היומן מקבל מעמד של מעורר זיכרונות ולא של תעודה היסטורית אטומה.

הספר הכתוב, המאמר בכתב העת, הפרק בספר, אינם סוף פסוק בעבודת הכתיבה של האתנוגרפים. הם יודעים שגם אם עבודתם הייתה נחרצת, כוחנית, מונולוגית, אין בה משום שליטה על קריאת הטכסטים, שלו והשימוש שיעשה בהם. ידיעה זו, שהיא נחלתה של האתנוגרפים, נוכחת באופני כתיבתם.

מן המעט שנאמר עד כה עולה בביורור כי הדיון באנתרו-גרפיה פותח צוהר לשאלות רבות ומרתקות, אשר נוגעות ללב העשייה האנתרופולוגית ולקשריה הענפים עם דיסציפלינות אחרות. הפגישה השנתית הבאה מבקשת, אם כן, להעמיד את האנתרו-גרפיה במרכז הדיון של המפגש בן היומיים. נרצה להתמקד בכתיבה ולהפכה לשדה שבו נפגשים כוח ודמיון, צנזורה ומחשבה, עריכה ויצירתיות. דיון זה, כך אני מקווה, יעורר בנו מחשבות אודות הכתיבה כמאפשרת שליטה דרך תיאור מונולוגי וסמכותי, אך בה בעת נותנת גם דרור לכנפי דמיוננו.

אנדרה לוי, יו"ר

האגודה האנתרופולוגית הישראלית

תוכנית הפגישה השנתית

יום ד' ה-9 במאי 2007

09:00-08:00 הרשמה וקבלת פנים

10:45-09:00 מושבים מקבילים 1

סודות פומביים, כיסוי וגילוי: עבודת שדה, יומן, אתנוגרפיה (אולם "סוד")
יו"ר: יהודה גודמן (האוניברסיטה העברית)

09:20-09:00 יהודה גודמן (האוניברסיטה העברית), "אין לדעת": סודות, שליטה וכניעות בקהילה חסידית

09:40-09:20 יונתן ונטורה (האוניברסיטה העברית), בין הנגלה לנסתר, בין הציבורי לפרטי: מימדים של סוד בתהלוכות יוניות-אורתודוקסיות בישראל

10:00-09:40 אריאלה פופר-גבעון (אוניברסיטת בן-גוריון), סודות ושקרים: רטוריקה בשימושן של מרפאות מסורתיות ערביות בישראל

10:20-10:00 חגית פרץ (אוניברסיטת בן-גוריון) מקומות של כאב וסבל: מומים מולדים ומחלות תורשתיות בקהילה הבדואית בנגב

10:45-10:20 דיון

גבולות הגוף – בין גוף לסביבה (אולם "פשט")

יו"ר: עינת בר-און כהן (האוניברסיטה העברית), אסף חזני (האוניברסיטה העברית)

09:20-09:00 אסנת רוזן-קרמר (הטכניון), קשרי גוף-מרחב הנולידים בדרך הריצה

09:40-09:20 לידיה גינזבורג (אוניברסיטת תל-אביב), "בנוכחות המצלמה" - דימויים ויזואליים בעידן המדיה

10:00-09:40 אסף חזני (האוניברסיטה העברית), "כדי שישתכלו בך ותזכה בגוף..."

10:20-10:00 עינת בר-און כהן (האוניברסיטה העברית), קיבדצי' – שבירת מחסומים בתוך הגוף והעצמות

10:45-10:20 דיון

"לחקור את טובי בנינו" - סוגיות מתודולוגיות ואתיות במחקר איכותני של מערכת הביטחון (אולם "דרש")
יו"ר: **יעל מעוז-שי** (אוניברסיטת טורונטו), **ניר גזית** (האוניברסיטה העברית)

- 09:20-09:00 **שרי אהרוני** (אוניברסיטת בר-אילן), "את שבאה עם התמימות שלך": שיחות עם משתתפות/ים בתהליך השלום
- 09:40-09:20 **דגנית מנור** (אוניברסיטת בן-גוריון), מעבר לקווי האויב: על אנתרופולוגיה של צבא וצבאיות
- 10:00-09:40 **ניר גזית** (האוניברסיטה העברית); **יעל מעוז-שי** (אוניברסיטת טורונטו), "אקדמיה צבאית": מיקום ואתיקה בחקר הביטחון בישראל
- 10:20-10:00 **מגיב: איל בן-ארי** (האוניברסיטה העברית)
- 10:45-10:20 **דין**

אתנוגרפיות על כתיבה ומחקר (אולם "רמז")
יו"ר: **טליה שי** (המכללה האקדמית יהודה ושומרון)

- 09:20-09:00 **טליה שי** (המכללה האקדמית יהודה ושומרון), **מארק צנלסון** (המכללה האקדמית יהודה ושומרון), אתנוגרפיות על תאטרון נשים ועולים
- 09:40-09:20 **ריקי לשם-חלמיש** (אוניברסיטת בר-אילן), כתיבת אתנוגרפיה בחקר קבוצת אוכלוסיה בדוית בגליל – המציאות כטקסט
- 10:00-09:40 **עינת ליבל** (המכללה האקדמית אשקלון), מיקום האתנוגרפית ויחסי כוחות בקרב קהילה "מסורתית" בישראל
- 10:20-10:00 **שלומי דורון** (המכללה האקדמית אשקלון), אתנו-גרפיה של "חזרה בתשובה" מול "חזרה בשאלה"
- 10:45-10:20 **דין**

11:00-10:45 הפסקה

11:00-12:45 מושבים מקבילים 2

לקראת אתנו-גרפיות של שתיקה: כניסה, תצפית, וכתובה על הנוכחות של שתיקה (אולם "סוד")
יו"ר: **קרול קדרון** (אוניברסיטת חיפה)

- 11:00-11:20 **קרול קדרון** (אוניברסיטת חיפה), יחד בדממה: שיח (בין ניצולי טראומה וצאצאיהם face work הבעות)
- 11:20-11:40 **מיכל פגיס** (אוניברסיטת שיקגו), היווצרות אינטר-סובייקטיביות בצל שתיקה – מדיטציה והשקטת העצמי
- 11:40-12:00 **יוסי לוס** (אוניברסיטת חיפה), שתיקה ודיבור בודהיסטים בישראל
- 12:00-12:20 מגיבה: **ציפי עברי** (אוניברסיטת חיפה)
- 12:20-12:45 **דיון**

עקבות הזמן, הסיפור והגוף: עולי רגל, שונ(ט)ים קדושים, וגולים מרצון (אולם "פשט")
יו"ר: **ג'קי פלדמן** (אוניברסיטת בן-גוריון)

- 11:00-11:20 **חביבה פדיה** (אוניברסיטת בן-גוריון), הליכה: שרטוטים של עצמי ומקום בתוך המרחב
- 11:20-11:40 **אורה לימור** (האוניברסיטה הפתוחה), מסע, מרחב וטקסט: סיפור העלייה לרגל של ויליבלד הקדוש (723-727)
- 11:40-12:00 **ג'קי פלדמן** (אוניברסיטת בן-גוריון), להחיות את הטקסט, להחיות את הגוף – שתי דרכים ללכת בעקבות סיפור
- 12:00-12:20 מגיבה: **תמר אלאור** (האוניברסיטה העברית)
- 12:20-12:45 **דיון**

בין סטרוקטורות להבדלים (אולם "דרש")
ארגון: האגודה האנתרופולוגית הישראלית
יו"ר: **נסים ליאון** (אוניברסיטת בר-אילן)

- 11:20-11:00 **נעמי סילמן** (המכללה האקדמית אשקלון), המפגש:
בין מחשבה סטרוקטוראלית לבין מחשבת ההלכה
- 11:40-11:20 **נסים ליאון** (אוניברסיטת בר-אילן), יתרונה של שוליות
עדתית
- 12:00-11:40 **נגה גלעד** (אוניברסיטת תל-אביב), מתנחלים ביש"ע:
המטפורה של התמקמות במרחב כאופציה לפירוק
דיכטומיזציה מושגית
- 12:20-12:00 מגיב: **שלמה פישר** (האוניברסיטה העברית)
- 12:45-12:20 **דיון**

אנתרו-סיפורים: כתיבה כתיקון האדם, תיקון החוקר/ת, תיקון העולם
(אולם "רמז")
יו"ר: **פרן מרקוביץ** (אוניברסיטת בן-גוריון)

- 11:20-11:00 **ספא אבורביעה** (אוניברסיטת בן-גוריון), תיעוד נכבת
הבדואים בנגב - סיפור אתנוגרפי או תיקון [עוול]
היסטורי?
- 11:40-11:20 **דפנה שיר-ורטש** (אוניברסיטת בן-גוריון), על כתיבת
ה"מקף" בין אנשים וחיות
- 12:00-11:40 **משה שוקד** (אוניברסיטת תל-אביב), המסך יורד:
סיפור הפרידה ממחקר בית הכנסת ההומוסקסואלי
בניו-יורק
- 12:20-12:00 **מירב השרוני**, השדה שבפנים – אתנוגרפיה של
התבוננות
- 12:45-12:20 **דיון**

13:45-12:45 ארוחת צהריים

14:45-13:45 אסיפת חברים (אולם "פשט")

16:30-14:45 מליאה מיוחדת (אולם "פשט")

דברי פתיחה: **אנדרה לוי**, יו"ר האגודה האנתרופולוגית הישראלית
ברכות: **יוסף צלגוב**, נשיא המכללה האקדמית אחוה

Emiko Ohnuki-Tierney (University of Wisconsin),
Historicization of Anthropology

הפסקה 16:45-16:30

18:30-16:45 מושבים מקבילים 3

כתיבה עיתונאית כמקרה בוחן (אולם "סוד")
יו"ר: **דן כספי** (אוניברסיטת בן-גוריון)

- 17:05-16:45 **צבי רייך** (אוניברסיטת בן-גוריון), "הולדת המחבר" בעמודי החדשות: המקרה של ה"ניו יורק טיימס"
17:25-17:05 **קרולין ארוניס** (האוניברסיטה העברית), מכתבים לא למערכת: פרסום מכתבי הורים לילדיהם המתים בעמודי החדשות בעיתונים
17:45-17:25 **יחיאל לימור** (המכללה האקדמית יהודה ושומרון), על "הכסא", האנגליזמים וה"אני" - השינויים בשפת העיתונות כמשקפים תמורות חברתיות
18:05-17:45 **מגיב: חיים שיבי** (סופר ועיתונאי)
18:30-18:05 **דיון**

אנתרו-גרפיה וגוף (אולם "פשט")
יו"ר: **מאירה וייס** (האוניברסיטה העברית)

- 17:05-16:45 **דליה לירן-אלפר** (המכללה למינהל והמכללה האקדמית בית ברל), לכתוב מחול - מחקר בחוגי ריקוד לנערות בישראל
17:25-17:05 **יוחאי חקק** (אוניברסיטת בן-גוריון), איזהו גיבור? "הכובש את יצרו" פוגש גוף גברי חילוני
17:45-17:25 **שרון רמר ביאל** (אוניברסיטת תל-אביב), 'על החיים של ועל המוות': מותם החשוף / חייהם הנסתרים של חולים סופניים באינטרנט
18:05-17:45 **מגיבה: מאירה וייס** (האוניברסיטה העברית)
18:30-18:05 **דיון**

חגיגת ספרים (אולם "דרש")
יו"ר: **אביגיל מוריס** (אוניברסיטת בן-גוריון)

- 17:05-16:45A Narrative Community: Voices of Israeli Backpackers, by Chaim Noy
המציג: **יורם בילו** (האוניברסיטה העברית)
- 17:25-17:05 מקומות שמורים: מגדר ואתניות במחוזות הדת והתשובה, מאת תמר אלאור
המציג: **יהודה גודמן** (האוניברסיטה העברית)
- 17:45-17:25 זיכרון בהגירה: חיילי הצבא האדום בישראל, מאת סוטה רוברמן
המציגה: **אפרת בן זאב** (המרכז האקדמי רופין)
- 18:05-17:45 דרכים בכתבת מחקר איכותני - מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט, מאת שמחה שלסקי וברכה אלפרט
המציגה: **אריאלה גדרון** (אוניברסיטת בן-גוריון)
- 18:30-18:05 **דין**

אתנוגרפיה צבאית: ריבוי זהויות ויחסי כוח בשדה המחקר (אולם "רמז")
יו"ר: **ליאורה שיאון** (אוניברסיטת בר-אילן והמכללה האקדמית תל-אביב-יפו)

- 17:05-16:45 **ליאורה שיאון** (אוניברסיטת בר-אילן והמכללה האקדמית תל-אביב-יפו), אתנוגרפיה ויחסי כוח: הצבא כשדה מחקר
- 17:25-17:05 **Debora Heifetz-Yahav** (IDC Herzliya), West Bank travels of a "Berkeley hippy"
- 17:45-17:25 **אפרת אלרון** (המכללה האקדמית תל חי והאוניברסיטה העברית), מנגנונים של שיתופי פעולה צבאיים בינתרבותיים: כוחות רב לאומיים
- 18:05-17:45 מגיבה: **עדנה לומסקי-פדר** (האוניברסיטה העברית)
- 18:30-18:05 **דין**

18:30 ארוחת ערב חגיגית: ערב ג'אז ובירה.
את הערב ילווה הרכב הג'אז "טריולה".

יום ה' ה-10 במאי 2007

10:15-08:30 מושבים מקבילים 4

חוקרות-מורות לריקוד כותבות גוף (אולם "סוד")
יו"ר: **טל כוכבי** (האוניברסיטה העברית ומכון ון ליר)

- 08:50-08:30 **תמר שר שלום** (שלוחת אוניברסיטת לסלי בישראל), טקסט, טקסטיל וטקסטורה; כתיבת גוף של נשים יצרות
- 09:10-08:50 **הודל אופיר** (האוניברסיטה העברית), חתימת הגוף המתנועע: נשים, כריזמה וכתיבה בסטודיו לריקוד
- 09:30-09:10 **יעל (ילי) נתיב** (האוניברסיטה העברית), רוקדות ונכנסות לתוך הגוף
- 09:50-09:30 מגיבה: **טל כוכבי** (האוניברסיטה העברית ומכון ון ליר)
- 10:15-09:50 **דיון**

כשאתנוגרפיה פוגשת היסטוריה (א): שאלות של תפיסה וייצוג
(אולם "פשט")
יו"ר: **הרווי גולדברג** (האוניברסיטה העברית)

- 08:50-08:30 **נח גרבר** (האוניברסיטה העברית), בין השכלה לאתנוגרפיה: יעקב ספיר ויהודי תימן
- 09:10-08:50 **שלמה פישר** (האוניברסיטה העברית), מחקר ארוך טווח כמענה לשיח אוריינטליסטי: מקרה הציונות הדתית הרדיקאלית
- 09:30-09:10 **מאיה מלצר גבע** (המכללה האקדמית כנרת), "אין אנטישמיות בגרוזיה": דימוי, היסטוריה וזהות
- 09:50-09:30 מגיב: **עמנואל מרקס** (אוניברסיטת תל-אביב)
- 10:15-09:50 **דיון**

שתיקה והשתקה (אולם "דרש")

ארגון: האגודה האנתרופולוגית הישראלית

יו"ר: **אסתר הרצוג** (המכללה האקדמית בית ברל)

- 08:50-08:30 **אראלה למדן** (אחוחה - המיכללה האקדמית לחינוך), משתיקה לזעקה לדיבור - שלושה דורות של אימהות בקיבוץ
- 09:10-08:50 **דליה גבריאלי נורי** (אוניברסיטת בר-אילן), שתיקה וכתובה אוטוביוגרפית: המקרה של שבויי מלחמת יום כיפור
- 09:30-09:10 **אסתר הרצוג** (המכללה האקדמית בית ברל), דברים ש"לא אומרים" - סיפורה של אמי על השואה
- 09:50-09:30 **רות לין** (אוניברסיטת חיפה), עד כמה קולקטיבי הוא הזיכרון הקולקטיבי - מקרה הבריחה מאושוויץ
- 10:15-09:50 **דיון**

מדידה והערכה של שאלות חברתיות/תרבותיות באמצעות כלים

אנתרופולוגיים (אולם "רמז")

יו"ר: **זאב קאליפון** (אוניברסיטת בר-אילן)

- 08:50-08:30 **מריה גקר** (אוניברסיטת בן-גוריון), **אבינועם מאיר** (אוניברסיטת בן-גוריון), השתתפות נשים בתהליך בניית מבנה המגורים של הבדואים המתעיירים: מגמות ותהליכים
- 09:10-08:50 **יערית בוקק-כהן** (המכללה האקדמית יהודה ושומרון), **דריה מעוז** (האוניברסיטה העברית), דרושה אישה פחות משכילה - בררנות היפרגמית בחברה הישראלית
- 09:30-09:10 **זאב קאליפון** (אוניברסיטת בר-אילן), שינוי קונצנזוס כמדד של הצלחת התערבות: ניסוי אנתרופולוגי
- 09:50-09:30 **דנה שבח** (הטכניון), היבטים תרבותיים בתכנון: בין מודרניזציה למסורת - מקרה מבחן מושב גדיש בחבל תענך
- 10:15-09:50 **דיון**

10:30-10:15 הפסקה

5 מושבים מקבילים 10:30-12:15

הקרנת סרט (אולם "סוד")

'תחנת הרכבת', בימוי: יוסף שאהין, משחק: יוסף שאהין, פריד שוקי, הינד רוסתום (מצרים, 1958, 76 דקות, כתוביות בעברית)
إخراج: يوسف شاهين (1958), تمثيل: يوسف شاهين, فريد شوقي, هند باب الحديدي,
رستم

כשאתנוגרפיה פוגשת היסטוריה (ב): לקרוא שיחות כתובות מהעבר

(אולם "פשט")

יו"ר: **אורית אבוהב** (המכללה האקדמית בית ברל)

- 10:30-10:50 **טלי יריב-משעל** (המכללה האקדמית בית ברל),
אתנוגרפיה היסטורית של שיח האינטגרציה במערכת
החינוך, 1970-1980
- 10:50-11:10 **אפרת רוזן-לפידות** (מכללת רידמן לרפואה משלימה),
לכתוב בסנטימנטלית את העקירה מצפון-אפריקה
- 11:10-11:30 **רוחמה ויס** (היברו יוניון קולג'), אתנוגרפיה בתורה
שבעל-פה: פרוש אנתרופולוגי לקודים המוצפנים
בתיאורי הסעודות התלמודיות
- 11:30-11:50 **מגיב: הרווי גולדברג** (האוניברסיטה העברית)
- 11:50-12:15 **דין**

ולנו יש פלאפל?: אוכל וישראליות (אולם "דרש")

יו"ר: **ניר אביאלי** (אוניברסיטת בן-גוריון)

- 10:30-10:50 **ניר אביאלי** (אוניברסיטת בן-גוריון), "על האש": בשר,
זהות, כוח וחולשה ביום העצמאות הישראלי
- 10:50-11:10 **איריס קלקא**, על שוקולד אירופאי וטעם ישראלי בעידן
הגלובאלי
- 11:10-11:30 **ריקי שופר** (אוניברסיטת בן-גוריון), על חומוס
ואינטימיות: אשכנזיות, ישראליות והמרחב המזרח
תיכוני
- 11:30-11:50 **מגיב: זלי גורביץ'** (האוניברסיטה העברית)
- 11:50-12:15 **דין**

כתיבת סובייקטיביות ופירוק הרגע האתנוגרפי (אולם "רמד")
ארגון: האגודה האנתרופולוגית הישראלית
יו"ר: **רית כהן** (האוניברסיטה העברית)

- 10:50-10:30 **אילאיל הרציון-שני** (אוניברסיטת בן-גוריון), אקזוטיות ומסתורין - ריחוק וביקורתית; הרהורים על כתיבת המחקר בקרב "פליטים טיבטים"
- 11:10-10:50 **רית כהן** (האוניברסיטה העברית), לכתוב את/ על הרגע הקפוא - בין הזדהות לביקורתיות
- 11:30-11:10 **אורי דורצ'ין** (אוניברסיטת בן-גוריון), "הליכה לקיסריה": שלום ושלמה מציגים: קווי גבול שיווקיים, אמנותיים ותיאורטיים
- 11:50-11:30 **Shuki Shalev** (Ben-Gurion University), Fused by Paradox: Interpreting Israeli Psychedelic Electronic Dance Music Culture
- 12:15-11:50 **דיון**

13:30-12:15 ארוחת צהריים

15:15-13:30 מושבים מקבילים 6

הקרנת סרט (אולם "סוד")
'טרור וכנאב', בימוי: שריף ערפה, משחק: עאדל אמאם, יוסרא, כמאל אל-שינאוי (מצרים, 1992, 105 דקות, כתוביות בעברית)
إخراج: شريف عرفة (1992), تمثيل: عادل إمام, يسرا, كمال الإلهاب والكباب, الشناوي

הקשבה ודיבוב של קולות דוממים; על פרשנות של טקסטים כתובים
או משוחקים (אולם "פשט")
יו"ר: עמליה סער (אוניברסיטת חיפה)

13:50-13:30 **ברכה אלפרט** (המכללה האקדמית בית ברל), **שמחה שלסקי** (מכון מופ"ת), יצירת קולות בטקסט הכתוב

14:10-13:50 **גיא ברוקר** (אוניברסיטת חיפה), סקס שקרים וטייפ: המפגש בין אנתרופולוג וגברים ישראלים תיירי מין בתאילנד

14:30-14:10 **רגב נתנזון** (אוניברסיטת תל-אביב), כובשים [נ]מצלמים: בנאליות וביקורת באלבומי חיילים

14:50-14:30 **עמליה סער** (אוניברסיטת חיפה), האם המשמעות צריכה להישמע על מנת להתקיים?

15:15-14:50 **דיון**

היגיון בריא: בירוקרטיה, אנשים ומדינה (אולם "דרש")
יו"ר: קרן מזוז (אוניברסיטת בן-גוריון)

13:50-13:30 **סוהאד דאהר-נאשף** (האוניברסיטה העברית), ריבוי בירוקרטיות, גופות והיעדר מדינה

14:10-13:50 **נדב דוידוביץ'** (אוניברסיטת בן-גוריון), **אביטל מרגלית** (אוניברסיטת בר-אילן), התמודדות המדינה עם עבר טראומטי: הטיפול בנפגעי ההקרנות כנגד גזזת כמקרה מבחן

14:30-14:10 **קרן מזוז** (אוניברסיטת בן-גוריון), לגופו של טופס: לגופתו של אדם

14:50-14:30 מגיב: **יוסי יונה** (אוניברסיטת בן-גוריון)

15:15-14:50 **דיון**

אנתרו-גרפיה של אתניות ולאומיות המיוצרת בין חוקרים ונחקרים, והכתיבה (אולם "רמז") ובין השדה האמפירי
יו"ר: יוליה לרנר (האוניברסיטה העברית)

- 13:50-13:30 **יוליה לרנר** (האוניברסיטה העברית), כיצד לתרגם "אתניות" לרוסית? קטגוריה גלובאלית בשיח של מדעי החברה הפוסט-סובייטיים
- 14:10-13:50 **גליה פלוטקין עמרמי** (אוניברסיטת תל-אביב), בין טראומה ללאומיות: על פרשנות טיפולית, כתיבה אתנוגרפית והזדהות
- 14:30-14:10 **חן ברם** (האוניברסיטה העברית), בין הרוסי לקווקזי ובין ה'ג'יט' ל'אבוריגן': דיאלוג אנתרו-גרפי עם עוזר המחקר
- 14:50-14:30 מגיבה: **פרן מרקוביץ** (אוניברסיטת בן-גוריון)
- 15:15-14:50 **דין**

15:30-15:15 הפסקה

17:15-15:30 מושבים מקבילים 7

הקשר האפיסטמולוגי: תבניות לא-מהותניות לתפיסות אנוש בעולמות מודרניסטיים וילידיים (אולם "סוד")
יו"ר: נורית בירד-דוד (אוניברסיטת חיפה)

- 15:50-15:30 **איילת פלד** (אוניברסיטת חיפה), "אורגים רגשות": אפיסטמולוגיה של יחסים ורגשות בעבודת השחקן
- 16:30-15:50 **נורית בירד-דוד** (אוניברסיטת חיפה), **דני נה** (אוניברסיטת חיפה), אפיסטמולוגיה של יחסים בקרב הנייקה, חברת ציידים לקטים בדרום הודו
- 16:50-16:30 **טל ישראלי** (אוניברסיטת חיפה), מצבי צמח בהקשר של אפיסטמולוגיה רלציונלית
- 17:15-16:50 **דין**

"אמת פיקטיבית": הכותב והכתיבה (אולם "פשט")
יו"ר: **יורם בילו** (האוניברסיטה העברית)

בועז הוס (אוניברסיטת בן-גוריון), אם ביקשת להיחנק 15:50-15:30
התלה באילן גבוה: גינני הזיוף והאדרת הפסידו-
אפיגרפיה בפולמוס על ספר הזוהר
16:10-15:50 **אמנון רז-קרקוצקין** (אוניברסיטת בן-גוריון), המלך,
המלומד הנוצרי וההיסטוריון היהודי המודרני
16:30-16:10 **זלי גורביץ'** (אוניברסיטת בן-גוריון), השדה שבדבר
16:50-16:30 מגיב: **יורם בילו** (האוניברסיטה העברית)
17:15-16:50 **דיון**

כתיבת מרחב מזרח תיכוני (אולם "דרש")
יו"ר: **יורם מיטל** (אוניברסיטת בן-גוריון)

15:50-15:30 **חיים יעקובי** (אוניברסיטת בן-גוריון), ערביות, מזרחיות
והמרחב האדריכלי
16:10-15:50 **אביבית אגם דאלי** (האוניברסיטה העברית), דימוי
(בפרסומת הישראלית frontierהמדבר והספר)
16:30-16:10 **יורם מיטל** (אוניברסיטת בן-גוריון), מרכז קהיר
והמאבק על כינונו כ'מרחב ייצוג **
16:50-16:30 מגיב: **דן רבינוביץ** (אוניברסיטת תל-אביב)
17:15-16:50 **דיון**

** מומלץ לצפות בסרט 'טרור וכבאב', שיוקרן בין השעות 13:30-
15:15 באולם "סוד", לפני הרצאה זו.

תרבות, ייזום, מיסוד (אולם "רמז")
ארגון: האגודה האנתרופולוגית הישראלית
יו"ר: **סוטה רוברמן** (האוניברסיטה העברית)

15:50-15:30 **Nurit Zeidman** (Ben-Gurion University), From
Temples to Organizations: the Introduction
and Packaging of Spirituality

16:10-15:50 **סיגלית בן-ציון** (אוניברסיטת בר-גן), הפוליטיקה של
טשטוש האחרות אצל מהגרים "מצליחים" בקונטקסט
נורבגי

16:30-16:10 **סוטה רוברמן** (האוניברסיטה העברית), "צף עם
הזרם..." – תעסוקה וחי הפרט בעידן הפוסט-תעשייתי

16:50-16:30 מגיבה: **עמליה סער** (אוניברסיטת חיפה)

17:15-16:50 **דיון**

19:00-17:15 מליאת סיום (אולם "פשט")

הרמת כוסית ומושב מליאה מסיים

אנתרו-גרפיה

משתתפים: **אנדרה לוי** (אוניברסיטת בן-גוריון)

רונית מטלון (סופרת)

תמר אלאור (האוניברסיטה העברית)

דן רבינוביץ (אוניברסיטת תל-אביב)

תכנית הפגישה השנתית לפי אולמות, יום ד'

אולם "רמז"	אולם "דרש"	אולם "פשט"	אולם "סוד"	
הרשמה וקבלת פנים				8:00-9:00
אתנוגרפיות על כתיבה ומחקר	לחקור את "בנינו טובי סוגיות מתודולוגיות ואתיות במחקר איכותני של מערכת הביטחון	גבולות הגוף – בין גוף לסביבה	סודות פומביים, כיסוי וגילוי: עבודת שדה, יומן, אתנוגרפיה	9:00-10:45
הפסקה				10:45-11:00
אנתרו-סיפורים: כתיבה כתיקון האדם, תיקון החוקר/ת, תיקון העולם	בין סטרוקטורות והבדלים	עקבות הזמן, הסיפור והגוף: עולי רגל, שו(ט)טים קדושים, וגולים מרצון	לקראת אתנו-גרפיות של שתיקה: כניסה, תצפית, וכתיבה על הנוכחות של שתיקה	11:00-12:45
ארוחת צהריים				12:45-13:45
אסיפת חברים (אולם "פשט")				13:45-14:45
מליאה מיוחדת (אולם "פשט")				14:45-16:30
הפסקה				16:30-16:45
אתנוגרפיה צבאית: ריבוי זהויות ויחסי כוח בשדה המחקר	חגיגת ספרים	אנתרו-גרפיה וגוף	כתיבה עיתונאית כמקרה בוחן	16:45-18:30
ארוחת ערב חגיגית: ערב ג'אז ובירה				18:30

תכנית הפגישה השנתית לפי אולמות, יום ה'

אולם "רמז"	אולם "דרש"	אולם "פשט"	אולם "סוד"	
מדידה והערכה של שאלות חברתיות/ תרבותיות באמצעות כלים אנתרופולוגיים	שתיקה והשתקה	כשאתנוגרפיה פוגשת היסטוריה(א): שאלות של תפיסה וייצוג	חוקרות-מורות לריקוד כותבות גוף	8:30-10:15
הפסקה				10:15-10:30
כתיבת סובייקטיביות ופירוק הרגע האנתרו-גרפי	ולנו יש פלאפל?: אוכל וישראליות	כשאתנוגרפיה פוגשת היסטוריה(ב): לקרוא שיחות כתובות מהעבר	סרט: תחנת הרכבת	10:30-12:15
ארוחת צהריים				12:15-13:30
אנתרו-גרפיה של אתניות ולאומיות המיוצרת בין חוקרים ונחקרים, ובין השדה האמפירי והכתיבה	היגיון בריא: בירוקרטיה, אנשים ומדינה	הקשבה ודיבוב של קולות דוממים; על פרשנות של טקסטים כתובים או משוחקים	סרט: טרור וכבאב	13:30-15:15
הפסקה				15:15-15:30
תרבות, "זום, מיסוד	כתיבת מרחב מזרח תיכוני	אמת פיקטיבית: הכותב והכתיבה	הקשר האפיסטמולוגי: תבניות לא-מהותניות לתפיסות אנוש בעולמות מודרניסטיים וילידיים	15:30-17:15
הרמת כוסית ומושב מליאה מסיים				17:15

תקצירי ההרצאות, לפי סדר המושבים בכנס

מושבים מקבילים 1

שם המושב: סודות פומביים, כיסוי וגילוי: עבודת שדה, יומן, אתנוגרפיה

מעשה הכתיבה האנתרופולוגי מבוסס על עיבוד הולך וגובר של החיים החברתיים. הכתיבה המעבדת מתחילה מהתצפית וההשתתפות בשדה החברתי וממשיכה בתייעוד, בפרשנות ובניתוח המגולמים ביומן ומעוצבים עוד בשיחה על השדה, בהרצאה ובאתנוגרפיה. העיבוד הזה מורכב תמיד, אבל הוא מורכב עוד יותר כשאנתרופולוגים נעשים מודעים, גם אם במעומעם, לקיומם של סודות פומביים בשדה. מקצת הסודות הללו עשויים להיות מסומנים באופן ברור כדברים שאין לדבר, לראות, לשמוע וודאי שלא לכתוב עליהם. בנוגע למקצת הסודות הפומביים הללו יודעים השחקנים בשדה כי כולם יודעים, כולל האנתרופולוג כי סוד בדבר. אבל, סודות אחרים עשויים להיות מסומנים פחות, ובכל זאת האנתרופולוג עשוי לגלות, או לחשוב ולחוש כי ישנו סוד בשדה. מושב זה יעסוק בשאלות ובדילמות אנתרופולוגיות סביב הבנה, זיהוי, דיבוב, תיעוד וכתיבה על הסוד. נבקש לשאול מהי הפעולה החברתית אשר מבצע הסוד הפומבי ומהי הדינמיקה החברתית המתרחשת במציאות אפופת סוד? מה מתרחש בשעה ששדה רווי בסודות, כיסוי, הסתרה וגילוי? כיצד מגדירים ומאבחנים את הסוד? מהם המהלכים המעשיים שבהם נוקטים השחקנים בשדה וכן האנתרופולוג כדי לשמר את הסודות, לגלותם או לכסותם? וכיצד, פוליטית ומוסרית, אמורה האנתרופולוגיה לפעול בתוך מציאות של סוד מוכחש או גלוי? וביחס לתהליכי כתיבה: האם וכיצד מתעדים או מעלים על הכתב את הסודות הללו? מה מתרחש בתהליך עיבודו של הסוד בכתיבה האנתרופולוגית? ומה הגורמים החברתיים והפוליטיים, וכן המוטיבציות שמנחים את הבחירות שעושים האנתרופולוגים בדרך מן החוויה בשדה ליומן, ומן היומן לאתנוגרפיה? ובייחוד כיצד מנווטים בתוך מעשה הכתיבה את הגלוי והנסתר? שאלות אלו נבקש לשאול גם

בפרספקטיבה השוואתית, כלומר השוואה בין מצבים חברתיים שונים, סודות שונים, או הקשרים תרבותיים נבדלים.

יהודה גודמן (האוניברסיטה העברית), "אין לדעת": סודות, שליטה וכניעות בקהילה חסידית

בהרצאה זו אבחן כיצד קהילה טיפולית חסידית בישראל בנויה סביב עבודה דתית רוויית סוד. הקהילה נבנית, אטען, באמצעות דינמיקה של גילוי והסתרה שמעצבת את המעגלים השונים של קירבה וריחוק למקור האלוהי, המתגלים בכריזמה של מנהיג הקהילה. מצד אחד, טכנולוגיות ריפוי של העצמי משמשות כלים לשיפור דתי על ידי הקהילה כולה, ומצד שני, נעשה בהן שימוש מבדיל כלפי יחידים וקבוצות חברתיות שונות בקהילה, תוך חלוקתם על פי מגדר, גיל והפרעות נפשיות. הסוד וטכנולוגיות הריפוי הנובעות ממנו מעובדות במיוחד דרך הגוף, הדימוי והרעיון של מנהיג הקהילה הכריזמטי שממנו נובעים באורח מתמיד סודות אלוהיים על דרך העבודה הדתית לקהילה בכללה וליחידים השונים השייכים אליה. כך נוצר מצב חברתי של ציפיה דרוכה ומתמדת לגילויים עכשוויים של סודות אלוהיים, וכך מונכחת שוב ושוב הנוכחות האלוהית של מנהיג הקהילה. כך למשל, במסע עליה לרגל למירון, קברו של הרשב"י שנחשב במסורת למחבר הספר המיסטי החשוב ביותר (הזוהר), הקהילה כולה יודעת כי היא צריכה לקרוא פרקים מסויימים מספר תהילים אשר נתפס כספר קדוש במיוחד עבור הקהילה, ואולם רק עם הגעתם הודיע להם הרבי באמצעות שיחה בטלפון לאחד האחראים מטעמו מאיזה פרקים עליהם לקרוא באותו היום. הרציונל הקדוש של הרבי נשאר עלום, אבל כולם ידעו שסוד אלוהי גדול בדבר. כך נשמר כל העת המתח שבין כיסוי לגילוי ומשחזרת הכריזמה של הרבי. במיוחד אני מנתח שיחה שהיתה לי עם המנהיג ובה התבטאה הדינמיקה של כיסוי/גילוי באמצעות עימות ביקורתי עם האנתרופולוג, ועם האנתרופולוגיה כצורת דעת.

יונתן ונטורה (האוניברסיטה העברית), בין הנגלה לנסתר, בין הציבורי לפרטי: מימדים של סוד בתהלכות יוונית-אורתודוקסיות בישראל

המימד הציבורי בטקסי מרים בקהילה היוונית-אורתודוקסית בישראל מכיל פן גלוי ופן נסתר, הבאים לידי ביטוי במימדים שונים בשדה המחקר. בהרצאה זו ארצה להתמקד בשני עולמות תוכן מתודולוגיים בהם באים לידי ביטוי הגלוי והנסתר: בעבודת השדה ובכתיבה האתנוגרפית. למרות ששדה מחקר זה מכיל שורה של מקומות הנושאים את המתח: המתח סביב מרים, מתח מגדרי, מתח אתני ודתי ועוד, בהרצאה זו אתמקד במתח האתני-חברתי. במחקר אותו אני מתאר, עולם התוכן הגלוי הוא הטקס, במהלכו מרים מתה מוות פיזי ועולה לחיים בצורה טהורה ומטפיזית. הסוד המחקרי מכיל שני אלמנטים: הראשון עוסק בחשיפת מבנה העומק המפריד בין האוכלוסייה היוונית לאוכלוסייה הפלסטינאית, המהוות ביחד את הקהילה היוונית-אורתודוקסית בישראל; השני מתאר את הקונטקסט הישראלי הייחודי בו מרים מהווה סמל א-לאומי בניגוד למקומות אחרים בעולם, בהם מהווה מרים סמל לאומי מובהק. בעבודת השדה באו לידי ביטוי הפן הגלוי והפן הנסתר בטקסי מרים בקהילה היוונית-אורתודוקסית בישראל בצורה הבאה: הפן הגלוי בא לידי ביטוי בפולחן עצמו ובמשמעותו האנתרופולוגית הקלאסית. פן זה מאופיין על-ידי סולידאריות חברתית וחוויה דתית המשותפת לקהילת מאמינים. הפן הסמוי בא לידי ביטוי בפוליטיקה, במתח ובקונפליקט שמאחורי הטקס, והוא מאופיין על-ידי מתחים ומאבק בין הקבוצות האתניות השונות בקהילה. הפער הקיים בין הגלוי והסמוי בשדה המחקר, כמו גם בכתיבת האתנוגרפיה עלול לגרום לבעיות בין החוקר ושדה המחקר. אחת הבעיות בהן נתקלתי היא השימוש בדיעת הסוד לשם יצירת שינוי בשדה המחקר. למשל, החשיפה על יחסי הכוח בין הקהילה הפלסטינאית לקהילה היוונית עלולה לעודד יצירת שינוי בשדה המחקר. יתרה מכך, השאלה המרכזית בהתעסקות בסוד מחקרי היא האם בכלל ובאיזו מידה על החוקר לחשוף את הסוד המחקרי בכתיבת האתנוגרפיה?

אריאלה פופר-גבעון (אוניברסיטת בן-גוריון), סודות ושקרים: רטוריקה בשימושן של מרפאות מסורתיות ערביות בישראל

מניתוח ראיונות שנערכו עם מרפאות מסורתיות ערביות, בערים מעורבות במרכז הארץ וביישובים בדואים בנגב, עולה שהמרפאות מנסחות מחדש את פעילותן כדי לנכס לעצמן לגיטימציה חברתית. הן מסתירות היבטים מסוימים של עיסוקן ומציגות, במקומם, היבטים אחרים כדי לעצב מחדש את דימוין בחברה ולהופכו לחיובי יותר. מרפאות רבות מצהירות שהן נמנעות מעיסוק בכישוף ומרבות לטפל בעזרת הקוראן. הן מעידות על עצמן כמוסלמיות מאמינות, הפועלות מטעמו של האל, וטוענות שהן אינן דורשות תשלום עבור שירותיהן. השהות בשדה הפריכה עדויות אלו. אותן המרפאות עוסקות בכישוף; גובות תשלום, ואפילו תשלום גבוה, ובחלקן אינן מקיימות את מצוות הדת. נטען כי הפער בין עדויות המרפאות ובין הממצאים בשדה נובע מפולמוס רחב יותר המתחולל בחברה הערבית בארץ בין המרפאות המסורתיות ובין המרפאים הגברים, ובעיקר ה'מרפאים בקוראן', הנהנים ממעמד גבוה, לגיטימציה חברתית ויוקרה רבה. הלגיטימציה המיוחסת למרפאים, כמו גם הביקורת הקשה המוטחת במרפאות, משפיעה עליהן לנכס מחדש את פעילותן: להסתיר סודות כמוסים, בעיקר אודות עיסוקן בפועל, ולנכס שקרים גלויים, בפרט בנוגע לאופן בו הן מבקשות להצטייר. באמצעות טענות אלו, להן נותן הראיון קול ובמה, מנסות המרפאות לזכות בלגיטימציה ולשפר את דימוין בחברה הממקמת אותן בשוליה.

חגית פרץ (אוניברסיטת בן-גוריון), מקומות של כאב וסבל: מומים מולדים ומחלות תורשתיות בקהילה הבדואית בנגב

לידה של תינוק הסובל ממום מולד קשה, אבדן של תינוק או היריון בשל מחלות תורשתיות ו/או מומים מולדים הם אירועים טראגיים הכרוכים בסבל וכאב. בהקשר של הקהילה הבדואית האירוע הכואב הפרטי הופך לבעל משמעות קהילתית רחבה. ביחידה למיילדות בבית החולים

סורוקה הכאב והסבל הפרטי של משפחות העוברים/ילודים נחשף בפני צוותים רפואיים והופך לבעיה אפידמיולוגית קשה המקבל ממדים פומביים. מדובר באוכלוסייה הסובלת משיעור תמותת התינוקות הגבוה ביותר בארץ, תמותה שכמחציתה נובעת ממומים מולדים. עבודה אתנוגרפית זו מבוססת על תצפיות וראיונות עם הורים ערביים-בדואים מהנגב של ילודים שנולדו פגועים או הורים שאיבדו תינוקות או עוברים בגלל מומים או מחלות תורשתיות. הורים אלו מספרים על חוויותיהם במפגשים עם שירותים רפואיים סבב-לידתיים. בסיפוריהם נחשפות התלבטויות ביחס לשימוש בטכנולוגיות רפואיות חדשניות לאבחון קדם לידתי והתמודדות עם המלצות רפואיות להפסקת הריונות. נחשף מפגש מורכב בין שיח רפואי הגמוני התובע הפחתת היארעות של תמותת תינוקות ותחלואה, ומנגד מתועד שיח קהילתי-משפחתי-שבטי התובע נאמנות למסורת בדואית ולדת האסלאם, אבל אינו פוסל לגמרי היעזרות ברפואה. ייצוג הכאב של הורים ותינוקות סובלים, ולידו ייצוג שיח רפואי המנסה לחנך למניעה ולהגברת ההיענות והשימוש בשירותים ובפתרונות רפואיים, הנו טעון ודורש רגישות למקומות רוויי כאב וסבל פיזי וחברתי. בצומת שבין צוותים ושירותים רפואיים ובין אוכלוסייה ערבית-בדואית המשתמשים בשירות, הייצוג האתנוגרפי דורש התייחסות זהירה ורגישות גדולה לכאב וסבל הטעונים בקונפליקטים שבין מודרניות ומסורתיות, מערב ומזרח, שולטים ונשלטים. לסיום אטען כי מקומות של כאב וסבל אלו שבהם נחלק סוד פומבי יוצרים הזדמנות לגילוי חמלה, להפחתת כאב וסבל ולמציאת נקודת שיווי משקל מוסרית תוך סימון גבולות של התערבות רפואית וגם של מלאכת הייצוג האתנוגרפי.

שם המושב: גבולות הגוף – בין גוף לסביבה

הגוף כפי שאנחנו משתמשים בו הוא תוצר של משא ומתן מתמשך, כי אינטראקציה עם העולם היא שמייצרת את הגוף עצמו ואת גבולותיו. כך למשל, אפשרויות טכנולוגיות שונות, תפיסות שונות של טבע, יופי, יחסים בין אישיים ואופנים שונים של התארגנות חברתית משנות את

ההבנה של מה זה גוף, מה הוא יכול לעשות, איך ניתן להשתמש בו ומהם גבולותיו. בהתאמה המפגשים בין הגוף לסביבה יכולים להיות מתווכים דרך טכנולוגיה חיצונית או פנימיים לגוף, הם יכולים לעבור דרך הרחבת הגוף אל הסביבה, הרחבת הסביבה אל הגוף או צמצום הגוף עד כדי היעלמותו. זהו תהליך מתמשך ורקורסיבי שניתן לכנות אותו תוך שימוש במונח שטבעו דלז וגואטרי "היעשות גוף". היעשות הגוף היא דינאמיקה שמשוגלת לפתוח, לסגור, למלט, למזג, להטמיע את ולהיטמע את הסביבה בגוף ואת הגוף בסביבה. היעשות הגוף יכולה לדחות את הסביבה ואף לייצר סביבה אלטרנטיבית. כל סוג של דינאמיקה יוצר בתורו מציאות חברתית שונה, שהמשתתפים בה מפתחים תכונות שונות של עצמיות. במושג זה יבחנו אפשרויות שונות של "היעשות גוף", יחסים שונים של הגוף עם סביבתו.

אסנת רוזן-קרמר (הטכניון), קשרי גוף-מרחב הנולדים בדרך הריצה
המושגים דרך "בין-עירונית" או מרחב "בין-עירוני" מציעים בדרך-כלל ישויות ביניים שהן כביכול רק "בדרך" לאן שהיא, ושחולפים על פניהן "כבדרך אגב", תוך כדי מעבר אל מרכזים אורבניים. יש הטוענים כי "מרחב הנוסע" שבין נקודת המוצא ליעד הוא "שומקום" או "לא-מקום". תנועת הגוף היא B ל-A אלא שתנועה איננה רק אמצעי מעבר מנקודה הגורם הבלעדי באמצעותו אדם יכול ללמוד את גופו שלו, על עצמו בעולם ולתפוס את העולם, ולמעשה היא האמצעי לזיהוי בסביבה ולדימוי. לכן, צפוי שהתנועה תשפיע על נכונותו של האדם והתכונותו אל הגיאוגרפיות הפיזיות, התרבותיות והחברתיות אליהן הוא נחשף באמצעות חושיו, במודע ושלא במודע. שהפרט "ייקח אתו" אל עולמו את הסביבה גם הלאה. תודות להתפתחויות בטכנולוגיות התקשורת והתחבורה בעשורים האחרונים, הפרט הפך היפר-מובילי. יותר ויותר אנשים מוצאים עצמם "בדרכים", יכולים לבחור מבין אמצעי תחבורה מגוונים העומדים לרשותם ולהגיע [יותר] רחוק ומהר בדרך מועדפת. מכאן החשיבות ללמוד ולהבין איך אופני תנועה שונים שמוצעים לנו ברשתות התנועה העכשוויות משפיעים על תפיסתנו והזדהותנו עם מרחבים שכבר גלשו מזמן מתחום העיר המסורתית. בהתאם, המחקר שואף להבין את המשמעויות המוקנות למרחב חוצה גבולות אורבניים

על ידי מי שנעים בו באופנים שונים, ולזהות את מרכיבי התפיסה וההערכה הנוגעים למערך המרחבי- הגיאוגרפי הפיזי, התרבותי והחברתי המוגדר מחדש מתוך התנועה. בהרצאה יוצגו ממצאים ראשוניים העולים מחקר עולמי של ההולך והרץ כבדרך שגרה באזור חוף הכרמל. נראה שלא רק הגוף מתאים עצמו פיסי, רגשית ובאופן ריטואלי למרחב, אלא קורה גם להפך: המרחב עצמו נמתח ומתרחב בהתאם לתנועה, ומקבל מהגופים הזורמים בו את זהותו והגדרתו החדשה. – הופך למקום.

לידיה גינזבורג (אוניברסיטת תל-אביב), "בנוכחות המצלמה" - דימויים ויזואליים בעידן המדיה

טכנולוגיות של יצירת דימויים ויזואליים מתרבות ומשתכללות מדי יום בעידן המדיה. הרצאה זו רוצה לבחון את ההשלכות של פעילות מצלמת קולנוע/וידאו על אנשים בסביבתה. מה מייצרת הופעתה הפתאומית של המצלמה במרחבי השגרה, ברחוב, במקום מגורים או עבודה שלנו? דרך ניתוח תצפיות אתנוגרפיות וסרטים עלילתיים ההרצאה תדון בסוגיית נוכחות המצלמה משלוש פרספקטיבות: האתנומתודולוגית, הפרשנית ובבחינת המחשבה הריזומטית של דלז וגואטרי. אציע שהפרות של המובן מאליו, תהליכי אירגון מחדש של מציאות ויותר מכל הריבוי וההשינויים הבלתי צפויים בדימוי שהינם אינטגרליים לתהליך הצילום מייצרים מתח בקרב הסובבים המצולמים היות והצילום פותח דרך למציאויות אפשריות חדשות.

אסף חזני (האוניברסיטה העברית), "כדי שיסתכלו בכך ותזכה בגוף..."

חוש הראייה מהוה את אחד מהחושים המרכזיים ב"היעשות גוף", מרכיב הכרחי באורינטציה של הגוף לסביבה. כך, הפרקטיקה הנהוגה בעת מעצר, בשטחים לפחות, היא לכסות את עיני העצור בפלגלית – לגרום לעצור "דיס אורינטציה", לנתק בין הרואה לנראה. לרוב החזק הוא הרואה השולט בגוף של הנראה המנותק בעל כורחו מסביבתו. דרך אחרת לעצב את הסביבה היא להפוך את כיוון המבט. בדומה למתפלל של קפקא: "אדם החי לבדו אינו נושא בשום אחריות בערב. אדם חושש

מפני כמה וכמה דברים. שמא יעלם הגוף, שמא אין הבריות אלא מה שנדמה שהנם בשעת דמדומים, שמא אסור להלך בלי מקל, שמא מוטב ללכת לכנסיה ולהתפלל בקול צווחה כדי שיסתכלו בך ותזכה בגוף". (תאור של מאבק, "ספורו של מתפלל" 44). רוכב האופניים במקרה שארצה לנתח מגדיל לעשות. שלא כמו המתפלל שרק הופך את כיוונית המבט על מנת לזכות, שוב, בגוף, הרוכב מתחיל בפרקטיקה של המתפלל והופך את כיוון המבט ומשהצליח בכך, הוא מעלים את הפער בין הרואה לנראה. הרוכב הופך את גופו למכונה, מכונה עיוורת המתגלגלת בעולם ומצמצמת את הסביבה למכונה בלבד. במושב זה בכונתי לנתח רכיבת אופניים מהירה כאשר הרוכב אינו רואה את הכביש. בכונתי להראות את אפשרות היעשות הגוף הזו כאפשרות גוף הקיימת בעולם ומייצרת יחסי גוף - סביבה חדשים בעולם בו אנו חיים.

עינת בר-און כהן (האוניברסיטה העברית), קיבדצ'י – שבירת מחסומים בתוך הגוף והעצמיות

אימון מיוחד בקרטה הוא מחנה אימונים של כמה ימים, שאחד הרכיבים החשובים שבו הוא אימון הקיבדצ'י. באימון זה המשתתפים מסתדרים במעגל, נעמדים באוויר בתנוחה של ישיבה על סוס, וכך הם נשארים במשך שעה וחצי. הם עומדים בישיבה ללא תזוזה, תלויים על בלימה בין ישיבה לעמידה. מתאמן שמנסה לעמוד קיבדצ'י לבדו אינו יכול להצליח בכך, מפני שזוהי תנוחה שניתן לשמור עליה דקות ספורות בלבד, עם זאת, במסגרת מעגל המתאמנים באימון הקיבדצ'י, הכול מצליחים. ברצוני להראות כיצד חוסר התנועה במצב של אימוץ שרירים, במסגרת האימון המיוחד שוברת את הגבולות בין חלקי הגוף השונים: השרירים, המחשבה, הרגש והתחושה, ותוך כך מאפשרת להבנות מחדש רכיבים של עצמיות.

שם המושב: "לחקור את טובי בנינו" - סוגיות מתודולוגיות ואתיות במחקר איכותני של מערכת הביטחון

בשנים האחרונות התרחבו עד למאוד הפריזמות התיאורטיות מתוכן ובאמצעותן, נחקרת מערכת הבטחון הישראלית. סוגיות כגון לאומיות וזהות, מגדר, יחסי צבא-חברה, והעיסוק האקדמי בנושאים כמו אלימות וטרור, הם רק מעט מן התחומים אשר בהם עוסק גוף המחקר הנוכחי על הצבא ועל גופי הביטחון האחרים. שגשוג מחקרי זה מחייב את החוקר/ת האיכותנית להתמודד עם מגוון שאלות מתודולוגיות ואתיות בחקר הצבא והביטחון. לנוכח מרכזיותה של מערכת הבטחון בחברה הישראלית ואופי העימות המתמשך במסגרתו היא פועלת שאלות אלו מתחדדות אף יותר. המושב המוצע יעסוק במתחים הנובעים מן המפגש המחקרי-איכותני בין האקדמיה לבין גופי הביטחון המדינתיים. בין הסוגיות שידון: נגישות אפקטיבית לשדה, יחסי הכוח בין מערכת Studying-הבטחון וסוכניה לחוקר/ת, הזנחת הדיון המתודולוגי סביב (חקר מוקדי כוח ועוצמה), השפעתן של תפיסות עולם פוליטיות על סקר מחקר בעת קונפליקט, משמעות יחסי הגומלין עם גורמי מחקר פנים-צבאיים, צנזורה חיצונית ופנימית מול מחויבות מחקרית וביקורתית, ועוד. המושב המוצע יבקש לבחון את הסוגיות הללו באמצעות ניסיונם וחוויותיהם של חוקרות וחוקרים אשר ביצעו עבודות שדה בתחום הביטחוני והצבאי בישראל.

שרי אהרוני (אוניברסיטת בר-אילן), "את שבאה עם התמימות שלך": שיחות עם משתתפות/ים בתהליך השלום

הרחבת המחקר הפמיניסטי בישראל בכדי לכלול תיאור פעילות המוסדות השלטוניים המעצבים מדיניות חוץ וביטחון בישראל, מהווה אחד מהאתגרים העומדים בפני חוקרות המבקשות לתעד את מקום הנשים במוסדות אלו. שימוש במחקר איכותני הינה אחת הדרכים היחידות להגיע אל מידע לא סטנדרטי (מידע המופיע באופן מצומצם במקורות הקיימים משום שהוא נתפס כבלתי רלוונטי), הכולל פעמים רבות את חוויותיהן ופעולתן של נשים בסביבה גברית. את המורכבות המתודולוגית והאתית העלולה להתעורר תוך כדי מחקר איכותני אודות נשים במוקדי כוח, בחרתי לתאר תוך התמקדות בתהליך הזיהוי של

(. טענתי studying up פערים מרכזיים המאפיינים "מחקר כלפי מעלה") העיקרית היא שזיהוי הפערים הללו, הינו ביטוי לתהליך רפלקסיבי שבמהלכו מסתמנים ההקשרים הספציפיים שבהם מתקיים המפגש בין תפיסת עולמה של החוקרת והמשתתף/ת. על ידי הכרה בכך שהפערים פועלים בו זמנית כדי להקל על הנגישות למידע מסוג מסוים ולחסום את הנגישות למידע מסוג אחר, ניתן לסמן את הבדלי הכוח שבין החוקרת והמשתתף/ת ולאפשר את המשך קיומה של ה"זרות" (והביקורתיות) לצד האמפטיה. הרצאה זו מבוססת על מחקר המתעד את מעורבותן של נשים ישראליות בסביבת המו"מ הרשמי בין ישראל לאש"ף (1991-2001), ומתבסס על 41 ראיונות עומק מובנים למחצה שנערכו בשנת 2006 עם נשים וגברים ישראלים שנטלו חלק בשיחות על הצהרת העקרונות, הסכמי הביניים והסדר הקבע. תיאור תהליך הראיונות נעשה תוך התמקדות בארבעה פערים מרכזיים: פער דורי, פער אתנו-מעמדי, פער מגדרי ופער אידיאולוגי. ההשפעה של פערים אלו תוצג על ידי ציטוטים מהראיונות המדגימים את מידת הנכונות של המשתתפות/ים לשתף פעולה עם שאלות המחקר, מלמדים על סוג הציפיות שלהן/ם מהראיון ומהמחקר, ועל מידת החשיפה האישית שהפגינו, כמו גם את סוגי המידע וההסברים שהציעו בדבריהם.

דגנית מנור (אוניברסיטת בן-גוריון), מעבר לקווי האויב: על אנתרופולוגיה של צבא וצבאיות

בתחון, צבא וצבאיות הינם תחומים אשר אינם נידונים בהרחבה בדיסציפלינה האנתרופולוגית. שוליותם בדיון האקדמי קשורה באי זיהויים של מפעילי אלימות מדינתית מזוינת עם קבוצות שוליות, שמאז ומתמיד היוו מוקד לחקירה ולכינון ידע בקרב אנתרופולוגים. כך נראה לאנתרופולוגים כי השימוש בידע של מפעילי אלימות לאתגור מרכזים של כוח אינו רלוונטי ולפיכך הם מבכרים לבחון את נקודת מבטם של קורבנות האלימות, העדפה המותירה את העיסוק בתחום בידי מדעני חברה אחרים. טענתי היא כי אנתרופולוגים הבוחרים להתמקד בנקודת מבטם של מפעילי אלימות מזוינת עלולים למצוא עצמם מסומנים כאויבים פוטנציאליים. ראשית, בידי מקבלי ההחלטות במערכת הבטחון

אשר אינם ששים לאפשר גישה לביצוע עבודת שדה בקרב הכוחות המזוינים. הדבר מביא אנתרופולוגים למציאת פתרונות יצירתיים החורגים מהמודל הקלאסי של עבודת שדה כאקט של יציאה החוצה למקום ברור של חקירה המנוגד לבסיס הבית ושהייה ממושכת בו. שנית, החריגה ממודל קלאסי זה עלולה להביא לסימון החוקר/ת כמעין אויב בקרב אנתרופולוגים המקדשים עבודת שדה. כמו כן, המאמץ להבין מקרוב הפעלת אלימות מזוינת, במיוחד כצופה-משתתף/ת בפועל עלול להביא לסימון החוקר/ת כאויב פוטנציאלי בשל הלגיטימציה שלכאורה מוענקת להפעלת האלימות דרך שיתוף הפעולה הנדרש לביצוע מחקר ממושך בקרב מפעיליה. הפתרון אותו אציע להתמודדות עם סוגיות 'אתיות ומתודולוגיות' אלו, הינו באמצעות 'עבודת שוליים'. במונח זה כוונתי להצביע על בחינת האופנים בהם מיצרות הבחנות תרבותיות והבדלים חברתיים מתוך יחסי כוח, אשר מגדירים מה שולי ומה מרכזי. כמו כן, 'עבודת שוליים' מתייחסת לפענוח השימוש שנעשה בהבחנות אלו ולאופנים בהם אנשים, מפעילי אלימות, מלומדים ואחרים, מציגים תביעות לכוח חברתי ומכוננים שוליות.

ניר גזית (האוניברסיטה העברית), יעל מעוז-שי (אוניברסיטת טורונטו), "אקדמיה צבאית": מיקום ואתיקה בחקר הביטחון בישראל
בצד התרחבות ההתעניינות האנתרופולוגית והסוציולוגית בחקר המערכות הביטחוניות בישראל טרם נידונה דיה המורכבות המתודולוגית והאתית המלווה סוג כזה של מחקרים. נראה כי לנוכח מרכזיותה של מערכת הביטחון בחברה הישראלית ואופי העימות המתמשך במסגרתו היא פועלת, שאלות אלו מתחדדות אף יותר. במאמר הנוכחי אנו מבקשים להציע מסגרת אנליטית מקורית שתאפשר לעמוד על המורכבות של יחסי חוקר-צבא ועל שורשיה, תוך הדגשת השפעת סוגיית המיקום המשתנה של החוקר/ת במסגרת שלושה שדות: השדה הצבאי, השדה האקדמי-מחקרי, והשדה האתנו-לאומי. אנו טוענים כי תהליך המחקר ותוצריו מושפעים מיחסי הגומלין הדיאלקטיים בין השדות, ומהשינוי המתמיד במיקומו של החוקר ביחס לכול אחד מהם. בהמשך להצגת המסגרת האנליטית ובהתבסס על שני מחקרים איכותניים העוסקים בצה"ל ובמערכת הביטחון באינתיפאדת אל-אקצא,

המאמר ידון בשורה של סוגיות מתודולוגיות ואתיות, כגון: נגישות אפקטיבית לשדה, יחסי הכוח בין מערכת הביטחון וסוכניה לחוקר/ת, השפעתן של תפיסות עולם פוליטיות על מחקר בעת קונפליקט, צנזורה חיצונית ופנימית מול מחויבות מחקרית וביקורתית, ועוד.

שם המושב: אתנוגרפיות על כתיבה ומחקר

המושב יעסוק בשאלה האם החוויה האסתטית הנוצרת מההכרות האינטימית עם הנחקרים מאפילה או מעצימה את יכולתנו לבחון ולפרש את המציאות. שאלה זו נבחנת דרך מספר מחקרים הנערכים בשדות שונים זה מזה. המחקר הראשון כולל תצפיות בתאטרון נשים ותאטרון של נערים עולים מברה"מ לשעבר אשר בעקבותיהן משתנה תפישת המציאות של החוקרים. המחקר השני עוסק ביחסי הקרבה – ריחוק בין החוקרת וקבוצת נשים דתיות – מסורתיות ממוצא אנגלוסקסי. יחסי הכוחות המשתנים בין החוקרת לנחקרות תרמה להפיכתה למשתתפת פעילה בקבוצה מצד אחד, ולמייצגת של הנחקרות בחברה הישראלית מצד שני. המחקר השלישי בוחן את מארג היחסים המורכב עם אינפורמטור ממוצא בדווי בעל השכלה אקדמאית אשר בלעדיו שיתוף הפעולה ובנית האימון עם האוכלוסייה המקומית לא היה מתאפשר. המחקר האחרון עוסק בתהליך הפקת הידע של החוקר דרך שותפות הגורל והחוויה של הכרות אינטימית עם נחקריו, "חוזרים בתשובה" ו"חוזרים בשאלה" אשר נמצאים בנקודת מפנה בחייהם.

טליה שי (המכללה האקדמית יהודה ושומרון), מארק כצלסון (המכללה האקדמית יהודה ושומרון), אתנוגרפיות על תאטרון נשים ועולים

"המאמר שלך על התאטרון יפה" אמר העורך. מה שעשה את הטקסט הזה "יפה", חשבת, היה הקשר האינטימי ביני לבין הנחקרות. קשר שהיה בו חום וקירבה הנובעים מההכרות ומשותפות הגורל בינינו. אבל לחוויה האסתטית הזאת נכנסתי כמתבוננת במטרה לתעד היבטים על תרבות נשית עכשווית. האם השניות הזו העצימה את הכתיבה או

האפילה על יכולתי לבחון את המציאות? השתתפתי בקבוצת התיאטרון כשנה אשר במהלכה הייתי שותפה להחלטות הקבוצה. כשהתחלתי ב"מסע" הנחותי לגבי הקבוצה והחוויה הטמונה בהשתייכות אליה היו פשטניות וקשורות בפרשנות על "קבוצות העצמה". בסופה של הדרך הבנתי שפרט מהעצמת הנשים במונחים של תפקוד מיגדרי, הניסיון הקבוצתי העניק לנו גם הזדמנות לנהל מו"מ עם ההגמוניה השלטת בענייני זיכרון, לאומיות ופוליטיקה שאינם קשורים ישירות לזהות המיגדרית, אלא לפרסונה החברתית המורכבת של השחקניות. החיבור בין אינטימיות של שותפות גורל והתבוננות מחקרית מהצד הניבה מחקר ביקורתי שיש בו יותר מאשר החוויה האסתטית. התצפית השניה היא על תצפיות תיאטרון קהילתי של נוער המתנהל בשפה רוסית. כל הבחורים הם חובבי רוק כבד, וחלקם מנגנים יחד גם בלהקת רוק. מדוע, שאלתי את עצמי הצטרפו הנערים לתיאטרון ולא הסתפקו בלהקת הרוק בו הם מופיעים? הרי גם בלהקת הרוק ניתן למצוא את אותה החוויה של שחרור עצמי, לבישת צורה אחרת, הופעה על במה והעצמה אישית כמו בתיאטרון? שותפות הגורל של החוקר עם הנערים הן כשחקן וחובב רוק בברה"מ בצעירותו, הביאה אותו למסקנה שהתיאטרון מהווה עבורם ביטוי להשלמה עם תרבות הוריהם.

ריקי לשם-חלמיש (אוניברסיטת בר-אילן), כתיבת אתנוגרפיה בחקר קבוצת אוכלוסיה בדויות בגליל – המציאות כטקסט

במהלך כתיבת האתנוגרפיה בעבודת שדה המתקיימת בימים אלו באזור הגליל, בקרב אוכלוסיה כפרית בדויות בנחל צלמון ובכפרים הסמוכים לו, נוצרה הבניית הנראטיב של קבוצת בדוים המתגוררת באזור זה. הנראטיב מתאר אירועים ותהליכים בחיי האוכלוסייה הנחקרת במשך שנות המחקר. מטרת הרצאה זו להציג את הקושי בכניסה לשדה המחקר. כניסה שדרשה עזרה של אינפורמטור מקומי כמו גם תהליך בניית אמון לאורך זמן עם האוכלוסייה המקומית. ההרצאה תתאר את מארג היחסים שנוצר עם האינפורמטור על כל היתרונות והחסרונות הנובעים ממנו. הכתיבה הסובייקטיבית אשר מציגה את הנראטיב המקומי התאפשרה אודות לשיתוף פעולה עם האוכלוסייה המקומית. שיתוף פעולה שנוצר כתוצאה מהשפעתו הישירה והעקיפה של

האינפורמטור, תושב המקום, על קשריו החברתיים והמחקריים עם תושבי הכפרים ראס אל עין, סאלמה והתושבים המתגוררים לאורך הנחל. האינפורמטור סטודנט לתואר שלישי הלומד בבר אילן פעל באופן וולונטרי, תוך ניסיון להעצים אותי בידע, וכל זה ללא משא ומתן כלשהו. מעורבות האינפורמטור איפשרה את יצירת הקשר הראשוני עם נציגי החמולות והמשפחות וסללה את הדרך לשיתוף פעולה הדוק הנמשך לאורך שנות המחקר. האינפורמטור איפשר נגישות למידע האינסופי עליו צפיתי ותיעדתי ביומן השדה, הוא גם דאג לשתף אותי בחגיגות ואירועים אחרים. האינפורמטור היה לי לעזר רב ביצירת קשרים ראשוניים עם המרואיינים ואנשים נוספים בכפרים עליהם התבסס המחקר. התצפיות הרבות, ראיונות העומק, פגישות פורמאליות ובלתי פורמאליות עם תושבי המקום ועזרתו הרבה של האינפורמטור באים לידי ביטוי בכתיבה האתנוגרפית, תוך ניסיון לפרש את הבניית המציאות המשתקפת בעיני התושבים. הרצאה זו מתבססת על נתונים שנאספו (ועדין נאספים) בעבודת שדה במשך שלוש שנים, עבור עבודת מחקר לתואר שלישי במחלקה לגיאוגרפיה וסביבה באוניברסיטת בר אילן.

עינת ליבל (המכללה האקדמית אשקלון), מיקום האתנוגרפית יחסי כוחות בקרב קהילה "מסורתית" בישראל

בהרצאה זו אפענח את מעשה הכתיבה שלי לצורך יצירת אנתרו-גרפיה אודות קהילה "מסורתית" שבה מתקיים שיווין מגדרי ריטואלי. באופן ספציפי, אתחקה אחר יחסי הכוחות שנוצרו ביני לבני שיחי (בשדה- חברי הקהילה. אטען כי הכתיבה הושפעה מחד interlocutors) גיסא, מהתהליך הדיאלוגי שנרקם בשדה, ומאיך גיסא, מעימות (במוקד הדיאלוג והעימות בינינו, וכן בקרב חברי Hastrup, 1992) הקהילה עצמם, עמדו מאמציהם לשלב בין תפיסתם את "המסורת היהודית הנצחית", לבין "אידיאולוגיה של שיווין מגדרי", אותה הביאו עימם מארץ מוצאם – ארצות הברית. בהקשר זה אנתח את מיקומי המשתנה כחוקרת במהלך עבודת השדה והכתיבה, ואת שלבי הפיכתי מצופה למשתתפת פעילה בעשייה ובדיון סביב המעורבות הריטואלית הנשית המתעצמת בקהילה. אדגיש את התמודדותי עם ביצוע עבודת

שדה כעבודת בית, ועם טשטוש ההבחנה בין "אני" ל"אחר" ובין "סובייקט" ל"אובייקט" שנלווה לכך (אלאור, 1998). אפענח את האופן בו פתרתי את שאלת הייצוג של בני שיחי, ותרגום חוויותיהם עבור קהל קוראים ישראלי שלא מכיר מקרוב קהילות "מסורתיות"/ קונסרבטיביות (Narayan (1993 (לביא וסווידנברג, 1995). אפרט כיצד ראייתה של אודות מיקומו הדינמי של החוקר בשדה, ותפיסתו כמורכב ממגוון רבדי זהות, סייעה לי לברר את זהותי כחוקרת, ולהציגה בפני בני שיחי בשדה. אדגים כיצד תפיסה זו אפשרה לי להדגיש בפני בני שיחי את הרבדים המשותפים בזהויותינו. בנוסף, אמחיש את הסיטואציות בהן עלו רבדי זהות שלי ושלם המדגישים את המרחק בינינו - שוני ברקע התרבותי, בגיל ובסטטוס המשפחתי. לבסוף, אדון בשאלה כיצד דאגתי בנוגע להשפעת ההלכה על חיי בתור אישה יהודייה החיה במדינה יהודית ודמוקרטית, כיוונה את בחירתי בשדה המחקר ואת עבודת השדה המתמשכת בו.

שלומי דורון (המכללה האקדמית אשקלון), אתנו-גרפיה של "חזרה בתשובה" מול "חזרה בשאלה"

תהליך הטקסי מבטא ומאשרר שינוי זהות של שתי קבוצות חברתיות קוטביות, "חוזרים בתשובה" ו"חוזרים בשאלה". שינוי כזה מציין נקודת מפנה או מצב משברי בחייו של היחיד. באמצעות השוואה של שתי אתנוגרפיות בשתי הקבוצות אפשר לבחון לעומקה את חווית פירוק הזהות ובנייתה מחדש בשתי הקבוצות ולהתייחס לממדים שונים הקשורים לאנתרו-גרפיה, למשל, יחסי כוח, מיקום בשדה, מאבקי זהות. בחינה של מערכות הטקסים בתהליך זה עשויה לעזור להבנה מחודשת של תהליכי שינוי הזהות של יחידים המבקשים לשנות את זהותם הדתית. במחקר השתמשתי ב"טקס מעבר" ובכלל זה "טקסי הגדרה אישיים" כמטה סטרוקטורה שבאמצעותה ארגנתי ופרשתי את הנתונים האנתרו-גרפיים. הפקת הידע בשני השדות הנו תהליך הכולל מאבקי כוח, הגמוניה והרצון לשלוט "בסיפור העצמי" של היחיד/ה המשנה את זהותו הדתית. "המסע" שלי עם סיפורי החיים השונים היה מסע בין עולמות תוכן שונים: חרדי-חילוני; דתי-חילוני; גבר-אישה, אני-הם. כחוקר חשפתי עצמי לשני שדות הקשורים לסיפור חיי כדתי לשעבר ואת

תהליך שינוי הזהות שאני עצמי עברתי. הזהות הלימנילית/לימינידית של המרואינים בשני השדות הפכה להיות התמודדות עם רצון עז להשלים את שינוי הזהות אבל עם בעיות קבלה חברתיות קשות. בהרצאה זו אבקש להדגים את המורכבות של החיים בין עולמות תרבותיים לימינלים שונים הן שלי כחוקר, הן שלי כאדם שעבר שינוי זהות דתית והן של אנשי השדה שנחשפתי לסיפור חייהם בעבודת שדה ארוכה. נקודת המפגש האתנו-גרפית מדגימה את יחסי הכתיבה-מחקר במיוחד בעבודת שדה עירונית ובמיוחד על התפר שבין יחסי חוקר-שדה במעבר בין עולמות חרדיים-חילוניים.

מושבים מקבילים 2

שם המושב: לקראת אתנו-גרפיות של שתיקה : כניסה, תצפית, וכתיבה על הנוכחות של שתיקה

למרות החיפוש אחר תיאורים גדושים שמאפשרים משמעויות תלוייות-תרבות ומגוון תרבותי, ניתן לטעון שיעילותם של כלים מושגיים ומתודולוגיים של פרקטיקות האתנוגרפיות מוגבלות על ידי הגישה הלוגוצנטרית (ממוקד במילה) המערבית וההגדרה הרדוקסיוניסטית של אתנו-גרפיה כתעוד של וכתיבה על מילים, נרטיב, וטקסטים תרבותיים. אומנם לעיתים תצפיות משתתפות מגלות ומתארות הוויות, פרקטיקות, ועבודת-רגשות לא-מילוליות מרתקות אך הפרקטיקות הללו לרב מוגדרות כסימני דרך או תפאורה אסטטית לדיבור - שממשיך להוות את של TEXTUALITY המיקוד המרכזי של המחקר האנתרופולוגי. ה- (NARRATIVE TURN) של גירץ, ה-AUTHORED טקסט 'מחבר' (ולבסוף שחרור והעצמה של הקול המושתק של היליד, המוכפף, והקרוב תחזקו את תהליך המיסטיפיקציה של המילה ובכך הגבירו את העדרותה של עולמות החיים השותקים בחיי היום יום. מבט ביקורתי כלפי אסכולות אחרות במדעי החברה והרוח מגלה שגם בהן שתיקה מסומנת בשלילה, וממושגת כהעדר נוכחות במקום הנוכחות של צורת אלטרנטיביות - מוגפנות ובין-אישיות - של ביטוי, תקשורת, ידע, או נתיבים תהליכיים לסובייקטיביות. ניתן לשאול - כיצד מתאפשרת כניסה

לאתנוגרפית לעולמות של שתיקה? כיצד מתאפשרת כניסה לעולם שקט כאשר הוא מובנה לרוב כמעוז הפרטיות והאינטימיות (המובן מאליו) של הסובייקט? איך ניתן לבצע תצפיות ולחבר טקסט אתנוגרפי על שתיקה ביום-יום ללא הסתמכות על מילים כעוגן במלאכה האתנוגרפית? מה הם הסממנים הנראים לעין האתנוגרפית של תקשורת ואינטראקציה שותקת? איך מחברים טקסטים על שתיקה ללא לפגום בחמקמקות, בשבריריות ובנזילות של שתיקה? המושב המוצע מציג אתנוגרפיות של שתיקה - מזכרונות מוגפנים ואינטראקציה שותקת של צאצאי טראומה ועד אינטר-סובייקטיביות במרכז בודהיסטי למדיטציה. יוצגו הצעות למודל לאתנוגרפיה של שתיקה והמשגה חדשה לשתיקה ביום-יום.

face work קדרון (אוניברסיטת חיפה), יחד בדממה: שיח הבעות (בין ניצולי טראומה וצאצאיהם work

מחקרים פסיכולוגיים אודות היחסים הבין דוריים בין ניצולי טראומה וילדיהם מצביעים על קיומה של "חומה של שתיקה" המקיפה את העבר הכאוב של הניצול שהיא לכאורה מעבר למילים ומאפשרת אך ורק העברה של צלקות פסיכו-חברתיות לצאצאים. בדומה למחקרים אלו, אף מחקרים בתחום לימודי תרבות, לימודי שואה וג'נוסייד וביקורת ספרות מתעלמים מהאפשרות של העברה בין דורית של זיכרון לא פתולוגי של עולם החיים-מוות של הניצול לצאצא. בניגוד לספרות, ממצאי ראיונות-עומק אתנוגרפיים עם צאצאים של ניצולי שואה מלמדים שהנרטיב של ((silent life world הדור השני חושף את הבית כעולם חיים שותק בו שרידים של עולם המוות שזורים בחיי היומיום ומועברים לצאצאים כחלק בלתי נפרד מהעולם החיים המובן מאליו. עבודה זו מתמקדת (המתרחשת בין ההורים הניצולים face work בעבודת-פנים (וצאצאיהם. בני הדור השני מתארים את עבודת-הפנים של הוריהם " שרידי רגש מן העבר שזוהו על ידי הילדים giving off ככתהליך של " . recognizable tokens of meaning כסממנים משמעות מוכרים " בנוסף, הצאצאים מתארים גם התהוות של אינטראקציה לא מילולית, be there שאיפשרה לבני הדור השני "להיות יחד" (" עם הוריהם וכך לחוות יחד את מה שאיבורי שרון מכנה - together

"(האינטראקציה השותקת של שיח concerted time "זמן משותף")"
" (בין הניצול וילדיו יוצרת אם conversation " of gestures ההבעות)
כך עולם חווייתי עשיר וכפועל יוצא גם נוכחות של העבר הנעדר. המחקר
מאיר דילמות מתודולוגיות שעולות מאתנוגרפיות של שתיקה.

מיכל פגיס (אוניברסיטת שיקגו), היווצרות אינטר-סובייקטיביות בצל שתיקה – מדיטציה והשקטת העצמי

שתיקה מהווה עקרון חשוב בפילוסופיה הבודהיסטית ובאה לידי ביטוי
במיוחד בתרגול מדיטציה. בניגוד לעולם המערבי המודרני אשר שם
דגש על ביטוי עצמי ותקשורת בינאישית, מעודדת הפילוסופיה
הבודהיסטית השתקה, או ליתר דיוק השקטה, של העצמי. מאמר זה
מבוסס על שנתיים של מחקר אתנוגרפי בקרב מודטי ויפאסאנה בישראל
ובארה"ב וידון במפגש בין תרבות השתיקה הבודהיסטית ותרבות
הדיבור המערבית המודרנית בה ביטוי עצמי ושיתוף חוויות הינם הכלים
החברתיים המרכזיים לבניית אינטר-סובייקטיביות. אציג את הקושי
המתודולוגי הטמון בחקר סובייקטיביות בהיעדר שיח ציבורי לגבי חוויות
אישיות, שכן האנתרופולוג במקרה זה, הרגיל להקשיב, חייב למצוא
דרכים אחרות אשר יספקו מידע על העולם הפנימי של הנחקרים. אולם,
לא רק האנתרופולוג עומד בקושי מתודולוגי זה. כל מתרגל ומתרגל גם
הוא עומד בפני קושי ביצירת אינטר-סובייקטיביות, ובחוסר ודאות לגבי
הייחודיות והמשמעות של החוויות האישיות אותן הוא עובר. כפי
שאראה, בהעדר שיח גלוי קיימת נטייה להניח שהחוויות אותן עובר
היחיד משותפות לכולם, הנחה שדווקא הדיבור, אשר יכנס לפרטי
החוויות, עשוי לערער. אינטר-סובייקטיביות זו נוטה להיות סמויה מהעין,
והדרכים לאתרה עקיפות. אעבור על שלוש תחנות בהן מיוצרת
אינטרסובייקטיביות שקטה זו – במרכז המדיטציה, בישיבות קבוצתיות
ובחיי היום יום של המודטים. אסיים בהצגת מגבלותיה של השתיקה
ככלי חברתי, והצורך הקיים בדיבור וביטוי עצמי.

יוסי לוס (אוניברסיטת חיפה), שתיקה ודיבור בודהיסטים בישראל
מאז תחילת שנות ה-90 מספר הולך וגדל של ארגונים מקומיים
עצמאיים וסניפים מקומיים של ארגונים גלובליים החלו לפעול בישראל

ובעיקר לקיים אירועי בני מספר ימים שאותם ניתן לכנות בהכללה "קורסי דְהָמָה". המשתתפים בקורסי דְהָמָה לומדים טכניקות לאימון התודעה שנגזרות ממסורות בודהיסטיות שונות ומתאמנים בהן. כיום אפשר למנות כשלושים ארגונים, מרכזים, קבוצות ומורים אשר עוסקים בכך, ומספר אלפי מתרגלים שאימצו באופן משמעותי רעיונות ופרקטיקות בודהיסטיות. מכיוון שאחד המאפיינים של אירועים אלה הוא שתיקה, צופים חיצוניים רואים בהם לעתים קרובות כ"קורסי שתיקה". השתיקה אינה עיקר הקורסים. אולם, אפשר להיתלות בה כדי להאיר את האופן שבו מתפקדים הקורסים בתהליכי הגלובליזציה התרבותית העכשוויים. לשם כך, יש להבין את השתיקה בארבעה אופנים לפחות. ראשית, כמבחינה את הקורסים מחיי היומיום דרך שלושה שלבים – פרה-לימינאלי, לימינאלי ופוסט-לימינאלי – ולכן מאפשרת לראות בקורסים סוג של טקס-מעבר. שנית, כסמל לאוניברסאליות. שלישית כפרפורמנס, ורביעית, באופן פנומנולוגי כמאפיין אשר סולל את הדרך לחוויות אישיות וקבוצתיות בעלות פוטנציאל של טרנספורמציה. קורסי הֶדְהָמָה משמשים כלי מרכזי בהעברת אלמנטים בודהיסטים למציאות הישראלית בת זמננו. הם מהווים מובלעות אלטרנטיביות שכוללות רעיונות ופרקטיקות שמאפשרים חוויות אשר משוקעות בגופם ובתודעתם של מתרגלים ישראלים. הדמיון וההבדל בין טקסי-מעבר מוכרים לאנתרופולוגים לבין קורסי הֶדְהָמָה מובילים למסקנה שמושא המעבר בקורס הֶדְהָמָה אינו רק מעמד של המתרגלים בקהילת מתרגלי הדהמה, ואף לא רק פנימיותם אלא גם ואולי בעיקר של אלמנטים בודהיסטים להקשר תרבותי אחר. לזמן קצוב באתר מוגדר יכולים ישראלים לעבור למציאות קיומית אחרת, אינדיבידואלית וקהילתית, ובה להמציא את עצמם מחדש. כלומר, קורס הֶדְהָמָה הוא מקרה מבחן שמאפשר להגדיר תפקיד מובנה חדש למושג האנתרופולוגי של טקס-מעבר בתלות בתנאים של גלובליזציה תרבותית.

שם המושב: עקבות הזמן, הסיפור והגוף: עולי רגל, שו(ט)טים קדושים, וגולים מרצון

המושב יעסוק בפרקטיקות שונות של עלייה לרגל, שיטוט ונסיעות והליכות למקומות רוויי משמעות. נסקור את היחס שבין טקסט קדוש, פרקטיקות גופניות, והליכה לקראת מטרה מקודשת. באמצעות מתודות הלקוחות מאנתרופולוגיה, חקר הדת והמיסטיקה וההיסטוריה, ובהתמקדות במגוון חמרים ותקופות, ננסה לפרוש את מגוון המשמעויות שניתנו להליכה מחוץ לתחום המחיה היומיומי, ולסבל הגופני ולהתעלות הנפשית המתלווים אליו. המחקרים ידגימו את המתח הפורה בין גישות פרפורמטיביות לדת לבין גישות הממקמים את הטקסט הקדוש ופרשנותו במרכז, וישפכו אור על פרקטיקות של הליכה ומשיכה למקום אחר בעידן של היחלשות הזיקה למקום.

חביבה פדיה (אוניברסיטת בן-גוריון), הליכה: שרטוטים של עצמי ומקום בתוך המרחב

בהרצאה אעסוק בדגמים של הליכה ובצורות של תנועה במרחב ומקום בארץ ישראל באמצעות שימוש במגוון רחב של הקשרים. אדון בטקסטים שונים מתחום הספרות, השירה והקולנוע ואתייחס גם לעדויות מסוימות – מתוך העיתונות וממקורות אישיים – הקשורות באירועים פוליטיים בארץ. את ההתרחשויות בתוך התרבות הישראלית אנסה להעמיד על רקע פרדיגמות של טקסי גלות כפי שעוצבו ביהדות בזיקה לארץ ישראל החיים בה או מחוץ אליה, במגוון של טקסי ענישה וטקסי עלייה לרגל וטקסי חניכה מיסטית ואבחן את המודוסים השונים של הטרנספורמציה של גלות לגאולה.

אורה לימור (האוניברסיטה הפתוחה), מסע, מרחב וטקסט: סיפור העלייה לרגל של ויליבלד הקדוש (723-727)

העלייה לרגל היא מסוג החוויות שמולידות דחף חזק לתיעוד. כמו היציאה למסע גם הכתיבה על אודותיו היא ביטוי לאינדיבידואליזם ומתן מרחב לחוויה אישית במסגרת דתית שבה מרבית החובות הן קבוצתיות. הקשר בין העלייה לרגל (הליכה), המקום הקדוש (מרחב) והכתיבה על אודותיהם (טקסט) יודגמו באמצעות סיפור המסע של ויליבלד, נזיר

מאנגליה שעלה לרגל לארץ הקודש בשנות העשרים של המאה השמינית. לאחר כעשר שנות נדודים בין מקום קדוש למשנהו חי עוד כחמישים שנה כנזיר, תחילה באיטליה ואחר כך בגרמניה. סיפור חייו מבטא את המתח בין ההתבוננות החוצה של עולה הרגל להתבוננות פנימה של הנזיר, ובין מרחבי תבל לכותלי המנזר כאידיאלים משלימים ומתחרים בחוויה הדתית הנוצרית.

ג'קי פלדמן (אוניברסיטת בן-גוריון), להחיות את הטקסט, להחיות את הגוף – שתי דרכים ללכת בעקבות סיפור

עלייה לרגל היא שילוב של אדם, מקום, טקסט ותנועה. בעוד תיאולוגים והיסטוריונים רבים העניקו חשיבות רבה לטקסטים סמכותיים כפרדיגמות עבור העלייה לרגל, אנתרופולוגים בעלי גישות פרפורמטיביות נוטים להדגיש את התנועה במרחב – ההליכה אל המקום - כפרקטיקה גופנית היוצרת את המשמעויות העיקריות עבור (בהרצאתי אתייחס Frey 1998, De Certeau 1984, המבצע) לפרקטיקות של קריאת טקסטים והליכה בשתי עליות לרגל עכשוויות - נסיעות של צליינים פרוטסטנטים לארץ הקודש ונסיעות של בני נוער ישראליים לפולין. אני אטען שבעוד שמטרת הצליין היא להחיות את התנ"ך, התלמיד הנוסע לפולין שם לו למטרה להחיות את גופות המתים. דרכי המחשת הטקסט ופעילות הגוף בשני המקרים מתהוות ביחס דיאלקטי עם פרקטיקות מקומיות אחרות – צליינות קתולית במקרה הראשון, וטיולי ידיעת הארץ במקרה השני.

שם המושב: בין סטרוקטורות להבדלים

נעמי סילמן (המכללה האקדמית אשקלון), המפגש: בין מחשבה סטרוקטוראלית לבין מחשבת ההלכה

ההרצאה תעסוק במפגש שבין התיאוריה הסטרוקטוראלית ובין טקסט הילכתי ובמפגש של אישה חוקרת והטקסט ההלכתי. מתודה סטרוקטוראלית בחקר ההלכה ההלכה נבנית מקריאה חוזרת של

טקסטים ומפרשנות אליהם. הפוסקים חיו בניסיונות היסטוריות שונות והושפעו מהוגים יהודים ולא יהודיים במקומות שונים. מנקודת מבט זו גם החוקר דומה לפוסק. אך בעוד שהפוסק קורא את הטקסט במטרה לדעת את מה שנכתב לפניו ולהבין איך ניתן לפרש את הנסיבות המסוימות בהם הוא חי לאור ההלכה, תוך שימוש בכלים של היסק שמהווים חלק אינטגרלי של ההלכה עצמה. הרי שהחוקר מנסה לדלות מתוך הטקסט תובנות חדשות תוך שימוש בשאלות וכלים פרשנים שזרים למחשבת ההלכה. במחקר זה ניתן מקום מרכזי למתודה הסטרוקטוראלית של לוי-שטראוס. לכאורה, ניתן היה לחשוב כי, השימוש במתודה פרשנית זו היא שרירותית ותלויה בטעמו האישי של החוקר. בדברי, אנסה להראות כי חכמי ההלכה ממינים את המציאות באופן קרוב למיון הסטרוקטוראלי. לצורך הדגמה אביא את הסוגיה ההלכתית (בבלי, בבא בתרא צז, ב) העוסקת בשאלה איזה הוא יין הראוי לקידוש? הגמרא מבחינה בין יינות שונים. כפי שאראה הנימוקים שבעלי ההלכה נותנים קרובים להבחנה טבע/תרבות. אישה ויין במחשבת ההלכה כאישה שעוסקת במחקר טקסטואלי בהלכה, עולה אנלוגיה מעניינת בין האופן שבו מתמודדת המחשבה היהודית עם הסמליות של היין לבין האופן שבו היא מתמודדת עם הסמליות של האישה. כמו השיח על היין כך גם השיח על האישה, מבטאים את הדיכוטומיה טבע/תרבות. בהרצאה אני מסתמכת גם על מחקר לצורך קבלת תואר דוקטור בהנחייתם של פרופ' רובין וד"ר קופר.

נסים ליאון (אוניברסיטת בר-אילן), יתרונה של שוליות עדתית

בהרצאה שלפנינו אני מבקש להרחיב בהיבט המובילי המקומי של תנועת התשובה החרדית. להלן אראה כיצד זו משמשת בביסוסן של אליטות רבניות למדניות חדשות, מי שדיוקן מובחן מההנהגה הכריזמטית הדרשנית המוכרת במחקר תנועת התשובה החרדית בישראל ומחקר התנועות הדתיות האקטביסטיות הדומות לה. כוונתי למקד את מבטי כאן בשכבת מנהיגות רבנית חדשה, היוצאת את גבולות חברת הלומדים החרדית ומשתמשת במסריה, תכניה, סמליה ודרישותיה של תנועת התשובה כמשאב בהשגת סמכות וכריזמה רבנית, שספק אם יכלו להשיג בתחומי חברת הלומדים החרדית. מתוך

הפעילות בקהלים שאינם חרדיים נחשף יתרון השוליות העדתי של ציבור האברכים והרבנים החרדים ביהדות המזרחית. בעוד שחברת הלומדים האשכנזית ממשיכה להישען על תקציבי מדינה ומספר מצומצם של נדיבים, הרי שחברת הלומדים המזרחית מפתחת מוטה עוקפת ורחבה של מקור זהות וכוח חלופיים הנשענת על העמקת נוכחותם בקהלים מסורתיים, המבקשים לשמר את מורשתם הדתית והעדתית באמצעות ההכוונה של חברת הלומדים החרדית-מזרחית.

נגה גלעד (אוניברסיטת תל-אביב), מתנחלים ביש"ע: המטפורה של התמקמות במרחב כאופציה לפירוק דיכוטומיזציה מושגית

הרצאתי מתמקדת בבעייתיות של שימוש דיכוטומי במושגים ומבקשת להציע מודל מפרק. מחקרי העלה עד כמה דיכוטומיזציה של שדות, שיחים וסובייקטים אינה לעולם עוד סתם תיאור ניטרלי של המציאות כמות שהיא אלא היא כלי להפעלת כוח של/על סובייקטים ודירוגם ביחס לאחרים. נושא מחקרי מדגים זאת: הוא עוסק בדימויי מרחב ועצמי במקרה של ישראלים שהתנחלו ביש"ע, מושגים טעונים בפני עצמם. ראשית לגבי היוכוח במרחב הציבורי האם מדובר בפרקטיקת התנחלות פרטיקולרית או התיישבות אוניברסאלית. שנית, האם מדובר במרחב יהודי במהותו כפי שמציע המושג יש"ע או פלסטיני וכבוש במהותו (פייגה, 2002; פאסיק, 2002). ולבסוף עולה השאלה מי ומדוע בוחר להציג את המתנחלים כיהודים ומי כישראלים? אטען כי כאשר דיכוטומיה קובעת זהות ומהות בנוסח "או-או" היא דווקא מייצרת מתח ופוגעת בתחושת היציבות של השדה. בהשאלה, הגדרת המושג על פי הגיון דיכוטומי משולה להכרח להתייצב בנקודה מדויקת המגבילה יכולת לתזוזה ושינוי. הגדרה כזו מייצרת קשיחות וחוסר גמישות בין גבולות של פריטים, ומחדדת את תפיסת האחר כשונה במקום את תפיסת המשותף. במושגים של לאטור (2005) זהו טיהור של מושג במקום בו מתבקשת חשיבה היברידית דינמית. כך אפשר לבחון את הבניית הטריטוריה כמורכבת ממאפיינים של כיבוש בצד מאפיינים של ניכוס; את המתנחלים כמתלבטים לגבי המימדים היהודי והישראלי בזהותם הקולקטיבית או במשמעות הציגם את עצמם כיהודים בקרב הישראליים; ופרקטיקת ההתמקמות במרחב כמצויה בין ההתנחלות הפרטיקולארית

וההתיישבות האוניברסאלית. לסיכום, אני מציעה לכתיבה האנתרופולוגית להמשיג מחדש בכל פעם שעולה מושג דיכוטומי את המושג כמצוי במרחב דמיוני, בו שני המושגים הפוכים בקצוות וביניהם הסובייקט עצמו, הממוקם במקום כלשהו "בין לבין" על גבי קו רצף דימיוני. ההרצאה תדגים זאת בעזרת ממצאי המחקר.

שם המושב: אנתרו-סיפורים: כתיבה כתיקון האדם, תיקון החוקר/ת, תיקון העולם

מתחילת דרכה, אנתרופולוגיה התמקדה במיתוס וריטואל, בסיפורים שאנשים מספרים ומגלמים בכדי להבין, לשנות ולשפר את עולמם. בכתיבתם על מיתוסים אלו, אתנוגרפים הפכו לעיתים קרובות למספרי-מיתוסים בעצמם. בשנות ה-80 של המאה העשרים, הזרם של "כתיבת תרבות" ביקר קשות סוגות אתנוגרפיות כאמיתות חלקיות וייצוגים מסולפים. בשנים שחלפו, אנתרופולוגים שינו את כתיבתם ומיצבו את האתנוגרפיות כך שישלבו רפלקסיביות ואחריות עם המנדט "להיות שם". מושב זה מציע מגוון של אפשרויות להרחבת אנתרופולוגיה כ- המכוונת להדגים את האנושיות המשותפת ובו-בעת story-telling, יצירתיות, המוזר, האקזוטי וגם agency להצביע על, ואף לחגוג, היומיומי. כל אחד מהמשתתפים במושב מציע נקודת מבט מקורית על הדרך בה המעורבות האתנוגרפית והאנתרו-כתיבה שלהם, הולכים מעבר לכרוניקה וניתוח ובונים נתיב לשינוי.

ספא אבורביעה (אוניברסיטת בן-גוריון), תיעוד נכבת הבדואים בנגב - סיפור אתנוגרפי או תיקון [עוול] היסטורי?

מחקרי עוסק באופו בו מבנים הבדואים, בני דור 48 את ההיסטוריה הזכורה על הנכבה. בהצבת קולות נעלמים אלו בראש הבימה המחקרית והציבורית, שואף מחקרי להעניק לאוכלוסייה הבדואית בנגב מרחב של שיח בו יוכלו להנכיח עצמם ולהשתתף, לצד גורמים אחרים, בהבניית

הנרטיב ההיסטורי והחברתי שלהם בנגב. הפיכתם מ-"חסרי היסטוריה" ל-"מספרי ההיסטוריה" נעשה תוך שימוש במונח "נכבה" לתיאור אירועי 1948 כפי שזה משליך ומשפיע על חייהם, ובזאת מכילם למעשה בסיפור ההיסטורי הפלסטיני אשר במקביל לזה הציוני, מדייר אותם ואת קולותיהם ממנו. הרצאה זו תתייחס לאופן בו מובנה קולם של הבדואים תחת הסיפור ההיסטורי הפלסטיני, תוך בחינת השלכות השימוש במושג "נכבה" כסגנון כתיבה וכנושא תוכן, המספר את ההיסטוריה מנקודת מבטם. בזאת אשאל למעשה- האם תיקון עוול היסטורי של הדרה ומחיקה רבת השנים של אוכלוסייה מוחלשת זו, על ידי השמעת קולותיהם, הנכחתם בנרטיב ההיסטורי, והעצמתם, מאפשר לי להשתמש בכוחי כחוקרת וליצור המרחב לעיצוב ותייעוד סיפורם כפלסטינים המספרים את סיפור הנכבה?

דפנה שיר-ורטש (אוניברסיטת בן-גוריון), על כתיבת ה"מקף" בין אנשים וחיות

מקומם ונדילותם של גבולות אדם-חיה, כפי שבאים לידי ביטוי בחיים המשפחתיים והאינטימיים של אנשים וחיותיהם, נבחנו, במידה כזו או אחרת, בדיסציפלינות שונות כפסיכולוגיה וחקר בעלי-חיים, אך כמעט ולא נחקרו באנתרופולוגיה. באמצעות הכללתן של חיות בספרות הפרטיות והאישיות, אנשים בוחנים ויוצרים מחדש את תפיסותיהם לגבי מה זה אומר להיות "אדם". מטרת הרצאה זו היא להראות דרכים בהם דווקא הדיסציפלינה האנתרופולוגית, ובעיקר הכתיבה האנתרופולוגית, מאפשרת לי לדון באופן ייחודי בנרטיבות ובפרקטיקות שאנשים יוצרים ביחסיהם עם בעלי-חיים ובדרכים בהם הם חושבים על חיותיהם.

משה שוקד (אוניברסיטת תל-אביב), המסך יורד: סיפור הפרידה ממחקר בית הכנסת ההומוסקסואלי בניו-יורק

המסורת האנתרופולוגית מיחסת מקום חשוב לסיפור הכניסה לשדה המחקר. לעומת זאת, שוררת בדרך כלל שתיקה לגבי שלב הסיום של עבודת השדה והפרידה מהנחקרים. ההרצאה תבהיר את הנסיבות של תמורות בשדה המחקר ושינוי במוטיביוציה של החוקר שהובילו להחלטה להפסיק את המשך נוכחותי בבית הכנסת ההומוסקסואלי בניו-יורק

בסטטוס של חוקר. ניסיון זה מלמד שסיפורו של האתנוגרף אינו מנותק מעולמם (וסיפוריהם) של נחקריו שגם הם מודעים לשינויים שהתרחשו בשדה המשותף להם ולצופה מבחוץ. ההרצאה מתכוונת להדגיש את חשיבות הדיווח של שלב הסיום כחלק חיוני בטקסט האתנוגרפי.

מירב השרוני, השדה שבפנים – אתנוגרפיה של התבוננות

בשתי עבודות השדה שערכתי, בקהילת הטיבטים בדרמסלה ובמנזר נזירות האם מרי בישראל, השדה שבחוץ שימש לי מסגרת לשדה שבתוכי. השאלה שהנחתה את עבודתי הייתה מה יש לדתות אחרות לתרום להתפתחותנו הפנימית-רוחנית? תהליך ההשתנות שעברתי כתוצאה מהמפגש עם השדה שבחוץ ויושביו, שאותו תיעדתי ביומן השדה, ניתפש על-ידי כביטוי להשתקפות ה'אחר' בתוכי. בכדי לבטא תהליך זה של הפנמה מבלי "להפוך ליליד", היה עלי לזנוח את אילוציה של האקדמיה ולכתוב בקול אוטו-אתנוגרפי-ספרותי "יחודי".

מושבים מקבילים 3

שם המושב: כתיבה עיתונאית כמקרה בוחן

עיתונות היא מקרה-בוחן מעניין במיוחד של פרופסיה כותבת, דווקא בשל החולשות המאפיינות את כתיבתה ואף שכתובה זו גלויה לעין כל ולכאורה ברורה מאליה. המושב מציע מיפוי של חולשותיה של הכתיבה העיתונאית מפרספקטיבה סוציולוגית, אנתרופולוגית, משפטית, ספרותית ולשונית. הוא נוגע בסטטוס המעורער של העיתונאים (של "יצירות" חדשותיות; בחדירות של עמודי authors כמחבריהן) החדשות לכותבים שאינם עיתונאים והדרך שבה היא מתפתחת לכדי סוגה, ז'אנר; ובתהליכי השחיקה של לשון העיתונות. במושב ישתתף עיתונאי מן השורה אשר יגיב לטיעוני הדוברים.

צבי רייך (אוניברסיטת בן-גוריון), "הולדת המחבר" בעמודי החדשות: המקרה של ה"ניו יורק טיימס"

עיתונאי החדשות מייצג זן יוצא-דופן של כותב פרופסיונלי, המאפשר , דווקא בשל authorship להאיר סוגיות-יסוד בתחומי הכתיבה וה- מגבלותיו החמורות כמחבר. המגבלה הבולטת ביותר, שמאפיינת תחומים נוספים של כתיבה, הינה מחויבותו של העיתונאי לתיאור עובדתי של התרחשויות חברתיות ופוליטיות, תוך מזעור המרכיבים New York Times היצירתיים של תיאור זה. בחינה מדוקדקת של גליונות ה- לאורך המאה ה-20 מגלה, כי כתב החדשות זכה למעמד פומבי Times ומלא של "מחבר", המסומל בציון שמו על ידיעותיו, בשלב מאוחר בהשוואה למחברים אחרים (קרוב לשנת 2000) ובתהליך איטי בהרבה מכפי שתואר בספרות, שנמשך לא פחות ממאה שנה. האיחור והאיטיות מעידים, כי גם הנורמות הפנימיות של ארגוני החדשות וגם הנורמות החיצוניות ששלטו בחברה ובמערכת המשפט בארה"ב, התקשו להכיר בכתב החדשות כיוצר מלא ועצמאי. בהרצאה אסקור את מערכת החולשות של עיתונאי החדשות כמחברים, ואציע כי הנורמה לאזכר את שמם על ידיעותיהם השתרשה לא בזכות תכונותיהם כמחברים, אלא למרות תכונות אלה. ציון שמותיהם על כל ידיעה צריך להיקרא איפוא כהודאה עקיפה, לפיה התוכן החדשותי איננו נתפס עוד — אפילו בתוך מערכות החדשות — כמסכת של עובדות-ללא-עוררין, אלא כדו"ח מעשה-ידי אדם, שאיננו חף מטעויות והטיות אנוש.

קרולין ארוניס (האוניברסיטה העברית), מכתבים לא למערכת: פרסום מכתבי הורים לילדיהם המתים בעמודי החדשות בעיתונים

בשנים האחרונות הולך ומתבסס ז'אנר כתיבה חדש בעיתונות הפופולרית – פרסום מכתבים אישיים של הורים אל ילדיהם המתים בעמודי החדשות. מכתבים אלו מתפרסמים בדרך-כלל במסגרת סיקור פרשות טרגיות (למשל, פרשת רמדיה ומלחמת לבנון השניה) ולצד פריטי חדשות קונבנציונליים. ההורה הפונה אל ילדו המת בגוף שני וחושף מערכת יחסים אינטימית, משתמש בעיתון לא רק כבערוץ ייחודי המקשר ומחבר אל המתים, אלא כבמה להטחת ביקורת נגד מוסדות החברה על העוול שנגרם לו ולילדו, ולהתנצלות בפני הילד על אי היכולת

להגן עליו. כתיבה/עריכה כזו, אשר מקדמת את האוטנטיות והאמוציולניות על פני כתיבה דיווחית של עיתונאים, מלמדת על מגמות שינוי בסיקור החדשות ה"קשות". בכלל זאת, הבאת קולו של "הגיבור", או ההורה של "הגיבור", בדרך עקיפה, אינטימית וחושפנית אל הקוראים, ללא התנהלות סטנדרטית של יחסי מראיין-מראיין. בכך מציע הז'אנר תפיסה חדשה של מוענים ונמענים, וערעור על מקומם המקובל של העיתונאי והמקור בסיקור החדשות. בהרצאה אבחן מספר מכתבים הנמנים עם ז'אנר זה, ואתיחס בין היתר למידת מעורבות העריכה העיתונאית בהצגתם, ולמשמעות העולה מהסגת הגבול הקיצונית של הסיקור החדשותי אל האינטימי ביותר.

יחיאל לימור (המכללה האקדמית יהודה ושומרון), על "הכסאח", האנגליזמים וה"אני" - השינויים בשפת העיתונות כמשקפים תמורות חברתיות

ההרצאה תתמקד בתמורות ובשינויים שחלו בשפת העיתונות הכתובה מאז הקמת המדינה. שינויים אלו כוללים, לדוגמה, שימוש גובר והולך בשפה כוחנית ובסגנון "כסאח", גלישת לשון הספורט אל עמודי החדשות בעיתונות, חדירה מסיבית של ביטויים ומונחים בשפה האנגלית (לעיתים ב"ג'ור" בצורה שגויה) תוך דחיקת רגליהם של מונחים קיימים בשפה העברית, או התגברות נוכחות ה"אני" בכתיבה העיתונאית. מקצת מן התמורות הללו מבטאות, למעשה, שינויים בתפיסות התפקידיות של (עצמם Roles העיתונות ושל העיתונאים, וממילא גם של התפקידים) (הנובעים מהם. לתמורות ולשינויים Functions כמו גם של התפקודים) יש הסברים שונים, וביניהם: שינויים בדפוסי העבודה העיתונאית, כולל אימוץ תפיסת "העיתונאות החדשה"; השינויים במפת התקשורת העולמית והישראלית, כולל התפתחות אמצעי תקשורת חדשים; התחרות הכלכלית החריפה בין אמצעי התקשורת בכלל, ובין העיתונות המודפסת בפרט, והמרוץ אחרי הקוראים הצעירים, שרבים מהם נוטשים את העיתונות המודפסת ועוד. עם זאת, בראייה רחבה יותר ניתן להצביע על השינויים הללו כמשקפים תמורות חברתיות ותרבותיות בישראל, שרבות מהן אינן אלא בבואה של תמורות דומות המתרחשות בעולם בעשורים האחרונים.

שם המושב: אנתרו-גרפיה וגוף

הניתוח האנתרופולוגי מציב את הגוף במרכז תהליכים של הבניה חברתית ותרבותית. ניתוח כזה מאפשר ודורש קריאה פוליטית והתבוננות ביקורתית במערכות היחסים שבין הגוף הפרטי והגוף הציבורי. כיצד לתאר במלים פעילות של ריקוד? כיצד משקף הגוף החרדי את הגוף החילוני? וכיצד מתבוננים חולים סופניים בגופם דרך האינטרנט? מושב זה מציג שלוש נקודות מבט בנושא האתנוגרפיה של הגוף, אשר מלבד חדשנותו התיאורטית מציב גם בעיות חדשות של מתודולוגיה ורפלקסיה, הצומחות מתוך הצורך והאתגר לעשות מה שהוא חיצוני פנימי כאחד, צופה ומשתתף, מודע ובלתי-מודע, שותק ובו-בזמן מלא-משמעות.

דליה לירן-אלפר (המכללה למינהל והמכללה האקדמית בית ברל), לכתוב מחול - מחקר בחוגי ריקוד לנערות בישראל

בתצפית הראשונה שערכתי, במסגרת המחקר של נערות ישראליות שהשתתפו בחוגי מחול כתבתי ביומן השדה: "... מנסה להתקרב ולחדור במטרה להבין את הקבוצה. נתקלת רגשית ופיזית בגבולות המסומנים והברורים של חוג הנערות הרוקדות. אישה מבוגרת, בבגדי רחוב ללא יידע בצרפתית ולא מכירה את שפת הריקוד. יותר מהכול מפריע לי שאני יושבת על כסא והן נעות במרחב החדר... כיצד אתאר במילים את פעילות הריקוד?" בהרצאה זו אתמקד בקושי לתרגם פעילות של תנועה לטקסט מילולי ובדרכים כיצד לספר ולכתוב מחול. החוקרים בתחום, בחלקם רקדנים לשעבר טוענים שהמחול מדבר בעד עצמו, וקשה (Foster, 1994, Wulff, 1998). עם זאת, ממחקרי ריקוד אחרים עולה, כי למרות העיסוק בגוף ותנועה, ההתנהגות המילולית היא הדומיננטית ביותר בהוראת יידע ומיומנויות (שגב-טל 2004). המחקר נערך בשני בתי ספר Gray, 1989 מחול (לריקוד בשני ישובים בישראל, השונים זה מזה בנתונים הסוציו-דמוגרפיים שלהם, בין השנים 1998-2002. נקטתי בשיטות מחקר איכותניות ובכלים אתנוגרפיים תצפיות, ראיונות, קבוצות דיון וניתוח טקסטים. ליוויתי את הנערות בשיעורים ובהופעות בפני הקהילה, ראינתי את הנערות, המורות והאימהות. ניסיתי לבאר ולהבין את עולמן

של הנערות הישראליות הצעירות שבחרו להקדיש ולשלב בין שני המשאבים העומדים לרשותן, הפנאי והגוף, במסגרת העיסוק בריקוד.

יוחאי חקק (אוניברסיטת בן-גוריון), איזהו גיבור? "הכובש את יצרו" פוגש גוף גברי חילוני

החברה החרדית רואה עצמה כמציבה אלטרנטיבה לתרבות המערבית-חילונית והגוף החרדי מעוצב על ידי מערכות החינוך החרדיות בהתאמה כמנוגד או כשונה מהגוף החילוני. ניתן לטעות ולחשוב כי הגוף החרדי מובנה בהתאם לציוויים הדתיים, אולם כפי שאראה בהרצאה לכוחות החברתיים ולנסיבות העכשוויות ישנה השפעה רבה בהקשר זה. על מנת להדגים את המתח בין הציוויים הדתיים והכוחות החברתיים אתמקד בהרצאתי באופן בו מבנים גברים צעירים בחברה החרדית את גופם ביחס אל הגוף החילוני שהוא ה"אחר" המשמעותי שלהם. במקביל להסתייגות ולביקורת הרבה שמפגינים הגברים החרדיים ביחס אל הגוף החילוני ניתן ללמוד גם על רגשות והתייחסויות מורכבות יותר שיש בהם מרכיב של הערכה, קנאה ואף הערצה. אטען כי נוכח התהליכים העוברים על החברה החרדית, ובראשם היציאה אל מחוץ למרחב החרדי המוגן, והניסיון להשתלב בזירות פעולה שונות במרחב הישראלי, גדלה השפעתו של הגוף החילוני על הגוף החרדי. עוד אראה כיצד מאומצים מאפיינים מסוימים של הגוף החילוני ואילו מאפיינים אחרים נדחים או מאומצים במידות מועטות, וזאת בהתאם למידת תרומתם להשתלבות הגברים הצעירים החרדיים במרחב הישראלי. ההרצאה מבוססת על עבודת שדה במספר זירות בהן פועלים גברים חרדים צעירים.

שרון רמר ביאל (אוניברסיטת תל-אביב), `על החיים ועל המוות': מותם החשוף/חיייהם הנסתרים של חולים סופניים באינטרנט

כיסוי וגילוי סודות פומביים הן פרקטיקות דיסקורסיביות מרכזיות בהן נוקטים חולים סופניים בטורים אישיים באינטרנט והמגיבים אליהם. הכותבים משמשים סוכני ידע כפולים של מוות בטרם עת/ חיים העומדים בפני סיום. ככאלו הם עוסקים בעיבוד מורכב של החיים החברתיים כפי שהם נחווים בעת ההמתנה למוות שמועדו ידוע וקרוב. מחקר זה מנתח

שיח ייחודי המציע התבוננות נדירה, בחיים נסתרים בצל מוות חשוף. הטורים האישיים מכילים חשיפה פומבית ומתמשכת, בעלת תדירות קבועה לא רק של מנגנוני ההדרה והנישול המופנים כלפי מי שמצויים בין העולמות אלא גם על ידם. הכותבים כורכים בחוזקה את החיים במוות, ונבדלים זה מזה במינון בו הם מתייחסים לשני המרכיבים. המשותף לטורים הוא התהוות שפה ייחודית לחיים שלא נחיו ולמוות שטרם נחוה. ניתוח השיח הייחודי המופיע בטורים האישיים, מתייחס אף לאופני התגובה אליו בקרב קהל הקוראים במסגרת האתר (טוקבקים). ממצאי המחקר מצביעים על חמש קבוצות מרכזיות של מגיבים: אנשים בריאים, חולים סופניים, חולים שהבריא, בעלי קירבה אישית למוות דומה לזה אותו מייצג הסוכן, וכן אנשים שמציגים עצמם כבעלי יכולות רפוי. הקבוצות נבדלות זו מזו בצורה בה הן מתייחסות לשיח, וניתן למקמן על פני אחד שני רצפים: קבלה/דחייה - בקצהו האחד של הרצף, הנוטים להזדהות עם השיח של הסוכן, או הנוטים לקבלו, ואילו בקצה השני, הנוטים לדחותו או אף לסתור אותו. על פני רצף זה ניתן למקם את מי שמתעלמים מהשיח, כלומר, אינם נענים לו, כמו למשל, מי שמבקשים להמשיך בשיח של החלמה. במסגרת הרצף הזה זוכים לבלוטות בקרב כל הקבוצות המושגים - התגברות וגבורה. המסיכה - נע בין מגיבים המביעים דרישה מפורשת מהסוכנים לעטות 'מסיכת מוות' לעומת מגיבים אשר מצפים מהם לעטות את 'מסיכת החיים'.

שם המושב: אתנוגרפיה צבאית: ריבוי זהויות ויחסי כוח בשדה המחקר

לאור המחקרים האנתרופולוגיים הרבים בישראל המתמקדים בצבא והמחקרים הרבים העוסקים בקשר שבין ביטחון למגדר, יתמקד מושב זה בעריכת מחקר אתנוגרפי בצבא על ידי נשים ובקשיים והאילווצים הנלווים למחקר מסוג זה. כיצד ניתן לערוך מחקר אתנוגרפי בארגון טוטאלי כמו הצבא, חווית הכניסה לשדה, איך מתמודדת החוקרת כאישה וכישראלית ומה המחיר שהיא משלמת, אילו יחסים מתפתחים בין החוקרת לבין חיילים ובאילו מקרים מסכים הצבא לשתף פעולה עם

חוקרים ולמה? והאם ישנם שיקולים אתיים וכיצד מתמודדים איתם. המושב יעסוק בצבא הישראלי, כמו גם בסיוורים המשותפים ישראלים-פלסטיניות שהוקמו בעקבות הסכם אוסלו, ובכוחות רב לאומיים של האו"ם ונאט"ו.

ליאורה שיאון (אוניברסיטת בר-אילן והמכללה האקדמית תל-אביב-יפו), אתנוגרפיה יחסי כוח: הצבא כשדה מחקר

האם ניתן לערוך מחקר אתנוגרפי בארגון טוטאלי כמו הצבא? כיצד? ומה המחיר שמשלם החוקר? בהרצאה זו ברצוני להתמקד בעריכת מחקר אתנוגרפי בצבא הולנד ובקשיים הנלווים תוך דגש על יחסי כוח הנוצרים בין החוקרת לנחקרים. אמנם, לחוקר כמעט תמיד יש את זכות המילה האחרונה בעת כתיבת מחקרו, אולם בעת עבודת השדה הכוח עובר לפעמים לידי האינפורמנטים, מה שמשאיר את החוקר בעמדת נחיתות יחסית (אבו לחוד 1988). בהרצאה אתמקד במיקומי בשדה כאישה, יהודיה ועירונית.

Debora Heifetz-Yahav (IDC Herzliya), West Bank travels of a "Berkeley hippy"

Access to Israeli-Palestinian military security cooperation during the now extinct "Oslo years", when hope, frustration and surrealism penetrated the streets, revealed a network of meanings about Palestinian and Israeli military cultures. The negotiation and assertion of academic or political utility was not enough to receive permission from Israeli and Palestinian security forces to research the Joint Patrols. It was essential to mobilize access to important social players and networks in order to accomplish the goal of ethnographic fieldwork. The process revealed multiple layers of disparity between the two security forces and the political field in which they were situated. Differences in leadership style, organizational structure, the civil/military divide and the permeability of the army's 'total institution'

manifested in passing through the field's gatekeepers to the Israeli Border police and the army's District Coordination Offices. Permission to speak with Palestinian soldiers/policemen or travel on their Joint Patrols or other military jeeps required a very different protocol, where professional expectations and political aspirations dissolved an illusion of a political and military divide. Gender – the author's gender - revealed softer insights – reflections over who controlled bodies in territorial space. Who controlled her body collided and collapsed the distinction between sovereignty and hospitality. The author was a radical departure from their expectations – fighting on the patrols did not occur in her presence. Additionally she negotiated her own history as an American “Berkeley hippy” to both calm herself and attempt to create “neutral” relations in a very foreign and precarious moral context.

אפרת אלרון (המכללה האקדמית תל חי והאוניברסיטה העברית), מנגנונים של שיתופי פעולה צבאיים בינרבתיים: כוחות רב לאומיים

כוחות צבאיים המגיעים ממגוון גדול של מדינות, תחת מנדט האו"ם וברוב המקרים גם תחת ניהולו, מהווים את המרכיב מרכזי במשימות תומכות השלום המוצבות באיזורי קונפליקט ברחבי העולם. משימות אלו מהוות גם מקום מפגש בין תרבותי בין הכוחות, ומטרת המחקר היתה הבנת המנגנונים הגלויים והסמויים של שיתוף הפעולה בין הכוחות כדי להגיע לאחדות ולאפקטיביות מבצעית. במהלך המחקר קוימו ראיונות עם קצינים במשימות השלום הפועלות בזירה הישראלית-ערבית במטות המשימות, וקצינים מדריכים בוגרי משימות שלום אשר ראינו במרכזי הכשרה לכוחות האו"ם בארצות המוצא מהן נשלחו הכוחות. בשתיים מארצות המוצא – קנדה ואירלנד – השתתפתי חלקית בקורסי ההכשרה יחד עם הקצינים. בהרצאה יוצגו דרכי הכניסה לארגונים אלו, חווית

הזהות הישראלית המשתנה והדרך בה שימש מחקר זה למחקר המשך ולעשייה הקשורה לשיתוף הפעולה המתחדש בין כוחות יוניפיל לבין צה"ל וישראל בעקבות מלחמת לבנון. יתואר שינוי תפקידי מחוקרת "חסרת לאומיות" ליועצת ויוזמת שיתופי פעולה בעלת זהות ישראלית, יחד עם הדילמות והתחושות המתלוות ל"חצית קו" זו ולשיתופי הפעולה המתמשכים עם חלק מהנחקרים שהפכו להיות עמיתים לעשייה. יתואר תהליך מקביל שנעשה עם חטיבות מילואים קרביות של צה"ל והדרכים בהם משפיע תהליך זה על הקשר עם אנשי הכוחות הרב-לאומיים.

מושבים מקבילים 4

שם המושב: חוקרות-מורות לריקוד כותבות גוף

המושב יעסוק בסוגיות הקשורות לכתיבת גוף ובדילמות הנובעות מהניסיון לכתוב גוף כחלק ממהלך מחקרי פרשני. הספרות המחקרית עוסקת רבות בגוף כטקסט תרבותי או כסימן סמיוטי. זאת לעומת מיעוט המחקרים והאתנוגרפיות העוסקים בהתבוננות ובהקשבה לגוף, ובפרשנות של גוף מפרספקטיבה פנומנולוגית; כלומר מחוויה קיומית של היות גוף, ומתפיסה מחקרית של הגוף כחלק מסובייקט שלם ופעיל, שלוש חוקרות גוף, שהן גם מורות למחול, ידונו במושב זה באפשרויות, במגבלות ובמשמעויות השונות שיש בכתיבת גוף, כפי שהן עולות מתוך מחקריהן ובעיקר מתוך הכתיבה על כך. שתיים משלוש ההרצאות יעסקו בגוף המתנועע ובהבאתו אל המילים כחלק ממחקר ומכתיבה אתנוגרפית. האחת מתוך מחקר דוקטורט העוסק במורות למחול, והשנייה מתוך מחקר דוקטורט העוסק בתלמידות מחול במגמות מחול בתיכונים בישראל. ההרצאה השלישית תעסוק בהצגה ובניתוח של ביטויים טקסטואליים של גוף אצל נשים יוצרות מתחומי אמנות שונים, וביחסים הדינמיים הנוצרים בין הגוף הנחווה והשפה הכתובה.

תמר שר שלום (שלוחת אוניברסיטת לסלי בישראל), טקסט, טקסטיל וטקסטורה; כתיבת גוף של נשים יוצרות

הביטוי הטקסטואלי לחוויית גופן של נשים יוצרות מתחומי אמנות שונים; כיצד נחוה/נתפס הגוף? באיזה אופן מתורגמת חוויה זו למילים? ההרצאה תשפוך אור על האופן שבו שפה וגוף, כצורה וכתוכן, נפגשים ונרקמים בטקסטים; "תמונת הגוף" העולה בטקסטים חושפת מארג מורכב, מרובד, מרובה שכבות ופנים של גוף שמכיל קולות שונים/סותרים/דיכוטומיים, גוף שמהווה צומת בה מצטלבים מבטים ושיחים חברתיים/תרבותיים. אדגים כמה "פתרונות" של משתתפות המחקר להתמודדות עם האתגר והפרדוקס שבכתיבת הגוף, ואקשור "חוסים" בין כתיבתן לבין זו של כמה תיאורטיקניות פמיניסטיות (איריגארי, סיקסו, מרשל, מין-הא). כהד לקריאתן של תיאורטיקניות אלה אל הנשים לכתוב את גופן, מתוכו ודרכו, אדגיש את חשיבותה של כתיבת הגוף; כתיבה שבה חוקי הלשון השגורה "נפרמים" והשפה "מתכופפת" אל הגוף, כך שהגוף הופך נוכח והשפה מתרחבת/מתגמשת.

הודל אופיר (האוניברסיטה העברית), חתימת הגוף המתנועע: נשים, כריזמה וכתיבה בסטודיו לריקוד

בתוככי 'כיס' נשי ייחודי, הסטודיו ללימוד ריקוד, עובדות, מלמדות, יוצרות נשים-מורות-לריקוד. התנהלותן הגופנית בתוכו, הדרכים בהן הן מציגות, מדגימות, משתמשות בקולן, מביעות בגופן – כל אלה הם כלי-עבודתן, וגם חלק מן התוכן הנלמד. התבוננות ממושכת וקרובה בעבודתן, מלמדת כי ניתן לאפיין את מכלול ההתנהגויות הגופניות-תנועתיות של מורה, ולתת לו שם; להגדיר, בזהירות, את חתימת גופן. בהרצאתי אציג שתי חתימות-גוף של מורות לריקוד כפי שהתפענחו דרך עיני, ואסביר כיצד הן חורגות מן הביטוס המאפיין את הפרופסיה. אטען כי חתימתן הייחודית של נשים-מורות-לריקוד ממצבת אותן כמנהיגות כריזמטיות באופנים שונים, כי ניתן לראות בה מימוש של סוכנותן (agency), וכן ללמוד דרכה על חוויתן-הן בעיסוקן. תהליך זה, של agency) חישובי ופענוח תמונה הממוסכת תדיר על-ידי השיח, כרוך בפעולת כתיבה של החוקרת בסטודיו. אציע כי 'תיאור גדוש' מבית מדרשו של

גירץ הוא כלי שניתן להפעיל גם על גוף ותנועה, ובעזרת 'מדרגה' פרשנית, המקופלת לפעמים בתוך השפה עצמה (בצורת דימויים, למשל), להפיק תובנות משמעותיות וטקסטים חברתיים רוויי-גוף.

יעל (ילי) נתיב (האוניברסיטה העברית), רוקדות ונכנסות לתוך הגוף
במגמות המחול הפועלות בבתי ספר תיכוניים, תלמידות מחול מתכנסות במרחב הפתוח לשם עשיית מלאכה, מלאכת הריקוד, כחלק מסדר יומן. לשם כך הן עוברות סדרה של מרחבים: ממרחב הכיתה הרגילה למרחב חדר המחול, ומשם למרחב הפנימי של הגוף. עיקרה של מלאכה זו, נעשית מאחורי הדלתות הסגורות של הסטודיו באימוני גוף יומיומיים במקצועות הבלט הקלאסי, המודרני והיצירה ואינה גלויה לסביבה הבית ספרית, כשם שהמרחב הפנימי של הגוף סמוי גם הוא מן העין. מהי משמעותה של מלאכה זו עבור הנערה הרוקדת? מה מאפיין אותה? אילו פרקטיקות חבויות בה? מהן השלכותיהן עבור הסובייקטית? בהרצאה זו ארצה לשרטט ולפרש את משמעותה ותכניה של מלאכה זו על בסיס דברי הנערות והמורות בראיונות, וניתוח קטעי חיבורים אשר כתבו התלמידות. המסגרת התיאורטית תנוע על הציר בין תפיסות פוסט-סטרוטורליסטיות אותן אבקש לאתגר, תוך הישענות על פנומנולוגיה, ופנומנולוגיה פמיניסטית. את הכניסה אל הגוף ארצה להציע כמהלך מרכזי של מעשה המחול הנשען במהותו על הקשבה רב-כיוונית ודיאלקטית אל הגוף וממנו, והמשמשת כפרקטיקת מפתח. להקשבה זו ביטויים שונים המנוסחים ומוגדרים על ידי התלמידות והמורות, והמבוססים על אופן חוויתן את הריקוד. המשותף להם הוא תיאור של אופנים שונים של כניסה אל הגוף המלווה בסדרה של פרדוקסים ומתחים המעידים על עצם מורכבותו של מעשה המחול מנקודת המבט הפנומנולוגית. מורכבות דומה ניתן למצוא בניסיון להביא את החוויה עצמה אל המילים הכתובות.

שם המושב: כשאתנוגרפיה פוגשת היסטוריה (א): שאלות של

תפיסה וייצוג

מדעי החברה מציעים מגוון של דרכים להבנייה ולייצוג האבחנות בין "סוגי" יהודים על בסיסי "אתניות" ודת. שיח זה משתמש בחלוקות המקובלות כנקודת מוצא להסתכלות היסטורית, לאחור. ההרצאות במושב העוסקות בתפיסה ובייצוג, שואפות להרחיב את מושגי ההתייחסות לשיח זה באמצעות שילובה של הפרספקטיבה ההיסטורית ותרומתה לדיאלוג עם קריאות אתנוגרפיות על קבוצות וקטגוריות בתוך החברה הישראלית. במושב יוצגו תפיסות וייצוגים של יהודי תימן, של קבוצות של ציונים דתיים רדיקאליים ושל יהודי גרוזיה.

נח גרבר (האוניברסיטה העברית), בין השכלה לאתנוגרפיה: יעקב

ספיר ויהודי תימן

יעקב ספיר (1822-1885), שליח הקהילה הפרושית בירושלים, נקלע לתימן בטעות בדרכו להודו בסוף שנת 1858. שתי נקודות מוצא הכרתיות ליוו אותו במגעיו עם יהודי תימן, בקרבם שהה במהלך רוב שנת 1859. הראשונה, פילולוגית-היסטורית, התבטאה במאמציו לשחזר את הקאנון הספרותי של יהודים אלה, בעיקר על-יסוד איסוף וניתוח כתבי יד. ואילו השנייה, אתנוגרפית, התבטאה בניסיונו הבלתי רגיל לתאר את דפוסי קיומם ואת תרבותם הלא-כתובה; לבוש, מאכלים, לשון מדוברת, טקסי מעבר, פולחן, חינוך, מרחב גברי מול מרחב נשי וכיו"ב. הרצאתי תוקדש למגוון הדרכים בהן שילב ספיר בין שתי נקודות מוצא שונות אלה באתנוגרפיה שכתב על יהודי תימן, אשר הופיעה בשני חלקי ספר מסעותיו, אבן ספיר. אתייחס גם לשאלה, האם יכול מקרה המבחן של יעקב ספיר ויהודי תימן לשפוך אור על ייצוגם התרבותי של יהודי ארצות האסלאם ברפובליקה הספרותית של תנועת ההשכלה היהודית.

שלמה פישר (האוניברסיטה העברית), מחקר ארוך טווח כמענה

לשיח אוריינטליסטי: מקרה הציונות הדתית הרדיקאלית

בהרצאה זו ברצוני לבדוק את התועלות (והסיכונים) של מחקר ארוך טווח כמענה לבעייתיות של שיח אוריינאליסטי ביחס לציונות הדתית

הרדיקאלית – היינו אותו ציבור המוביל ותומך במפעל ההתנחלויות ואשר האידיאולוגיה שלו עוצבה בהשפעת הפילוסופיה הדתית של הרבנים קוק. טענתי היא שבראשית עלייתה של תופעה זו נקבעה לה תדמית "פונדמנטאליסטית", היינו שחברי הקהילה הציונית הדתית הרדיקאלית מיוצגים כאי-רציונאליים, כיתתיים, אקסטימיים ומשיחיים, מאמינים באמת מוחלטת ונוקשים באמונתם; כופים את כל תחומי החיים של הפרט והחברה לסמכות הדתית ונוטים לקיצוניות ואלימות פוליטית. דימוי זה שבמחקר מושפע מהפרדיגמה הפונדמנטאליסטית של האקדמיה Fundamentalism Project שהנציג הבולט שלה הוא ה- למדעים האמריקאית והשיח האוריינטאליסטי שלה. פרדיגמה זו, מציגה את חברי התנועות הדתיות המתחדשות והפוליטיות כ"אחרים" למערב הנאור והמודרני והוא עסוק בכינון הסובייקט המודרני והנאור, על ידי culturally repugnant other הגתגת הפונדמנטליסט כ"אחר" המעורר סלידה שלו ( ). ואולם התפתחויות של השנים האחרונות מעלות (repugnant other) ספק לגבי האדוקויות של התיאור הזה. תופעות אלו כוללות ניסיונות להכליל את ערכי האוטונומיה, האוטנטיות והחופש לתוך העולם הדתי-לאומי. תופעות אילו מראות שנבואות שהציבור הציוני הדתי רדיקאלי יתפוך ליותר ויותר חרדי לא התממשו. כמו כן יש להצביע על הפיני השקט של גוש קטיף ועל הבולטות של הזרם ה"ממלכתי" בתוך הציבור הדתי לאומי בשנתיים האחרונות. התפתחויות אלו מאתגרות את התדמית העולה מן המחקר ומעידות על הצורך לחשוב מחדש על תופעת הציונות הדתית הרדיקאלית. במקום אחר הצעתי מסגרת אנאליטית אלטרנטיבית המציעה שהיא תנועה אקספרסיביסטית שבמרכז תפיסתה הדתית והאידיאולוגית נמצאים מושגים מודרניים. בהחלט של ביטוי-עצמי ומימוש עצמי.

מאיה מלצר גבע (המכללה האקדמית כנרת), "אין אנטישמיות בגרזיה": דימוי, היסטוריה וזהות

מאז עלותם ארצה בתחילת שנות ה-70, סבלו עולי גרזיה מדימוי שלילי שהתבטא באפליה, בדיחות גסות ותקשורת עוינת. יחס זה גרם להם להתרפקות על היסטוריה המספרת סיפור על יהודים אהודים במולדת הגרזית: "זאת קהילה שלא ידעה אנטישמיות והייתה לה מערכת יחסים

מיוחדת עם העם שבתוכו היא חיה...ההיסטוריה הזאת שונה מההיסטוריה של עדות אחרות". היעדרה של אנטישמיות במהלך 2600 שנות היסטוריה איננה תופעה המובנת מאליה. הזיכרון ההיסטורי, בעיקר של מיעוט היושב בקרב עם אחר, מלווה במוטיבים של סבל, מצוקה, רדיפה, לעתים גבורה ומרטיריות. המיעוט היה קרוב שהיה צריך להתגבר על חיים מלאי מכשולים קשים מנשוא כדי להיחלץ מהסביבה העוינת. כך ההיסטוריה של יהודים בתפוצות שונות, כך גם ההיסטוריה של בנין הארץ וראשית ההתיישבות בה. לעומת זאת, מצוקתם ורדיפתם של יהודי גרוזיה החלה עם עלותם לישראל, ואילו "ירושלים" שלהם, הייתה "שם". במטרה לשפר את הדימוי הציבורי שנוצר וכדי ליצור מפנה בחווייה הפוגעת והמערערת, הוצגה בבית התפוצות, ביוזמת האליטה המשכילה של הקהילה, תערוכה בשם "בארץ גיזת הזהב: תולדות יהודי גרוזיה ותרבותם". ההרצאה תתמקד בתערוכה זו כזירה בה העבר המונוליטי ב"אימא גרוזיה" היווה משאב להבנת מציאות חברתית בהווה, בארץ האבות. כמו כן תוצג התערוכה כחלק מתהליכי למידה בין-תרבותיים המעצימים זהות מורכבת.

שם המושב: שתיקה והשתקה

אראלה למדן (אחיה - המיכללה האקדמית לחינוך), משתיקה לזעקה לדיבור - שלושה דורות של אימהות בקיבוץ

קולן של האימהות בקיבוץ לא נשמע, כמדומה מעולם כקול מובחן ונבדל הפורץ את גבולות הקולקטיב הקיבוצי ותובע "הגדרה עצמית" משלו. בחזונו השאפתני של הקיבוץ להגשים בימינו חברת מופת שיויונית, נדחקה האימהות, כמעט בלי הכנה מוקדמת, מלב ההווייה המשפחתית, לתפקיד המלווה של המטפלת (הכל יכולה) ולדמות משנית בסאגה של החינוך המשותף. האימהות "שועבדה" כליל להגשמת מטרות הקיבוץ ואחת הייתה האפשרות שעמדה בפני המייסדות: לנצור את כמיהתן לאימהות או לנטוש את חזון הקיבוץ עליו חלמו. מחקר זה נותן פתחון פה לאימהות מדור המייסדות ולאימהות בנות קיבוץ מהדור השני

והשלישי. קולן האישי נשמע כאן ברור וצלול ונוגע לעיתים עד לנימים הדקים של הנפש. בדרך נרטיבית- פרשנית בוחן המחקר את המשמעויות שבהן נבנתה החוויה האימהית הסובייקטיבית בהקשר לזהות הקולקטיבית של המציאות הקיבוצית בשנים 1930 ועד שנות התשעים המאוחרות.

דליה גבריאלי נורי (אוניברסיטת בר-אילן), שתיקה וכתיבה אוטוביוגרפית: המקרה של שבויי מלחמת יום כיפור

הרצאה זו עוסקת במתח שבין מצבי שתיקה קולקטיביים ובין כתיבה אוטוביוגרפית. שתיקת ניצולי השואה - רעמה בארץ עד למשפט אייכמן. שתיקת הלומי הקרב במלחמות ישראל - רעמה אף היא עד לשנים האחרונות. ממה נובעות שתיקות קולקטיביות? מה מאפשר את הפרתן? ומה תפקידם של כותבי האוטוביוגרפיות בהפרת השתיקה הקולקטיבית? מקרה המבחן יעסוק בשתיקה האוטוביוגרפית של שבויי מלחמת יום כיפור, בסיבות המיוחדות אותה ובגורמים שאיפשרו את הפרתה בחלוף שלושים שנה. הרצאה זו עוסקת במתח שבין מצבי שתיקה קולקטיביים ובין כתיבה אוטוביוגרפית. שתיקת ניצולי השואה - רעמה בארץ עד למשפט אייכמן. שתיקת הלומי הקרב במלחמות ישראל - רעמה אף היא עד לשנים האחרונות. ממה נובעות שתיקות קולקטיביות? מה מאפשר את הפרתן? ומה תפקידם של כותבי האוטוביוגרפיות בהפרת השתיקה הקולקטיבית? מקרה המבחן יעסוק בשתיקה האוטוביוגרפית של שבויי מלחמת יום כיפור, בסיבות המיוחדות אותה ובגורמים שאיפשרו את הפרתה בחלוף שלושים שנה.

אסתר הרצוג (המכללה האקדמית בית ברל), דברים ש"לא אומרים" - סיפורה של אמי על השואה

הרצאתי תעסוק בשיחותי עם אמי על סיפור השואה שלה. אתאר כיצד היא עושה שימוש בזיכרונותיה בחיי היום-יום, באמצעות השוואות, השלכות ואמירות פסקניות. אטען כי ההעזה שלה עשויה להמחיש לנו איך לפתוח לדיון מחקרי, כמו לדיון מוסרי, נושאים שלרוב אנו נמנעים מלעסוק בהם בפתחות, בשל המגבלות המוטלות על שיח וחקר השואה. כאשר החלה אמי לספר לי את סיפור השואה שלה, המשולב

בתוך חייה כיום, כשהיא "מעיזה" לספר דברים ש"לא ייאמרו", לעשות השוואות ש"לא יעשו", הופתעתי והתפעמתי מהתובנות המרתקות שלה. רק בשלב הניתוח של דבריה (המוקלטים) עלתה בי ההבנה שהמוסר האנושי נדרש לבחינה של מצבים אנושיים, שהיא חופשית מפיקוח והגבלות. סיפורה של אמי כרוך במסע בין תפישות סותרות ורבות משמעות. היא מהלכת בין תיאורי רוע קיצוני וטוב-לב, בין תאריכים ותקופות בעבר לבין אירועים בהווה המידי פחות ויותר, בין מקומות רחוקים בעולם לישראל, בין קבוצות לפרטים, בין מצבים שלכאורה כלל אינם קשורים זה לזה. הנאצים, מבחינתה, אינם רעים בהכללה, אלא אנשים שונים בתפקידים, במצבים, באילוצים, העושים דברים שונים, לעיתים גם סייעו לקרבנותיהם. התנהגותן של קאפואיות, היא מושא להשוואה עם התנהגותם של משתפ"ים למיניהם. מעשי ההשפלה שחוותה מוצגים במונחים של יחסיות לאיום הקיומי. אירועים מ"אז" הם בסיס להתייחסות אל סוגיות בהווה. בהאזיני לאמי, בשיחותי עמה ובתיעוד שיחותינו, הייתי לבת לווייתה במסע המילולי והאינטלקטואלי בין מקומות, תקופות ואמירות מוסריות. אמי, שעברה את זוועות השואה, על כל שלביה, מהגירוש מהבית ועד החיים בצל מטרפות אושוץ, ושאיבדה את קרוביה, מעיזה להתבטא באופן שמעער תפישות מקובלות של טאבו הקשורות לשואה. שלא במתכוון יש בכך רשות ועידוד להציע תובנות ופרשנויות "אסורות".

רות לין (אוניברסיטת חיפה), עד כמה קולקטיבי הוא הזיכרון הקולקטיבי - מקרה הבריחה מאושוויץ

ב-10 באפריל 1944, ברחו שני אסירים יהודים, רודולף ורבה וחברו אלפרד ווצלר ממחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו. לאחר 11 ימי הליכה מפרכת ורצופת סכנות, הגיעו הבורחים לארץ מולדתם, סלובקיה. הם יצרו קשר עם מנהיגי הקהילה היהודית אשר שרדה את גל גירושי שנת 1942 ודיווחו להם בפרוט רב על גורלם של הנישלחים ל"התישבות מחדש". הם שיתפו את המנהיגים בחששם כי במחנה אושוויץ-בירקנאו נעשות הכנות לקליטת "סלאמי הונגרי" – כ-800 אלף יהודי הונגריה. הבורחים הוכנסו לשני חדרים שונים, ובמשך שלושה ימים מסר כל בורח בניפרד את גירסתו על מבנה המחנה ושיטות ההשמדה הנהוגות בו.

דו"ח ורבה-וצלר, שהכנתו הושלמה כבר ב-28 באפריל 1944, הוברח למערב והתקבל כמסמך אמין ראשון מאושוויץ-בירקנאו. הוא הגיע לידי ראשי יהדות הונגריה, הסוכנות, לגורמים דיפלומטים בשווייץ, למלך בלונדון, לפרלמנט הבריטי ולמחלקת המדינה BBCשוודיה, לרשת ה-בושינגטון. הדו"ח הגיע גם לידיעתו של עוצר הונגריה, אדמירל הורטי, והיווה חלק חשוב בהחלטתו לעצור את השילוחים לאושוויץ ב-9 ליולי 1944 ובדיעבד, להצלת יהודי בודפשט. אף כי הבורחים פרסמו את זיכרונותיהם בשנות ה-60, לא הובאו כתבים אלו לידיעת קוראי העברית בבתי הספר בישראל. בשנת 1998, הביאה פרופ' רות לין את זיכרונותיו של ורבה ואת דו"ח ורבה-וצלר לדפוס בהוצאת אוניברסיטת חיפה תחת הכותרת "ברחתי מאושוויץ". בד בבד, הוענק לורבה תואר דוקטור כבוד על גבורתו ותרומתו לחקר השואה. במחקר שלפנינו מתארת לין את כרונוולוגית היעלמותם של ורבה ווצלר לא רק ממחנה אושוויץ-בירקנאו אלא גם מנארטיב השואה בישראל.

שם המושב: מדידה והערכה של שאלות חברתיות/תרבותיות באמצעות כלים אנתרופולוגיים

מריה גקר (אוניברסיטת בן-גוריון), אבינועם מאיר (אוניברסיטת בן-גוריון), השתתפות נשים בתהליך בניית מבנה המגורים של הבדואים המתעירים: מגמות ותהליכים

מהלך התיישבות הקבע, החברה הבדואית מנסה להסתגל להתיישבות עירונית ולאורח חיים מודרני. החברה חוותה וממשיכה לחוות שינויים ותמורות משמעותיים בתחומים רבים. אחת התוצאות של השינויים הנובעים ממעבר להתיישבות קבע והמודרניזציה הנה בניית מבנה המגורים של בדואים בישובים מתוכננים. בהרצאה הנוכחית נשים דגש על תהליכים ומגמות המתרחשים בקרב נשים במהלך בניית הבית הבדואי. המחקר נערך בשיטה איכותנית אשר התבססה ברובה על ראיונות עם הנחקרים בישוב חורה בנגב. בהרצאה נביא דברים אליהם התייחסו המראיינים בנושא של השתתפות הנשים בתהליך בניית מבנה

מגורים. בחברה הנוודית המסורתית, נשים בדואיות היו אחראיות לתהליך ההקמה והפירוק של אוהל המגורים הנייד. במעבר להתיישבות קבע תפקידה של האישה בתהליך בניית בית המגורים השתנה. מניתוח הממצאים עולה כי רוב הנשים מהדור הראשון לעיור לא השתתפו בתהליך קבלת ההחלטות לגבי בניית הבית ועברו מהפזורה ישירות לבית בנוי. את הנשים הצעירות, מהדור השני לעיור, ניתן לחלק לשתי קבוצות: נשים שהתחתנו לאחר בניית הבית או במהלכה ולכן הן לא השתתפו בהחלטות הבנייה. לעומתן, נשים שהתחתנו לפני בניית הבית השתתפו בהחלטות לגבי תהליכי בנייה שונים. ברוב המקרים מדובר בנשים משכילות שגם בעליהן משכילים. הן ביקרו בבתים שונים והחליטו ביחד עם בעליהן על תוכנית ביתם העתיד להבנות, הן הביעו את דעתן ובקשותיהן לגבי תוכנית הבית. לרוב, נשים ביקרו לצורך זה בבתים יהודיים ופחות בבתים בדואים אחרים, עקב התחשבות בסוגי מרחב שונים ובכללי הגבלות הקיימים בחברה בדואית. כך, נשים בדואיות משכילות מנסות להיות שותפות שוות עם בעליהם בתהליך הבנייה. לכן, הן מחפשות דרכים חדשות על מנת להתחשב בקודים תרבותיים מסורתיים של החברה הבדואית ובו זמנית הן מנסות לצמצם את הפער בין הספירות השונות בחייהן.

יערית בוקק-כהן (המכללה האקדמית יהודה ושומרון), דריה מעוז (האוניברסיטה העברית)

ככל שאישה מוצלחת יותר, כך יקשה עליה למצוא בעל, כך עולה ממחקרים שעסקו בבחירת בני זוג. בקרב נשים מחברות רבות נמצאה היפרגמיה – נטייה להתחתן עם גבר ממעמד גבוה משלהן. נטייה משלימה נמצאה גם אצל גברים רבים שמעדיפים להתחתן כלפי מטה – לבחור בת זוג בעלת מעמד, השכלה והכנסה פחותה משלהם. הנטיות הללו מנותחות בספרות לאור עקרונות תיאורית החליפין הכלכליים, הגורסת שכל התנהגות חברתית היא עסקת חליפין שבה כל צד שואף לאזן את התגמולים שהוא מעניק עם אלה שהוא מצפה לקבל מהצד השני. בהרצאה נראה עד כמה חזקה ההעדפה להיפרגמיה בבחירת בני זוג בחברה הישראליות העכשוויות ומהן הסיבות שמציגים ישראלים לנטייה זו. הממצאים מבוססים על נתונים שהתקבלו משני מחקרים

נפרדים שנערכו על ידי המציגות בשתי מתודולוגיות שונות. ד"ר בוקק-כהן בדקה באמצעות שאלונים דרישות מבן זוג מועדף בקרב 3541 מנויים בשירותי היכרויות ממוחשבים, ומדדה בררנות היפרגמית על ידי חישוב היחס בין הרמה הנדרשת מבן הזוג בתכונה מסוימת לבין ההערכה העצמית של הנשאל באותה תכונה. ד"ר מעוז ערכה 80 ראיונות עומק חצי מובנים עם גברים ונשים בנושאי זוגיות והעדפות בבחירת בן/ת זוג וניתחה אותם ניתוח תמאטי. הממצאים שהתקבלו במחקר הכמותי הועשרו בממצאים מהמחקר האיכותני באמצעות הסברים שנתנו המרואיינים להעדפותיהם בבחירת בני זוג. מצאנו שנשים ישראליות מבטאות העדפה ניכרת להיפרגמיה ומעדיפות גברים השייכים לתפיסתן למעמד גבוה משלהן ומוצלחים מהן בפרמטרים של השכלה, אינטליגנציה, ומצב כלכלי ותעסוקתי. גברים ישראלים, בהתאמה, מעדיפים אישה שנתפסת כפחותה מהם במדדים אלה. בהרצאה נדון בסוגיית ההיפרגמיה - סוגיה שלא מרבים לחקור אותה ולדון בה בספרות המקצועית ובשיח החברתי. ממצאינו מעלים את השאלה כיצד משפיעה ההיפרגמיה על יחסי הכוחות בין בני זוג בישראל, ואתה יש להוסיף לחקור.

זאב קאליפון (אוניברסיטת בר-אילן), שינוי קונצנזוס כמדד של הצלחת התערבות: ניסוי אנתרופולוגי

מדידת שינוי עמדות או דעות לאחר התערבות חינוכית או חברתית הנה קשה, במיוחד בקבוצות קטנות. באוניברסיטת בר-אילן פותח קורס חדשני אשר הציג מודל רב-תרבותי ופדראלי לשיפור יחסים בין עדות וקהילות בישראל. מתכנני הקורס רצו למדוד, האם השתתפות בקורס באמת הצליחה לשנות עמדות הסטודנטים כלפי קבוצות שונות בחברה ("עמדת הסטודנטים (וקבוצות בוגרות) נמדדו the other ההישראלית") על ידי מודל הקונסנסוס (כלי אתנוגרפי שפותח על ידי רומני ושות' 1986). באופן כללי המודל הצליח לעמוד על שינויים שחלו במשך הקורס בדעות הסטודנטים, והשינויים האלה היו בהתאם לגישות הקורס other.(עמדות סובלניות יותר כלפי ה-

דנה שבח (הטכניון), היבטים תרבותיים בתכנון: בין מודרניזציה למסורת- מקרה מבחן מושב גדיש בחבל תענך

בהמשך להכרת התכנון בשונות וברב-תרבותיות, מבקש המאמר להרחיב את הידע על ההגדרה העצמית של קהילות. הוא מצטרף לעניין הגובר באיתור אוכלוסיות משנה בעלות ייחוד ופיתוח תהליכי תכנון הרגישים לצרכיהן והעדפותיהן. המאמר מעלה את השאלה האם יכול התכנון, שמיסודו שואף לשינוי, להתגבר על התנגדות לתהליכי שינוי בקהילות מסורתיות ולקדם מתוך רצון והסכמה. המאמר מבוסס על חומר שנאסף במחקר העוסק בחיי היומיום ובתפקודה של קהילה מסורתית בסביבה שתוכננה ביוזמה ממסדית בשנות החמישים, במושב גדיש אשר בחבל תענך. מושב גדיש שומר במובנים רבים על מתכונת של קהילה מסורתית. כמו מושבי עולים רבים אשר נוסדו בתחילת שנות החמישים, הוא מצוי במצב של העדר פיתוח, הן ברמה הפרטית והן ברמה הציבורית. תושבים רבים גרים עדיין בבתי הסוכנות הישנים, החצרות מוזנחות והמחסנים נטושים. ברמה הציבורית יש רמה נמוכה של שירותים ונטייה להקים מתקנים במקומות לא מתאימים. כמו יישובים קטנים אחרים, גם מושב גדיש נכלל בתוכנית אזורית, אשר אינה מתייחסת לצרכים הייחודיים של תושביו. החקירה ההיסטורית זיהתה את הנסיבות להקמת המושב והכוחות שהשתתפו ביצירתו. חקירת המצב הקיים התבססה על כלי חקירה אנתרופולוגיים, כגון ראיונות עומק ותצפיות משתתפות, כדי לעמוד על השתייכותם החברתית ועל זהותם התרבותית של התושבים. דגש מיוחד ניתן לבחינה של חיי היומיום מן היבט הארגוני והניהולי של חיי קהילה. ממצאי המחקר מורים כי מאז היווסדו של המושב ועד היום נחשבת החמולה למסגרת חברתית מקובלת. תפקודו הארגוני והניהולי של המושב מושפע מהמעמד הבין חמולתי והתוך חמולתי של תושביו. למנהיגות פנימית בקהילות מסורתיות חשיבות ראשונה במעלה ויש להתחשב בה כגורם מניע בתהליך התכנון. כיצד ניתן לאתרה, לגייסה ולכוונה להשתלב במהלכים שיובילו את הקהילה להצלחה כלכלית וליציבות חברתית?

מושבים מקבילים 5

שם המושב: כשאתנוגרפיה פוגשת היסטוריה (ב): לקרוא שיחות כתובות מהעבר

אחת מחוזקותיה הבולטות של האתנוגרפיה ה"קלאסית" היתה היכולת להתבונן ישירות במגעים, חילופי מלים וקשרים בין אנשים. אולם אפילו אז, הצפייה הישירה באינטראקציות היתה מעובדת ומתווכת על ידי מסננים שונים, וביניהם עצם תיאורם ב"יומני השדה". כיום, משנפתחה ההיסטוריה לפרספקטיבה חברתית ואנתרופולוגית, ואנתרופולוגיה אימצה בהדרגה את העבר כנושא לחקירתה, צפה ההתלבטות כיצד ניתן לייצג אינטראקציה ישירה או אינטימית בטקסטים כתובים. במושב יבאו שלוש דוגמאות מהקשרים היסטוריים שונים והנסמכות על מתודולוגיות נבדלות, לתרגום "שיחות" למילים כתובות והבנתם בכלים אנתרופולוגיים. המושב יעסוק בשיח בנושא האינטגרציה במערכת החינוך, בקהילה היהודית בביזרט, ובסעודות התלמודיות.

טלי יריב-משעל (המכללה האקדמית בית ברל), אתנוגרפיה היסטורית של שיח האינטגרציה במערכת החינוך, 1970-1980

בהרצאה זו אציג מחקר אנתרו-היסטורי בו עקבתי אחרי התפתחות הדיסקוס הפוליטי-חינוכי שבמרכזו המושג "אינטגרציה". המחקר עוקב אחר דיונים במערכת הפוליטית ובמערכת החינוך באופן מקביל, ובדק את התפתחות הדיסקוס של "אינטגרציה" במהלך תקופה של כשנתיים, בהם דנו בעלי תפקידים שונים במערכת החינוך ובמערכת הפוליטית ברעיון של אינטגרציה חינוכית ובמושג "אינטגרציה" בפני עצמו. ההסתכלות האתנוגרפית- היסטורית אחר התפתחות השיח במהלך כעשור משמעותי במערכת החינוך הישראלית מצביעה על הלבטים והקשיים שליוו את אנשי החינוך בתהליך ההחלה של רעיון האינטגרציה החינוכית בארץ, על השיח שהתפתח בין אנשי החינוך והגורמים הפוליטיים השונים, ועל היווצרות של שיח משותף במהלך הדיונים. בדיון אצביע גם על ההתמודדות של מערכת החינוך עם המושג, שמהרבה בחינות היה חלק טבעי וקיים בעולם החינוכי ומבחינות אחרות התפתח כנטע זר במעבר בין עולם המושגים הפוליטי לזה החינוכי.

אפרת רוזן-לפידות (מכללת רידמן לרפואה משלימה), לכתוב בסנטימנטלית את העקירה מצפון-אפריקה

שנתיים לאחר השלמת המחקר על הקהילה היהודית של ביזרט, עיר נמל בצפון-תוניסיה, אני מבקשת לחשוב בקול רם על כמה מן הדילמות שהעסיקו אותי בעיצובו. בבסיס הדילמות עמדה ההחלטה למקם את המחקר בנקודת המפגש האפיסטמולוגית שבין הסוציולוגיה והאנתרופולוגיה, ולאמץ פרספקטיבה היסטורית-פנומנולוגית. מכאן עלו שאלות הנוגעות למעמדם של בסיסי ידע היסטוריים שונים, ולאופן התרגום שלהם למחקר אקדמי. לצד ראיונות, תצפיות, חומר ארכיוני, עיתונות וספרות אוטוביוגרפית, שימשו כחומר גלם גם מכתבים אישיים, החושפים דינאמיקה משפחתית סבוכה על רקע התפזרות הקהילה היהודית של ביזרט ותהליך הדה-קולוניזציה שעברה תוניסיה באמצע המאה העשרים. הרצאתי תתמקד בבחירה לשלב את המכתבים בעבודה, תוך כתיבתם מחדש בסנטימנטלית - שפה בעלת סגנון ודקדוק משל עצמה.

רוחמה ויס (היברו יוניון קולג'), אתנוגרפיה בתורה שבעל-פה: פרוש אנתרופולוגי לקודים המוצפנים בתיאורי הסעודות התלמודיות

המורכבות בבחירה לקרא את התורה שבעל-פה מנקודת מבט אנתרופולוגית כפולה: ראשית - לפני החוקר נמצאות כמעט רק עדויות כתובות, כשאלו נמסרו על ידי בני התקופה המתועדת ובני תקופות מאוחרות. עדויות שעברו התאמות ושינויים בהתאם לשינויים בתרבות ובתפיסות עולם. שנית - גם העדויות הכתובות, על מורכבותן, הן כבר גלגול מאוחר של תורה שראשיתה, כשמה, בעל-פה: דברים שבעל-פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב (גיטין ס ע"ב). לפנינו מארג סבוך של מסורות מן המאות הראשונות לספירה, שעברו גלי שינויים האופייניים למסורות שבעל-פה וגלי שינויים האופייניים למסורות שכתב. בכל זאת כמה מחקרים חלוציים מבקשים, בדרכים שונות, להחיל שאלות מעולם המחקר האנתרופולוגי על טקסטים אלה (ביניהם: י' ניוזנר, ה' גולדברג, נ' רובין, ש' פון רוברט, וי' לוינסון) בהנחה שבכוחו של המפגש בין שני העולמות להציע רווחים מחקרניים - לפרוץ נתיבים חדשים להבנת העולם התרבותי של חז"ל. בהרצאה המוצעת אני מבקשת לעסוק בתיאורי

הסעודות בספרות חז"ל כמקרה בוחן לתרומה ולמגבלות השימוש בשאלות מתחום המחקר האנתרופולוגי להבנת ספרות חז"ל. בבחינת כמה תיאורים של מעשי סעודה בספרות חז"ל, אבקש להצביע על מורכבות העדות שמציע הטקסט התלמודי הכתוב למחקר האנתרופולוגי (בין השאר: מגוון מסורות המסירה, העיצוב הספרותי המובהק של חלק לא מבוטל של המסורות והשפעתן של מגמות דתיות-חברתיות בעיצוב המסורת הכתובה). מאידך אבקש להצביע, בעזרת סוגיה מרכזית זו של תיאורי הסעודות, על תרומה ייחודית להבנת עולמם של חכמי התלמוד המתאפשרת הודות לנסיגות המחקריים הראשוניים והמגוונים, במגמותיהם ובכלי העבודה שלהם, לקרא בספרות חז"ל מתוך עולם המחקר האנתרופולוגי (נקודות מבט המערערות ואף סותרות לעיתים את הנחות היסוד של מחקר התלמוד הקלאסי).

שם המושב: ולנו יש פלאפל?: אוכל וישראליות

קלישאה ידועה היא, שהמטבח הישראלי הוא אוסף סוגוני של מאכלים וטעמים: קולאז' צבעוני ומעניין אך חסר קוהרנטיות ובסיס קולינארי משותף, אשר מתאפיין בעיקר בריבוי מקורות תרבותיים. מושב זה יעסוק בזיהוי המאפיינים התרבותיים הסגוליים אשר מבנים את המטבח הישראלי ומשתקפים בו ויעלה שאלות לגבי ייחודה של הזירה הקולינארית כאתר למשא ומתן תרבותי. דרך הדיון בשלוש מנות: חומוס עלי-קרנון, מנגל יום העצמאות ושוקולד עלית, נדון במופעים מעמדיים, לאומיים ואתניים של מה שמכונה "ישראליות", ונסה לזהות ולמפות חלק מעקרונותיו המארגנים של המטבח בישראל. ניתוחן של שלוש מנות 'איקוניות' אלו יצביע על גמישותם ורב-קוליותם של סמלי מפתח קולינאריים, וידגיש את יכולתם לשאת מסרים מגוונים ואף סותרים ובכך לבטא באופן בהיר ויוצא דופן מאפיינים של חברה מורכבת, משוסעת ומרובת קונפליקטים. הזירה הקולינארית תוצג כמרחב דינאמי במיוחד, המאפשר בירור של סוגיות בעייתיות אשר אנו נוטים להמנע מלעסוק בהן באופן גלוי ופומבי.

ניר אביאלי (אוניברסיטת בן-גוריון), "על האש": בשר, זהות, כוח וחולשה ביום העצמאות הישראלי

בעשורים האחרונים הפכה צליית בשר "על האש" למעשה המרכזי של יום העצמאות הישראלי, טקס שבלעדיו החג אינו שלם, ואשר מעבר לו אין בעצם הרבה. כך, מהווים נתחי הבשר הצלוי פיסות של ישראליות מעובדת ומזוקקת, אשר אזרחיה היהודים של המדינה מפנימים אל גופם ביום שמציין יותר מכל את הזדהותם עם מדינת-הלאום. אך מהי משמעותו של טקס זה ומה מסמל הבשר "על האש"? בעוד שאנתרופולוגים של אוכל דנים בד"כ בבשר צלוי כביטוי קיצוני של כוח, און, עושר ומרחב פיזי, אטען בהרצאה זו, המבוססת על מחקר הנערך מדי יום העצמאות מאז שנת 2001, כי המקרה הישראלי הוא מורכב האמריקאי אלא BBQ יותר, וכי המנגל הישראלי אינו חיקוי מקומי של ה ביטוי של מספר נרטיבים תרבותיים המעצבים את הזהות הישראלית-יהודית-ציונית העכשווית, ובראשם הדילמה שבין כוח לחולשה ובין הרצון לשלוט במרחב לבין מציאות הספר הצפוף והמאבק המתמיד על "השטח".

איריס קלקא, על שוקולד אירופאי וטעם ישראלי בעידן הגלובאלי

ההרצאה עוסקת בהבניית סטאטוס חברתי דרך 'שוקולד גורמה', תוך ניסיון לאבחן את מקומו בתרבות החומרית הביתית, הנע בין ציר הביתיות לבין זה של הקולינאריה. במהלכה נזהה כיצד שוקולד גורמה מתקשה לקבע לו מקום בתוך הסכמה של הארוחות 'המושקעות' במתחם הביתי. נוכל גם לראות כי דווקא הזמינות של מרכיב השוקולד מחבלת בסופו של דבר בסיכוייו לשמש כחומר המתפקד באופן יעיל וברור כסמן של גבולות מעמדיים. המחקר עליו מבוססת ההרצאה מתבסס על 30 ראיונות שנערכו במהלך שנת 2002, בסיוע של תיעוד עצמי מצד הנחקרים, וזאת כאשר התיעוד העצמי מכסה בעיקר ארועים של צריכת שוקולד מסוגים שונים, בבית ומחוצה לו.

ריקי שופר (אוניברסיטת בן-גוריון), על חומוס ואינטימיות: אשכנזיות, ישראליות והמרחב המזרח תיכוני

הרצאה זו תנסה לבחון מערכת יחסים אחת באמצעות הקבלתה למערכת יחסים אחרת; תיבחן מערכת היחסים בין האשכנזיות והמרחב המזרח תיכוני באמצעות ההקבלה למערכת היחסים בין הישראליות וחומוס בישראל. הקשר בין שתי מערכות יחסים אלה חורג מקשר של דמיון, והוא יידון בהרצאה כקשר אינטימי. ארצה לטעון כי אינטימיות הינה צורה חקיינית בה מערכת יחסים אחת מחקה מערכת יחסים אחרת. יחסי החיקוי, שהם יחסים מעגליים, חוזרים על עצמם ומתמשכים, יוצרים את התכונות והחוויה אשר מיוחסות לאינטימיות. כלומר, יחסי החיקוי בין שתי מערכות יחסים אלו יוצרים את תחושת הקירבה, הקשר והחיבור. תחושות אלה, המיוחסות לאינטימיות, מבטאות פעמים רבות בדיון אודות חומוס בישראל. כך, החומוס מאפשר את הדימיון הרצוי של הישראליות במרחב המזרח תיכוני, אך עם זאת הוא חושף את המרווחים בין השניים. עבור אחי המרווחים נדרשת יצירת מערכת היחסים ביניהם. יצירתה של מערכת יחסים זו מערבת גם את הצורך להתייחס לאלמנטים נוספים אשר נכרכים בשיח זה, האשכנזיות והמרחב המזרח תיכוני. שתי מערכות יחסים אלה נמצאות בקשר חקייני אשר אמור לכרוך אותן באופן שלם, קרוב ואחיד, כלומר באופן אינטימי. בהרצאה זו הדיון באינטימיות יעשה באמצעות הדיון בחומוסיית קרוון ביפו, אשר בה הקטגוריות שהובאו לעיל נפגשות.

שם המושב: כתיבת סובייקטיביות ופירוק הרגע האתנוגרפי

אילאיל הרציון-שני (אוניברסיטת בן-גוריון), אקזוטיות ומסתורין - ריחוק וביקורתית; הרהורים על כתיבת המחקר בקרב "פליטים טיבטים"

בתחילת דרכו של משבר הייצוג כתב ג'יימס קליפורד על הצורך לשמור Clifford, על אותו איזון עדין בין ריחוק לאמפתיה, בין אמונה לסקפטיות (חוקרים שונים דיברו מאז על טשטוש הגבולות בין השדה לבין 1986).

הבית (אל-אור, 1998, לביא וסווינדברג, 1995), אבל כיצד כותבים על שדה ומשתתפים שהפכו לחלק מעולמי? כיצד כותבים ביקורתית על דימויים של אקזוטיות ומסתורין, שהביאו אותי אל מרכזי המסחר התיירותיים של הטיבטים, ובהם אני עצמי שבויה עד היום? כיצד מייצגים בכתיבה את החוויות שנגעו עמוק בפנים, את הרגעים של בכי והתרגשות גדולה בקשרים עם ה"טיבטים", שחרגו הרבה מעבר לאיסוף הנתונים בשדה-המחקר? כיצד מציגים אמונות ותפיסות-עולם מהבודדים הטיבטי, שגרמו לי להפוך לפעילה פוליטית למען "הפליטים הטיבטים", וכל זאת מבלי לאבד את החשיבה הביקורתית ואת "האקדמיות"? ומה מכל החוויות האישיות רלוונטי לקידום הטיעון התיאורטי שלי? בהרצאה זו אציג את דרכי ההתמודדות שלי עם שאלות אלו בכתיבת עבודת הדוקטורט בכלל, ואת סגנון הכתיבה בו בחרתי בפרט. דרך בחינה מחודשת של קטעים מהטקסט הכתוב אראה, את הניסיון לא רק להציג לקוראים את המיצוב שלי וחוויותי, אלא את הניסיון ליצור אצל הקוראים תחושת הזדהות, תחושת שותפות במסע המאוד אישי שלי. סגנון הכתיבה הזה לטענתי, הוא שאיפשר לי לנוע על הציר, בין אמפטיה, אמונה ומעורבות עמוקה בשדה המחקר לבין ריחוק וחשיבה ביקורתית בהתמודדות עם הטקסט האקדמי.

רוית כהן (האוניברסיטה העברית), לכתוב את/ על הרגע הקפוא - בין הזדהות לביקורתיות

"ספריה: מיזוג אוויר פועל במלוא העוצמה. שקט מסביב. סטודנטים יושבים ולומדים, המחשבים פועלים, הספרים מונחים על המדף בסדר מופתי..... מחנה המעבר בגונדר: מזג אוויר משתנה לרגע חם ולרגע קר, מסביב המולה ורעש, אנשים הולכים, מדברים, צוחקים, אנשים שמחים ואנשים עצובים. אוכל מתבשל, ריח חריף של תבלינים באוויר, ריח של מדורה, הבעות פנים שונות, תקווה, ייאוש והמתנה...." (יומן שדה 15.11.05) איך שני מצבים שונים כל כך הופכים להיות הוויה אחת? איך חיים בארץ אחרת ובשפה שונה מועברים על גבי דפים לבנים ונקיים? איך כל הרעשים, הריחות והתחושות הופכים להיות מילים? איך קשר אישי עם אנשים מיוצג בכתיבה אקדמאית ו/או ביקורתית? האם הקורא יוכל להבין ולחוש את אשר קורה במחנה המעבר, בתנאים כה

שונים ובהגדרות חיים אחרות או שמא לנוכח הכתיבה והשימוש במילים אחרות ומתורגמות נוצרת מציאות חדשה? במסגרת הדיון על כוחן של מילים אתייחס לקהילת זרע ביתא ישראל (הפאלאסמורה) הממתינה במחנה המעבר בגונדר שבאתיופיה מספר רב של שנים במטרה לעלות לישראל. בדיון זה אתייחס לשתי סוגיות מרכזיות: הראשונה תתמקד בכתיבה של רגש אל מול ביקורתיות, אנסה לענות על השאלות המוצגות, אתייחס לדילמות הקיימות בכתיבת סיפורי חיים אישים הנכתבים בפעם הראשונה, על המשמעויות החברתיות והפוליטיות המשפיעות על הכתיבה והכוחות המנחים אותה. השנייה תדון בבחירת של מילים אשר נולדו בשדה ומתורגמות לשפה אחרת (מאמהרית ואנגלית לעברית) תוך התמקדות במושג ההמתנה הנולד במחנה המעבר ובעל פירושים שונים בשפות השונות.

אורי דורצ'ין (אוניברסיטת בן-גוריון), "הליכה לקיסריה": שלום ושלמה מציגים: קווי גבול שיווקיים, אמנותיים ותיאורטיים

בקיץ 2005 יצאו שני ענקי הרוק הישראלי, שלום חנוך ושלמה ארצי, במופע משותף שכותרתו "התחברות". על סמך ניתוח של פרפורמנס אבסס את הטענה כי אופציית ההתחברות איננה אפשרית, אלא במובן היחצ"ני בלבד, שכן המופע כשלעצמו עומד בניגוד להגיון האמנותי המשמש בסיס להצלחתם ארוכת השנים של השניים. את שאלת היתכנותה של התחברות אמנותית אני מבקש לנצל כמנוף לדיון בנוכחותו של האמן כסובייקט ולאופן שבו נוכחות זו כרוכה בפעולה ממסדית ומסחרית.

Shuki Shalev (Ben-Gurion University), Fused by Paradox: Interpreting Israeli Psychedelic Electronic Dance Music Culture

My paper examines Israeli psychedelic electronic dance music culture by attempting to ascertain: what is 'Israeli' about the Israeli psy-trance dance music scene? My fieldwork at Israeli psy-trance gatherings led me to understand that *Transistim*, the term Israeli psy-trance music

enthusiasts use to refer to themselves, often behave in a paradoxical, contradictory and even somewhat hypocritical manner. To substantiate these findings, I applied two systems of language analysis - the sign-orientated view of language and the theory of "Phonology as Human Behavior" - to the words which accompanied *Transistims'* behavior (Diver, 1975; Tobin 1990, 1997). Although sparse, the minimal language at psy-trance gatherings (in track samples, on banners, stickers, t-shirts and tattoos) were enough to identify this "text's" extralinguistic message and bolster my understandings of *Transistim's* behavior. Surprisingly, one of Israel's electronic dance music culture's foremost paradoxes is that a major influence on *Transistims'* conduct stems from their own source culture, i.e., late-modern post-Zionist, mainstream Israel, whose norms and values *Transistim* integrate into their own mannerisms. This is unexpected because both the establishment and *Transistim* view PEDMC as counter-cultural and the idea that *Transistim* are actually replicating models of contemporary sociality seems counter-intuitive. At the same time, since *Transistim* duplicate what they often profess to refute, it is understandable that they appear ambivalent towards their actions and hence behave in a paradoxical fashion. My paper, presented in an audio/visual format, illustrates these ideas by offering a revealing glimpse into the contradictory world of underground Israeli psy-trance music culture.

מושבים מקבילים 6

שם המושב: הקשבה ודיבוב של קולות דוממים; על פרשנות של טקסטים כתובים או משוחקים

אנתרופולוגיה היא נסיון מתמיד להבין איך א/נשים מייצרות חיים בעלי משמעות על פני טווח רחב של חוויות חיים, מרגעי ההוד המתזמרים היטב של הקולקטיב ועד להווה המתמשך שיכול להיות בנאלי ולעיתים אלים. המבט האתנוגרפי מחפש ומוצא את המשמעות בטקסטים כתובים, מדוברים, נשתקים או משוחקים, כמו גם בעצם הנסיון הפרשני עצמו. ההרצאות במושב יתמודדו עם חלק מן ההיבטים המתודולוגיים והאפיסטמולוגיים של הקשבה פרשנית לטקסטים תרבותיים, דרך מבט על חללים שונים מאוד של הווה תרבותית, מטקסטים דתיים ועד להווה האפופה בבארים אפלים של תיירי מין.

ברכה אלפרט (המכללה האקדמית בית ברל), שמחה שלסקי (מכון מופ"ת), יצירת קולות בטקסט הכתוב

הכתיבה המחקרית האיכותנית מציגה, מבנה ויוצרת ידע באמצעות פרשנות של תופעות במציאות. ככזאת היא בעצמה גם כן חלק מן המציאות שעומדת לפירוק ולפרשנות. העבודה המוצעת מבוססת על קריאה ועיון בספרות המחקר ומתמקדת בסוגיה אחת אשר עלתה כאשר כתבנו את ספרנו "דרכים בכתיבת מחקר איכותני" - יצירת קולות ומתן קול בטקסט הכתוב. בעוד שבספרות הפוסט-סטרוקטורלית על כתיבה של מחקר איכותני מושם דגש על קול המחבר לעומת קולם של האחרים (שאלת מקומו ונוכחותו של המחבר בטקסט), על מתן קול לקבוצות מודרות ועל ריבוי קולות המשתתפים בטקסט (ההיבט הדיסקורסיבי ורב-הפנים של המציאות), אנחנו מבקשים להרחיב כאן את הדיון בסוגיה זאת ולטעון כי בתהליך הכתיבה יש צורך בפרישת רבדים שונים של קולות, חלקם קולות שנרשמו, הוקלטו ותועדו, וחלקם קולות מדומיינים/בדיוניים שנוצרו על ידי החוקר/המחבר. השלמת הקולות באמצעות הדמיון עשויה להיות חלק מתהליך הפרשנות וחיזוקו. נציג כמה סוגי קולות ונדגים אותם מתוך טקסטים מחקריים. קולות המשתתפים (הנחקרים) "נשמעים" בכתיבה בשתי צורות עיקריות:

האחד הוא הקול הנשמע מתוך הנתונים באמצעות ציטוטים ישירים והוא הקול הרווח בכתיבה של מחקרים איכותניים. השני הוא הקול המדומיין – מה שהחוקרים כמחברים משלימים בכתיבה. לעיתים הם יוצרים טקסטים מדומיינים של דיבור המתוספים לטקסט הנשמע שהוקלט בתהליך איסוף הנתונים. קול המחבר אף הוא "נשמע" ומוצג בטקסט הכתוב בכמה רבדים: האחד, הקול המעוגן בנתונים וצמוד אליהם והשני, שגם הוא ניתן לפרוק וחלוקה לסוגים, הוא הקול המפרש – זה שיוצר את המציאות בטקסט, משלים פערים בנתונים, משתמש במטפורות כדי להתמודד עם מגבלות הלשון והמילים, מציע אפשרויות ועושה תיאורטיזציה. נדון באבחנות שאנחנו מציעים ומדגימים ככלים המרחיבים את אפשרויות יצירת הידע והבנית המציאות, כמו גם בבעייתיות המחקרית והאתית הכרוכה בהן בתהליך הפרשנות והכתיבה.

גיא ברוקר (אוניברסיטת חיפה), סקס שקרים וטייפ: המפגש בין אנתרופולוג וגברים ישראלים תיירי מין בתאילנד

קולותיהם של גברים ישראלים לרוב אינם דוממים, אך ישנן התנהגויות סלקטיביות הזכות ליחס דומם. כך במקרה של עבודת השדה שלי שעליה מתבססת הרצאה זו. במסגרת העבודה נפגשתי בהתנהגות רועשת של גברים ישראלים תיירי מין בתאילנד, אך התנהגות רועשת זו זוכה ליחס דומם בשיח האקדמי והציבורי בישראל. במהלך הניסיונות להקשיב להתנהגות רועשת/דוממת זו, נתקלתי במקרים שבהם הנחקר "משקר" לאנתרופולוג, האנתרופולוג משלה את הנחקר, הנחקר "משקר" לטייפ, הנחקר משלה את עצמו, האנתרופולוג "משקר" את עצמו. במהלך ההרצאה אציג את הנרטיבים שהעלו הגברים תיירי המין, לגבי המפגש שלהם עם הנשים התאילנדיות העוסקות בזנות ואשאל האם בזמן עבודת השדה האנתרופולוג התר אחר רשתות המשמעות שטווים לעצמם הגברים, יכול וצריך להתעלם מהמושגים של "אמת" ו"שקר"? או שמרגע שההתנהגות האנושית נתפסת כפעולה סימבולית בטל לגמרי טעמה של שאלה זו. השאלה שצריכה להישאל היא מה הם המסרים של "השקר" המוצאים את ביטויים בעת התרחשותו ובאמצעותו?

רגב נתנזון (אוניברסיטת תל-אביב), כובשים [נ]מצלמים: בנאליות וביקורת באלבומי חיילים

במרכז ההרצאה תעמוד בחינת אופני הייצוג היוזאלי של הכיבוש הישראלי בפלסטין במהלך האינתיפאדה הפלסטינית השניה. בכדי לבחון את התנאים להופעתו של צילום ביקורתי ביחס לכיבוש אשען על סיווג לשלושה אופני צילום: בנאלי, אסתטי וטרנסגרסיבי. בעוד שאופן הצילום הבנאלי מהווה חוליה בשעתוק הסדר החברתי הקיים, בקיבוע זהויות ומבני כוח ובחיזוק מנגנוני השליטה, אופן הצילום האסתטי מסווה את הממד הבנאלי באמצעות תחכום צורני ופניה לחושיהם ורגשותיהם של המתבוננים. לעומת שני אופני צילום אלו, אופן הצילום הטרנסגרסיבי מפרק את דפוסי הייצוג הבנאליים והאסתטיים המקובלים תוך פריצת גבולותיהם, ובאמצעות מהלך "עברייני" זה מציע מבט מסוג אחר, ובכך מאפשר את ביקורת הסדר החברתי ומבני השליטה הקיימים. ההרצאה מבוססת על מחקר המשווה בין פרקטיקות-ייצוג כפי שהן מבוצעות על ידי צלמי עיתונות מקצועיים לבין פרקטיקות ייצוג המבוצעות על ידי חיילים ישראלים המתעדים לאלבומיהם הפרטיים את חוויותיהם במסגרת שרותם בשטחים. מהמחקר עולה כי בעוד שרק אחוז קטן ביותר מתוצריהם של הצלמים המקצועיים העיד על אופן צילום טרנסגרסיבי, הרי שדווקא בקרב החיילים הופיע הצילום הטרנסגרסיבי באופן רווח, אף על פי שהם חלק ממנגנון הכיבוש עצמו. ההרצאה תתמקד בניתוח פרקטיקת הצילום של החיילים – אופני כתיבתם היוזאליה את שרותם הצבאי – כפי שעלתה מעיון באלבומיהם ומראיונות עומק שנערכו עמם. ניתוח זה מצביע על פרקטיקות ייצוג ויוזאלי מגוונות ועל פרשנויות סותרות הניתנות להן: בעוד שהצילומים שהוגדרו על ידי החיילים כ"ביקורתיים" ויוצרו כמו בכדי להיענות לכללים הבלתי פורמליים של אופן הצילום המקצועי, הוגדרו על ידי דווקא כבנאליים; הרי שהצילומים שהוגדרו על ידי החיילים כצילומים "פרטיים" הם אלו בהם מצאתי את הממדים טרנסגרסיביים. ההרצאה תעסוק אם כן גם בפערי הפרשנות ביחס לצילומים ולאופני ייצורם.

עמליה סער (אוניברסיטת חיפה), האם המשמעות צריכה להישמע על מנת להתקיים?

בחיבורו המכונן "תיאור גדוש", קליפורד גירץ מתאר תרבות כתופעה המתקיימת דרך רשתות של משמעות, אשר מתכוננות דרך אינספור פרקטיקות של היומיום. בהיותה מסמך משוחק, הוא טוען, התרבות אינה ישות ערטילאית, אלא פומבית וניתנת לצפייה. האנתרופולוגית היא אחת מקשת של סוכנים שתפקידם ללכוד את המשמעות התרבותית במעופה, ולנסח אותה כך שתיכנס למאגר השיח המקומי או הגלובלי. ההרצאה המוצעת כאן תדון בשאלה עד כמה הכרחי הקשר בין ההחצנה של משמעות – הפיכתה לפומבית וניתנת לתקשורת – לבין עצם קיומה. נקודת כניסה טובה לדיון זה ניתן למצוא במחקר של אוכלוסיות מוחלשות, משום שהוא עוסק בניסוח חוויות אנושיות שלא נכנסות לשיח ההגמוני ולכן "אינן מתקיימות" במרחב הציבורי הרשמי. תיעוד של התנהגויות סימבוליות מוכיח בבירור שחוויות אלה אכן מתקיימות, אולם השאלה איזו משמעות יש לייחס להן היא מורכבת. לדוגמא, הטענה שיש להכיר בקיומו של טרור ביתי מתייחסת לסוג קונקרטי של חוויות אלימות ומעניקה להן משמעות פוליטית. המימד ה"פוליטי", בהקשר זה, טמון הן בתוכן הניתוח (התביעה לגזור גזירה שווה בין החוויה הביתית של נשים לבין החוויה של אזרחים החיים תחת סכסוך לאומי אלים), והן בעצם המהלך הסמנטי של מתן שם לחוויות מושתקות. דוגמא זו מעלה את (החוויה של אלימות ביתית כטרור אכן namingהשאלה, האם שיום) חושפת משמעות מושתקת או יוצרת משמעות חדשה? האם בכלל תיתכן משמעות "מושתקת? ולחילופין, האם תיתכן משמעות כוזבת? הדוגמאות מתחום האלימות המגדרית ישמשו להציף סוגיות פילוסופיות ואתיות הנוגעות לתרגום של חוויה לנרטיב, לראיון שיש בו דיאלוג והתערבות, לפוליטיקה של כתיבה אתנוגרפית, ולמפגש בין מחקר לאקטיביזם.

שם המושב: היגיון בריא: בירוקרטיה, אנשים ומדינה

במושב נעסוק ביחסים שבין בירוקרטיה, אנשים ומדינה כיחסים, היגיון בריא כמו גם common sense המייצרים ומייצרים מחדש היגיון, חולה. היגיון אשר מארגן ומעצב בו בזמן את החיים הן של הגוף כקטגוריה והן של הגוף החי; היגיון שמארגן את הגוף הבירוקרטי כמבנה ומוסד ו/או גופה של המדינה כקטגוריה אבסטרקטית כמו גם הגוף, בשר ודם הפרטי של אנשים ו/או הגוף הקולקטיבי של אוכלוסיות. הדיון ביחסים בין הגופים האמורים ימחיש את היחסים האבסורדים או/ו פרדוקסלים שמרכיבים את הרצינואליות, האחריות והאדישות של ההיגיון הבירוקרטי כהיגיון בריא.

סוהאד דאהר-נאשף (האוניברסיטה העברית), ריבוי בירוקרטיות, גופות והיעדר מדינה

אחד העיסוקים המרכזיים של מערכות השלטון הפלסטיני, ובמיוחד בתקופה האחרונה, הוא החיפוש אחר דרכים להשלטת בירוקרטיה וחוקי מדינה, וזאת למרות קיומן של מוסדות בירוקרטיים, מוסדות מדינה, בהקשר של היעדר מדינה במובן המודרני של המילה. ההיגיון הבירוקרטי בהקשר הפלסטיני הינו היברידי אשר מובנה על ידי קיומן הסימולטאני והאינטראקטיבי של מערכות השלטון הישראלי ומערכות השלטון הפלסטיני והירדני. הרצאה זו תדון בסוגיית אופי ואופן הבניית היחס בין שלוש ההגיונות הבירוקרטיים, בהקשר של מערכת הרפואה המשפטית הפלסטינית, והאופן שבו אינטראקציה משולשת זו מבנה את הפרקטיקות בחיי הגוף הפלסטיני המת, אשר גם משליכות על חיי הגוף המת הישראלי. תישאל השאלה, האם היחס בין ההיגיון הבירוקרטי (או של בנייה Mimesis הפלסטיני והישראלי הוא יחס של העתקה) (Re-Forming or De-Forming מחדש או רה-בנייה) ? המרכזית היא שהיחס בין ההגיונות הבירוקרטיים לבין הגופים המתים הנו אינטראקטיבי, וכמו שההיגיון הבירוקרטי מבנה חלק מחיי הגופים המתים, גופים אלו מבנים מהלכים בירוקרטיים אשר משפיעים ישירות על חיי הגופים החיים. עולה מכאן, שדינאמיקה זו מצביעה על הצורך בקריאה מחדש של מערכות הקלסיפיקציה הלאומיות כדרכים להבניית

הנכלל והיוצא מן הכלל, ועל המעברים בין המרחבים-זמנים פרטיים לחברתיים לאומיים.

נדב דידוביץ` (אוניברסיטת בן-גוריון), אביטל מרגלית (אוניברסיטת בר-אילן), התמודדות המדינה עם עבר טראומטי: הטיפול בנפגעי ההקרנות כנגד גזת כמקרה מבחן

בשנות החמישים הוקרנו בישראל ובמחנות מעבר בחו"ל עשרות אלפי ילדים כטיפול במחלת הגזת. פעולה רפואית זו, אשר נחשבה באותן שנים כטיפול רפואי מקובל במחלת הגזת, הייתה חלק ממנגנון של מערכת בריאות הציבור בתקופת העלייה ההמונית. מבחינה רפואית נחשב סיפור קליטת העלייה בשנים אלו כסיפור הצלחה: תוך שנים מעטות יחסית ירדו באופן דרמטי שיעורי התחלואה והתמותה ממחלות זיהומיות, כולל התחלואה בגזת. אך המחיר של הטיפול בהקרנות היה כבד: לאחר מספר עשורים התברר כי המוקרנים פיתחו תופעות מאוחרות שכללו צלקות פיזיות ונפשיות והתפתחות מחלות סרטן שונות. בשנת 1994 חוקקה מדינת ישראל את החוק לפיצוי נפגעי גזת, אשר היה אמור לתת מענה לנזקים אלו. למרות שהקרנות בוצעו בקרב כל שכבות האוכלוסייה אשר נמצאו חולים בגזת – בערים הגדולות, בקיבוצים, בישובים ערביים ובמעברות, כיום ברור כי לא כל המוקרנים חוו את הטיפול בגזת באותה צורה. פרשנותם של רבים מהמוקרנים – מרביתם עולים חדשים מזרחיים, קושרת את הטיפול כנגד מחלת הגזת במכלול פעולות דכאניות שנקטה המדינה בתקופה זו כנגדם כקבוצה. עבור מוקרנים אלו מקרה הגזת הוא סיפור נמשך של פגיעה, החל מעצם ההקרנה אותה רבים חוו כטראומה, המשך בנזקים שהתפתחו בעקבות ההקרנות, ועד לדרך הטיפול של המדינה בתלונותיהם. במאמר זה נסקור את התמודדות המדינה עם עברה הטראומטי. בעוד חווית חלק ניכר מהמוקרנים הינה חוויה טראומטית בעלת מימד קולקטיבי, בהתמודדותם עם נזקי ההקרנות כנגד גזת פעלה המדינה באורח הפורמאלי- ביורוקרטי המאפיין את מכלול פעולותיה. הדיון יתמקד בשתי הדיסציפלינות המרכזיות שהתמודדו עם האירוע: בריאות הציבור, תוך שימוש בעיקר בכלים אפידמיולוגיים, והמשפט. נראה כיצד שתי

הדיסציפלינות נעות במתח שבין שתי זירות – הפרטית והציבורית, תוך נסיון לאינדיבידואליזציה ובירוקרטיזציה של נזקי העבר.

קרן מזוז (אוניברסיטת בן-גוריון), לגופו של טופס: לגופתו של אדם
בהרצאה זו אדון בלידתו של גוף-טופס מתוך מפגש בירוקרטי בין פועלי-גוף: בין שוטרי משטרת ההגירה לבין מהגרי עבודה בישראל. במפגש זה מתנגשים גוף, בשר ודם בגוף, בשר ודם ובו בזמן מתנגשים קטגוריות של מדינה ואנשים. אשרטט שני צדדים למפגש האמור: הצד האחד, במסגרת המפגש השוטרים-הישראלים והעובדים-הזרים נוגעים אחד בשני, מריחים זה את זה. העובדים מתלווים אל השוטרים, גוף נוגע בגוף, אל עבר הניידת, אסופים בחפציהם ובדבריהם האישיים, מתבוננים האחד בשני, צועדים ביחד, נושמים במקצב זהה, כך, כל המסלול אל עבר תחנת המשטרה. במפגש זה גוף אחד חודר לשני ונכרך בו לבלי-הפרד. הצד השני, עם כניסתם לתחנת המשטרה דרכם נפרדת, הם מתיישרים משני צידי השולחן ומולידים את דו"ח הפעולה, את הגוף-טופס. בגופם, במבטם ובמקצב ידם הם נותנים לטופס גוף עם חיים משל עצמו. גוף אשר מקפל בתוכו את החיים של הגופים הממשיים שעד כה נכרכו זה בזה: גוף השוטר וגוף העובד. אך בהופכו לטופס-גוף הוא מכלה את ממשיותם של הגופים שהולידו אותו ונותר חיצוני ונצחי לגופתם. יחד עם זאת, הגוף-טופס ממשיך לעצב את חייהם כאילו היו גוף ממשי. ברצוני לטעון כי במפגש זה גוף ממשי, נזיל וחי מתנגש עם קטגוריה של מדינה. הגוף החי מטעין את המדינה בבשרו ובדמו, מחייה את המדינה ומיד מכלה את עצמו. טענה זו מערערת על ההנחה כי מדינה היא קטגוריה אבסטרקטית, כי אם קטגוריה המוזנת מגופים ואנשים, הכרוכים ומתנגשים זה בזה, מתעייפים ונגעלים זה מזה, מתלכדים ונפרדים זה מזה. הפרדתם זה מזה מתרחשת בזמן מילוי הטופס, ברגע הבירוקרטי של העתקת החיים מגוף, בשר ודם, ומילוי אל תוך הקטגוריה מדינה וחוזר חלילה.

שם המושב: אנתרו-גרפיה של אתניות ולאומיות המיוצרת בין חוקרים ונחקרים, ובין השדה האמפירי והכתיבה

כיצד ניתן לשקף את הקטגוריות והנרטיבים המצויים בשדה מחד גיסא, ולבחון אותן בצורה ביקורתית, מאידך גיסא? לשאלה קלאסית זו של האנתרופולוגיה יש משמעות עצומה כאשר אנחנו ניגשים להבנת קטגוריות לאום ואתניות המגלמות לכאורה את הקולקטיביות העומדת למחקר, אך גם מכסות לעתים על מימדים חשובים אחרים של קולקטיביות זאת. המושב בוחן התלבטויות של כתיבה ופרשנות אתנוגראפית מול אופני שיח, מינוח וקטגוריות המשמשים את השדה האמפירי הנבחן ויש להם מעמד דומיננטי בתוכו: בחינה של לאומיות בדיבור על הטראומה בשדה פרופסיונאלי טיפולי, בחינה של קטגוריות אתניות-תרבותיות המשמשות בשיח אוריינטליסטי שבין קבוצות מהגרים; ובחינה של הדרך בה מגויס מושג 'האתניות' בתהליך ההלאמה הפוסט אימפריאלי. דוגמאות שונות אלה מתייחסות כולן לאופני שיח אידיאולוגים למיניהם, ויש להם רלוונטיות לפוליטיקה אקטואלית, כמו כן לחיי יום-יום וליצירה תרבותית. המקרים הנבחרים עוסקים בישראל (ההתנתקות כטראומה ההתנתקות כטראומה נפשית ולאומית), ברוסיה (כינונם של מדעי החברה בתקופה הפוסט סובייטית) ובמעברים בין רוסיה וישראל (ביחסים בין קבוצות שונות של מהגרים דוברי רוסית). המציגים במושב מציעים שלושה מהלכים מתודולוגיים המאפשרים לחתור תחת הדיבור המובן מאליו באמצעות קטגוריות אתניות ולאומיות: חיפוש 'קול הביניים' בכתיבת טראומה לאומית, דיאלוג אנתרו-גרפי עם עוזר מחקר בן הקבוצה הנחקרת, ו'האתנוגרפיה של הידע'.

יוליה לרנר (האוניברסיטה העברית), כיצד לתרגם "אתניות" לרוסית? קטגוריה גלובאלית בשיח של מדעי החברה הפוסט-סובייטיים

מאמר זה דן בשימושים המרובים לקטגוריה של "אתניות" המתגלים תוך כדי הפענוח של השיח אינטלקטואלי-אקדמי ברוסיה העכשווית. מטרת הניתוח הינה להבין דרכים בהן קטגוריה מוכרת ומרכזית זאת מגויסת להקשר האתני והתרבותי החדש ברוסיה הפוסט-סובייטית. הקשר זה

כולל בינוי של מדינת ללאום החדשה, צורך בהגדרה מחדש של היררכיות אתניות במרחב הרוסי האימפריאלי וחיפוש מנגנון ניהול חדש של היחסים בין קבוצות אתניות ולאומיות בתוך גבולות רוסיה. בהקשר זה המאמר שואל: מהן המשמעויות של קטגוריית ה"אתניות" בשיח אינטלקטואלי-אקדמי החדש ברוסיה? כיצד היא עומדת ביחס לתפישה הסובייטית האידיאולוגית-תרבותית של ה"לאום", ביחס לקטגוריה של "אתנוס" המעוגנת היטב באנתרופולוגיה הרוסית, וביחס ל"מעמד" המהווה קטגוריה רבודית בסיסית של מרקסיזם-לניניזם? כיצד משמעויות של "אתניות" מייצגות את האג'נדות הפוליטיות, התרבותיות והלאומיות של האליטות ברוסיה? במטרה לחשוף את המשמעויות של קטגוריה זאת, שנתפסת לרוב כמובנת מאליה, אני מציעה מיישם את המהלך המתודולוגי של "אתנוגרפיה של הידע". פרספקטיבה מתודולוגית זאת מאפשרת לגלות שה"אתניות" ככלי קונצפטואלי חדש בשיח הרוסי (מערבי, ליבראלי, פלורליסטי ואנטי-מהותני, כביכול) משמש עמדות מנוגדות כביכול בשיח האינטלקטואלי הרוסי. "אתניות" גם משמשת לביקורת ולפרוק ההיררכיות החברתיות הישנות, אך היא גם מגויסת ליציקה של תכנים אתניים לקולקטיביות הרוסית החדשה ולתחזוק ההשפעה על "האימפריה" הפוסט-סובייטית.

גליה פלוטקין עמרמי (אוניברסיטת תל-אביב), בין טראומה ללאומיות: על פרשנות טיפולית, כתיבה אתנוגרפית והזדהות

התבוננות בהמשגות השונות של חוויית ההתנתקות אשר הוצעו על ידי אנשי בריאות הנפש מייצגי גרסאות שונות של הלאומיות הישראלית מובילה למסקנה, כמעט מובנת מעליה, כי הקטגוריה "טראומה" מגלמת מושג קונצפטואלי, פרי אינטראקציה בין מיני השיח השונים - הטיפולי, הלאומי והמוסרי. אומנם הבניית הנרטיב הטראומטי על ידי אנשי בריאות הנפש כפופה לעקרונות וקודים של השיח הטיפולי ומבוססת על ההנחות אודות הפגיעות הנפשית, אולם ניתן לטעון במידה שווה כי היא גם ניזונה מדימוייה של לאומיות אשר משתקפים בלוגיקה המוסרית של הפרשנות הטיפולית. בהרצאה זאת ארצה להתייחס לטבעו הרב-דיסקורסיבי של המושג "טראומה", כפי שהוא בא לידי ביטוי לא רק בבניית הנרטיב הפסיכו-טיפולי, אלא גם בבניית הנרטיב האתנוגרפי אודות בניית

הנרטיב הפסיכו-טיפולי. ארצה לבחון עד כמה הנרטיב מסדר שני על "טראומת ההתנתקות" מעוצב על ידי הפרדיגמה הדיסציפלינארית, ההקשר הפוליטי של הכתיבה וקהל הקוראים הפוטנציאלי. אנסה להציע כמה הנחות אודות ההטיות האפשריות – תיאורטיות, מתודולוגיות ולאומיות – של החוקרת הכותבת "טראומה לאומית" על מנת לעגן את עמדת "הקול האמצעי" (לה קפרה, 2006) אשר "מסתייג מניגודים בינאריים דיכוטומיים", הקול של "אי החלטיות", של "היעדרן של עמדות חדות או של התלבטות קיצונית ביניהם".

חן ברם (האוניברסיטה העברית), בין הרוסי לקווקזי ובין ה'ג'יט' ל'אבוריגן': דיאלוג אנתרו-גרפי עם עוזר המחקר

עבודה זו עוסקת בשאלות של יחסים בין קבוצות בקרב מהגרים דוברי רוסית בזיקה לתהליכי הגירה, התמקמות ויחסים עם הסביבה הישראלית. תוך כדי כך נבחנות גם שאלות טקסטואליות ומתודולוגיות הנוגעות למקומו של עוזר מחקר, בין הקבוצה הנחקרת, בתהליך המחקרי ובטקסט שהוא תוצר של תהליך זה. באמצעות ניתוח ממוקד של אירוע תרבותי נבחנות שאלות של קטגוריזציה אתנית, היררכיות תרבותיות, והעברה של תפיסות אוריינטליסטיות מההקשר הרוסי-סובייטי להקשר הישראלי המקומי. הניתוח מראה כיצד בתהליך העברה זה מתחדשת המשמעות של היררכיות תרבותיות ויחסים בין קבוצתיים בזיקה לסוגיות של אתניות וזהות תרבותית העולות במפגש עם הסביבה החדשה. ניתוח האירוע התרבותי העומד במרכז הדיון נעשה תוך כדי דיאלוג בין החוקר (כותב שורות אלה) לויטאלי שלם- עוזר מחקר המשתתף באיסוף הנתונים. תוך כדי דיאלוג זה עולות שאלות נוספות אודות קטגוריזציה אתנית, ונבחנות הקטגוריות בהן נעשה שימוש באופן בו החוקרים מפרשים את האירועים, וזאת בשונה מחוסר ההבחנה הרווח בין קבוצות שונות של דוברי רוסית במדעי החברה בישראל. מהלך זה מסייע למקם את האירועים הספציפיים ביחס לשאלות רחבות של אתניות ויחסים בין קבוצות בישראל ושל יחסים בין קבוצתיים בסביבה הקודמת ומשמעותו של "אוריינטליזם מהגר".

מושבים מקבילים 7

שם המושב: הקשר האפיסטמולוגי: תבניות לא-מהותניות לתפיסות אנוש בעולמות מודרניסטיים וילדיים

האפיסטמולוגיה המודרניסטית מנחה אותנו כחוקרים, שהם ילידים מודרניסטיים בעצמם, לראות את העולם במונחים של אינדיבידואלים נפרדים, המטפחים יחסים זה עם זה. כיצד יכולים חוקרים להתמודד עם מציאויות אחרות? במושב זה נבחן תבניות אלטרנטיביות לתפיסות לא-מהותניות בזירות מגוונות, מודרניסטיות וילידיות אחרות. נבחן תפיסות אדם וסביבה בהקשרים יום-יומיים ולימינליים, תוך דגש מיוחד על מקומם של יחסים וקשרים בתפיסות אלה. נבחן דפוסי הכרה וידע לא מהותניים המתהווים בתוך קשרים ועבורם.

איילת פלד (אוניברסיטת חיפה), "אורגים רגשות": אפיסטמולוגיה של יחסים ורגשות בעבודת השחקן

אחת השאלות המעניינות שהעלתה עבודת השדה עם תלמידי המשחק היא כיצד הם מצליחים לחולל באופן בחירי, מנותק מהקשר סביבתי, מצבים רגשיים עזים. ניתוח תהליך הבנייה של דמות ועולמה הרגשי חשף כי השחקנים מגייסים לשם כך את מערכות היחסים שלהם עם העולם – עם אנשים ומצבים מן העבר, עם הדמויות השונות במחזה ועם השחקנים האחרים בהווה. על גבי רשת מערכות היחסים והמשמעויות שנטוות סביב קשרים אלו הם מוסיפים גם מרכיבים פיקטיביים שהופכים את מעשה היצירה שלהם למארג של יחסים מורכבים בין השחקן לעולם. תהליך זה מכיל בתוכו גם הפעלה מחדש או בנייה של "פלונטרים" במארג היחסים הללו שבתורם מחוללים מצב רגשי עז. מכך אני מסיקה כי רגשות הנם תופעה פיקטיבית המתעוררת בתוך ועל בסיס מערכות של אמונות ותפיסות יחסים עם האחר ומשום כך ניתנים לגירוי באופן בחירי ומנותק ממצאויות "אובייקטיבית". משום כך, ניתן למתן, לווסת ולעצב אותם באופן כל כך מגוון כפי שמחקרים אתנוגרפיים רבים מעידים – מערכות של אמונות ודפוסי יחסים משתנים מולידים חוויות ותפיסות רגשיות שונות. הפיפר יכלול גם מקרה לדוגמא משולב בהקרנת קטע משחק קצר בדי.וי.די של 3 דקות.

נורית בירד-דוד (אוניברסיטת חיפה), דני נוח (אוניברסיטת חיפה), אפיסטמולוגיה של יחסים בקרב הנייקה, חברת ציידים לקטים בדרום הודו

הרצאה זו בוחנת את מקומם של יחסים בתפיסת העולם ובאפיסטמולוגיה של הנייקה, חברת ציידים-לקטים בדרום הודו. נתמקד, ראשית, בטכסי טרנס מרכזיים בתרבות הנייקה, שבמהלכם נייקה נושאים ונותנים עם ישויות אנימיסטיות, שרים, רוקדים וסועדים איתם. שנית, באינטראקציה של נייקה עם חיות יער, במהלך חיי היום-יום, במיוחד (אך לא רק) עם פילים בהם הם נתקלים במסעותיהם ובמקומות מגוריהם אותם פוקדים הפילים מפעם לפעם. נטען שנייקה רואים את עולמם במונחים של היחסים בין הישויות המאכלסות אותם, יותר מאשר במונחי הישויות עצמן על מאפייניהן המהותניים. הם שואפים להבין ולהכיר את ההתנהגות של ישויות אלו מתוך ובתוך היחסים עם עצמם, ועל מנת להמשיך ולקיים יחסים אלה. ההרצאה מתבססת על עבודת מחקר שנערכה ע"י נורית בירד-דוד ב 1978-9, 1989, ו-2001, וע"י דני נוח ב 2001, ו-2003-4 בקרב שלוש קהילות נייקה סמוכות.

טל ישראלי (אוניברסיטת חיפה), מצבי צמח בהקשר של אפיסטמולוגיה רלציונלית

נקודת המוצא לנייר דיון זה היא ההנחה שמצב צמח בבני אדם, אשר מוגדר רפואית כחוסר הכרה, העדר מודעות ותגובתיות לסביבה ולעצמי, משולב במחזורי ערות ושינה, הוא מצב שקשה למקם אותו במערכת מיונים תרבותית מודרניסטית. יתרה מכך, תופעת הצמח, בדומה לתופעות גבול אחרות שנוצרות על ידי טכנולוגיות רפואיות שונות, יוצרת "חור אונטולוגי" באופן ההכרה הנטורליסטי הנובע ממערכת מיונים זאת ומערערת את הקטגוריות הסימבוליות עליהן הוא מבוסס. בהעדר הבסיס הנטורליסטי לתפיסת מצב הצמח בבני אדם, מתערערת תפיסת , ישות חברתית אינדיבידואלית, תחומה הperson האדם המודרניסטית כ- בעצמה ובעלת תכנים מנטאליים ייחודיים המכוננים את זהותה. במקומה נוצרת תפיסה של האדם כישות רלציונלית, המכוננת באמצעות יחסים עם אנשים ודברים סביבה. על כן ברצוני להציע שניתן לעשות שימוש

(, בכדי לפרש Bird-David, 1999 ברעיון של אפיסטמולוגיה רלציונלית) את התנהגותם של שחקנים שהוגדרו כמרכזיים להבניית מצבי הצמח בבני אדם קונקרטיים, ולהציע מודל אמפירי שמתאר את המבנה הרלציונלי-חברתי של מצבי הצמח, את יסודותיו המוסדיים והדינמיקה שלו כהליך פתוח.

שם המושב: כתיבת מרחב מזרח תיכוני

"...האוריינט הוא רעיון בעל היסטוריה ומסורת מחשבה, דימויים ואוצר מילים ששיוו לו ממשות ונוכחות בתוך המערב ובשבילו." דברים אלו של אדוארד סעיד מדגישים עד כמה ההבחנה הקלאסית שבין מרחב ומקום היא חסרת משמעות; היינו, עד כמה אין אפשרות להפריד את בין המרכיב הגיאוגרפי של מרחב ובין המשמעויות התרבותיות והפוליטיות שאיננטיות לו. לכן, הדיון של מושב זה ב"מרחב תיכוני" איננו יכול לחמוק מעיסוק בדיאלוג שבין המקום הגיאוגרפי לרעיונות ביחס לו. המושב יעמוד על היבטים שונים של הדיון במרחב בהקשר של חברות במזרח התיכון.

חיים יעקובי (אוניברסיטת בן-גוריון), ערביות, מזרחיות והמרחב האדריכלי

הדיון במקומה של האדריכלות בפרויקט הציוני מתמקד בסוגיה 'היהודית-ערבית' או 'הישראלית-פלסטינית'. בטבורו של השיח, הכולל גם את הביקורת, הטענה כי ניתן להבין את תהליכי ייצור המרחב הציוני כמהלך של שלילת המזרח, שלילת הבורגנות ושלילת הגלות. הדומיננטיות של טענה זו רבה והיא חולשת על עבודות רבות. כפי שאטען השיח הביקורתי באדריכלות נותר לכוד בגבולות ברורים בהם הוא אמור להתרחש, היינו הישענות על הדיון ההגמוני המאבחן את ישראל ופלסטין, ערבים ויהודים, מזרח ומערב כסוגיות בינאריות המארגנות את יחסי הכוחות כמו גם את ייצור התרבות והמרחב. על רקע זה אערער על נקודת מוצא זו שנעה בין הציוני, המערבי והמודרני לבין הערבי הנחשל אך בו-בזמן גם המקומי, וזאת תוך השתקת ייצור

המקום המזרחי. לסוגיה זו שורשים הבאים לידי ביטוי במחקר האדריכלי המתמקד בארכיטקטורה המיוצרת 'מלמעלה' ונצרכת דרך תכניות בתודעה כראויה לתואר: ארכיטקטורה. עניין זה מרכזי להבנת הזיקה בין תהליכים סוציו-פוליטיים וייצור המרחב, שהרי חלקים נרחבים מן הנוף הבנוי בישראל אינם 'תקניים' (במובן הפרופסיונאלי והלגאלי) ומפריים בשל כך את הסדר האדריכלי של המודרניות. במקביל, המחקר האדריכלי נסמך על פריודיזציה המשמשת להתבוננות ב'התפתחות' האדריכלות; הדבר בא לידי ביטוי בשימוש התכוף במעבר ממודרניזם לפוסט-מודרניזם, ובחפיפתן ההיסטורית למה שנתפש כ'קו פרשת המים' של 1967. אך פריודיזציה זו תקפותה מוטלת בספק וכפי שאראה את המודרניזם כתפישה אדריכלית אוניברסאלית יש לראות לא רק אמצעי להתמרת המרחב הערבי אלא שבה בעת היא שהיבנתה את זהותם המרחבית של המזרחים. בהמשך, הפוסט-מודרניזם האדריכלי, נירתם לתוואי זה, ולריקון הזיכרון הפלסטיני מתוכנו הפוליטי תוך שימוש בפרקטיקת השימור האדריכלי ובחקיינות כפולה הבאה לידי ביטוי בעידוד שיח המקומיות שבצידו "הכרה" לכאורה במקום המזרחי.

אביבית אגם דאלי (האוניברסיטה העברית), דימוי המדבר והספר (בפרסומת הישראלית frontier)

בהרצאה זו אני מבקשת להציג ולנתח פרסומות מהעיתונות היומית הישראלית שהופיעו בין השנים 1967 ועד 2004 ובכולן מופיעים נופי מדבר וספר. הבחירה בפרסומת היא משום היותה מדיום המבקש לקלוע לטעמים של הנמענים ממניעים ברורים: מכירת מוצרים או שירותים. דרך התבוננות לאורך זמן בפרסומות ניתן ללמוד על שינויים בתחומי עניין ובערכים באמצעותם מבקשים מפרסמים למשוך את תשומת הלב. למעשה פרסומות מתעלמות בדרך כלל מנושאים או מדברים השנויים במחלוקת בכל תקופה על מנת למנוע מצב של חרם קונים. מכאן נתן להסיק כי פרסומות ישקפו בדרך כלל אספקטים עמם קהל היעד מזדהה. (כיוון שהמחקר עוסק בבחינת פרסומות מן Halbrook, 1987) העיתונות היומית המגיעה אל נתחים גדולים של האוכלוסיה הדוברת עברית הרי שפרסומות אלו יציגו רק צדדים עמם מרבית אוכלוסיה זו מזדהה בכל תקופה. כלומר, משמעויותיו המשתנות של נוף המדבר

שאותם קלטה עינו של המפרסם ישמשו כברומטר חברתי הקולט שינויים תרבותיים וסוציולוגיים ומתרגם אותם לשפה חזותית המתפקדת כמכשיר של קידום מכירות. המדבר מייצג באיקונוגרפיה של הפרסומת עד ראשית שנות השבעים את 'העולם שמעבר', את הגבול ואת מה שמעבר לו, את האסור והמסוכן וכרקע לתיאור דמות החייל. דימוי המדבר כאתר קרבות המשיך להתקיים עד מלחמת 73` בפרסומות ואז החל דועך. לאחר 73` למדבר ולספר נוספות התייחסויות אחרות. מצד אחד הוא מתואר כמקום מבודד שלא רק חיילים מגיעים אליו ומאידך מוענק לו דימוי של מקום אקזוטי. המדבר המתואר ולצדו חיילים או (ככל שחולפות השנים) דמויות אקזוטיות מייצג, מבחינת המפרסם, אתר קסום ומסוכן, יעד של מאוויים.

יורם מיטל (אוניברסיטת בן-גוריון), מרכז קהיר והמאבק על כינון כ'מרחב ייצוג'

הרצאה זו מתמקדת בכיכר המרכזית של קהיר, אשר מאז הקמתה לפני כמאה וארבעים שנים הפכה למרכז של פעילות לאומית, פוליטית וכלכלית, ובעיני מקומיים זרים למרחב הציבורי הסמלי ביותר של המדינה המצרית. במרוצת הזמן הועתקו למרכז החדש מוסדות שלטון, ואותות המאבקים הלאומיים והפוליטיים שאפיינו את מצרים במחצית הראשונה של המאה העשרים ניכרו היטב במרחב ציבורי זה. הסוגיה העיקרית בה אבקש לעסוק הינה השוני המהותי בין "ייצוגי המרחב" (Representational Space) ו"מרחבי הייצוג" (Representations of Space), כהגדרתו של אנרי לפבר. כלומר, בפער המשמעותי בין (Representational Spaces) תפישת מתכנני המרחב של מרכז הבירה המצרית וקברניטי השלטון בתקופות שונות להשתמש בו כבימה לייצוג הסדר הפוליטי והנרטיב ההגמוני, ובין השימוש והפרשנות שהעניקו לאותו מרחב קבוצות שונות, ובכלל זאת מבקרי הסדר השלטוני הקיים. טענתי הינה, שהיסטוריציה של מרכז הפונקציונאלי והסימבולי של בירת מצרים ובדיקת המשמעותיות שמייחסים לו הן הממסד והן קבוצות אופוזיציה, עשוי להוות מקור עשיר וייחודי להכרת המאבק על השליטה בזירה הפוליטית ועל עיצוב הנרטיב ההגמוני (ההיסטורי והלאומי). בדיקה קפדנית של פעולות כשינוי או שימור שמות רחובות וכיכרות במרכז הבירה, ארועים מרכזים

שנערכו במקום ו"הדיבור", הכתיבה והיצירה אודותיהם מאפשרת לעמוד על המאבקים המתחוללים בזירה הציבורית ולחשוף את נקודות התורפה של הנרטיב הגמוני והסדר הפוליטי הקיים. אבקש לטעון, שעל אף התכנון המדוקדק, הייצוג הבינארי (ההיסטורי), והבקרה השוטפת – יכולתם של מעצבי המרחב הציבורי וקברניטי הסדר הפוליטי לשלוט במשמעויות שמעניקים המשתמשים למרחב הציבורי ולנרטיב ההגמוני שמוצג בו, היתה ונותרה מוגבלת למדי. המעצבים והמתכננים בהחלט הצליחו להפוך מרחב פיסית שהיה מיושב בדלילות ל"מקום" המרכזי והייצוגי ביותר של בירת מצרים. המשטרים השונים ששלטו במצרים מאז הוקם מרכז החדש של הבירה המצרית הצליחו גם להטמיע ייצוגים של הנרטיב ההגמוני במרחב זה. אולם, הם לא הצליחו להפוך את הנרטיב ההגמוני לנרטיב הדומיננטי.

שם המושב: תרבות, ייזום, מיסוד

Nurit Zeidman (Ben-Gurion University), From temples to organizations: the introduction and packaging of spirituality

The paper analyzes the "traveling" of ideas of spirituality into organizations, with a focus on consultants as cultural brokers. Unlike the translations that occur within organizations, this process involves mechanisms of domestication and hybridization. Consultants' efforts to domesticate spirituality are expressed in the selection of a secular set of New Age ideas and the omission of other core ideas that are associated with mysticism. The translated ideas and practices reflect hybridization, as the final product is often a construct of ideas taken from various fields, mainly from Eastern teachings and from management and organizational psychology. Our research finds individual differences in the combinations of the "consultancy basket" and in the modes of the consultant's introduction of new

ideas and practices. There are consultants who package and deliver spirituality as a commodity and others who avoid packaging it; the latter use "camouflage" to secure a more favorable reception. All consultants, however, use various verbal tactics in order to overcome resistance.

סיגלית בן-ציון (אוניברסיטת ברגן), הפוליטיקה של טשטוש האחרות אצל מהגרים "מצליחים" בקונטקסט נורבגי

השיח ההגמוני בנורבגיה מתהדר בעובדה שנורבגיה לא לקחה חלק בשליטה הקולוניאלית האירופאית ובכך שהיא נתפסת כמודל לחיקוי ביחס למדינת הרווחה, זכויות האישה וזכויות האדם. בהרבה מובנים עובדות אלה נכונות, אך בחינה מעמיקה יותר מראה שתפיסה זו נכונה כלפי אלה השייכים לקטגוריה של האדם הלבן האירופאי. בשני העשורים האחרונים מתנהל בנורווגיה ויכוח ציבורי בשאלת שילובם של המהגרים וצאצאיהם – בעיקר המהגרים מאפריקה, מאסיה ומדרום אמריקה – בחברה הנורווגית, ומבחינה זו הם נתפסים כבעיה חברתית. מחקרים שנעשו לאחרונה מצביעים על כך שבעוד שהרטוריקה הציבורית מצהירה על מדיניות שוויונית וסובלנית המעודדת אינטגרציה, בפועל המהגרים וצאצאיהם חווים אפליה בתחום התעסוקה, החינוך, הדיור וייצוגם באמצעי התקשורת. לטענתי הפער שבין הרטוריקה והמציאות החברתית מתאפשר באמצעות פרקטיקה של טשטוש האפליה. פרקטיקה זו באה לידי ביטוי בהכחשת האפליה, בתיוג ובהאשמת המהגרים בכך שהפכו לנטל על החברה (לדוגמה הטענה שהמהגרים רגישים מדי, שיש להם בעיות הסתגלות, ושהם מנצלים את המערכת של מדינת הרווחה). המחקר המוצע התבצע באמצעות ריאיון אתנוגרפי ותיעוד סיפורי החיים של המהגרים. אוכלוסיית המחקר מתמקדת בשלוש קטגוריות של מהגרים ממוצא לא אירופאי: דור ראשון, דור שני, וכן ילדים ממוצא לא אירופאי שאומצו בילדותם על ידי הורים נורווגים. מטרת המחקר העיקרית היא להתחקות אחר חוויית האחרות של מהגרים ובני מהגרים "מצליחים" (דהיינו, מהגרים אשר הצליחו להשתלב בחברה הנורבגית באמצעות רכישת השכלה אקדמית,

באמצעות נישואי תערובת או בדרך של זוגיות עם בני המקום ותפיסות
עמדות מפתח).

**סוטה רוברמן (האוניברסיטה העברית), "צף עם הזרם..." -
תעסוקה וחיי הפרט בעידן הפוסט-תעשייתי**

בעידן הפוסט-מודרני, העבודה - עבודה מעניינת וקבועה, ואף עבודה
בכלל - מתחילה להפוך למשאב אליטיסטי, ובמדינות מערביות
מפותחות הולך וגדל מספר האנשים הנידונים לפנאי. מאמר זה מתבונן
בחיי מהגרים יהודים מברית המועצות לשעבר המתגוררים היום
בשטחה של גרמניה המזרחית. חייהם של רבים מן המהגרים מאופיינים
בחוסר תעסוקה. על סמך חומר אתנוגרפי, בוחן המאמר את המפגש בין
העידן הפוסט-תעשייתי ובין חיי הפרט, ומתאר כיצד ה"שחרור מן הצורך
בעבודה" מביא למצב של "חופש בלתי יצרני".

רשימת מציגים בפגישה

שם משפחה	שם פרטי	עמוד בתכנית	עמוד בתקצירים
אבוהב	אורית	17	
אבורביעה	ספא	12	49
אביאלי	ניר	17	74
אגם דאלי	אביבית	21	92
אהרוני	שרי	10	34
אונקי-טיירני	אמיקו	13	
אופיר	הודל	15	60
אלאור	תמר	11, 14, 22	
אלפרט	ברכה	14, 19	79
אלרון	אפרת	14	58
ארוניס	קרולין	13	52
בוקק-כהן	יערית	16	68
בילו	יורם	14, 21	
בירד-דוד	נורית	20	90
בן-ארי	איל	10	
בן-ציון	סיגלית	22	95
בן זאב	אפרת	14	
בר-און כהן	עינת	9	33
ברוקר	גיא	19	80
ברם	חן	20	88
גבריאלי נורי	דליה	16	65
גדרון	אריאלה	14	
גודמן	יהודה	9, 14	27
גולדברג	הרווי	15, 17	
גורביץ'	זלי	17, 21	
גזית	ניר	10	36
גינזבורג	לידיה	9	32
גלעד	נגה	12	48
גקר	מריה	16	67
גרבר	נח	15	62
דאהר-נאשף	סוהאד	19	83
דיודוביץ'	נדב	19	84
דורון	שלומי	10	40

שם משפחה	שם פרטי	עמוד בתכנית	עמוד בתקצירים
דורצ'ין	אורי	18	77
הוס	בועז	21	
הרצוג	אסתר	16	65
הרציון-שני	אילאיל	18	75
השרוני	מירב	12	51
וייס	מאירה	13	
ויס	רוחמה	17	72
ונטורה	יונתן	9	28
זיידמן	נורית	22	94
חזני	אסף	9	32
חקק	יוחאי	13	55
יהב-חפץ	דבי	14	57
יונה	יוסי	19	
יעקובי	חיים	21	91
יריב-משעל	טלי	17	71
ישראלי	טל	20	90
כהן	רוית	18	76
כוכבי	טל	15	
כספי	דן	13	
כצנלסון	מארק	10	37
לוי	אנדרה	13, 22	
לומסקי-פדר	עדנה	14	
לוס	יוסי	11	43
ליאון	נסים	12	47
ליבל	עינת	10	39
לימור	אורה	11	45
לימור	יחיאל	13	53
לין	רות	16	66
לירן-אלפר	דליה	13	54
למדן	אראלה	16	64
לרנר	יוליה	20	86
לשם-חלמיש	ריקי	10	38
מאיר	אבינועם	16	67
מוריס	אביגיל	14	
מזוז	קרן	19	85
מטלון	רונית	22	

שם משפחה	שם פרטי	עמוד בתכנית	עמוד בתקצירים
מיטל	יורם	21	93
מלצר גבע	מאיה	15	63
מנור	דגנית	10	35
מעוז-שי	יעל	10	36
מעוז	דריה	16	68
מרגלית	אביטל	19	84
מרקוביץ	פרן	12, 20	
מרקס	עמנואל	15	
נוה	דני	20	90
נוי	חיים	14	
נתיב	יעל (ילי)	15	61
נתנזון	רגב	19	81
סילמן	נעמי	12	46
סער	עמליה	19, 22	82
עברי	ציפי	11	
פגיס	מיכל	11	43
פדיה	חביבה	11	45
פופר-גבעון	אריאלה	9	29
פישר	שלמה	12, 15	62
פלד	איילת	20	89
פלדמן	ג'קי	11	46
פלוטקין עמרמי	גליה	20	87
פרץ	חגית	9	29
קאליפון	זאב	16	69
קדרון	קרול	11	42
קלקא	איריס	17	74
רבינוביץ	דן	21, 22	
רוברמן	סוטה	14, 22	96
רוזן-לפידות	אפרת	17	72
רוזן-קרמר	אסנת	9	31
רז-קרקוצקין	אמנון	21	
רייך	צבי	13	52
רמר ביאל	שרון	13	55
שבח	דנה	16	70
שופר	ריקי	17	75
שוקד	משה	12	50

שם משפחה	שם פרטי	עמוד בתכנית	עמוד בתקצירים
שי	טליה	10	37
שיאון	ליאורה	14	57
שיבי	חיים	13	
שיר-ורטש	דפנה	12	50
שלו	שוקי	18	77
שלסקי	שמחה	14, 19	79
שר שלום	תמר	15	60